83. Perjantaina 12 päivänä kesäkuuta 1992

kello 12

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset kiinteistöverolaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 2459

Hallituksen esitys n:o 50
Lakialoitteet n:ot 13 ja 14
Toivomusaloitteet n:ot 103, 112 ja 153/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 28

2) Ehdotus laiksi kotimaisesta tärkkelystuotannosta 2464

Hallituksen esitys n:o 79
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10

3) Ehdotus laiksi kotimaisesta öljykasvituotannosta 2465

Hallituksen esitys n:o 80
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11

4) Ehdotus sokerilaiksi ..... „

Hallituksen esitys n:o 78
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12

5) Ehdotus laiksi aikuisten järjestelmällisen hammashuollon toimeenpanon siirtämisestä 2466

Hallituksen esitys n:o 75
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 12

S.

6) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 9 ja 14 §:n muuttamisesta 2466

Hallituksen esitys n:o 63
Lakialoite n:o 18
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 4

7) Ehdotus laiksi vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 68
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3

8) Ehdotukset laiksi vesilain muuttamisesta 2467

Hallituksen esitys n:o 42
Lakialoite n:o 19
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 4

Kolmas käsittely:

9) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 234/1991 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

10) Ehdotus laiksi puoluelain 10 §:n muuttamisesta 2491

Hallituksen esitys n:o 57
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

11) Ehdotukset laeiksi teletoimintalain muuttamisesta sekä radiolain muuttamisesta 2492

S.

Hallituksen esitys n:o 227/1991 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 2

12) Ehdotukset laeiksi lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 1 a §:n kumoamisesta ja työntekijäin eläkelain 8 §:n muuttamisesta 2498

Hallituksen esitys n:o 76
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 7

13) Ehdotus laiksi sairaanhoitotarvikelain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 66
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 8

14) Ehdotus laiksi erikoissairaanhoitolain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 67
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 9

15) Ehdotus laiksi valtion riskipääomatakuista 2499

Hallituksen esitys n:o 65
Talousvaliokunnan mietintö n:o 23

Esitellään:

16) Ed. Ala-Harjan ym. lakialoite n:o 21 laiksi tartuntatautilain 4 §:n muuttamisesta ..... „

17) Ed. Paloheimon ym. lakialoite n:o 22 laiksi Suomen Hallitusmuodon 36 a §:n muuttamisesta 2503

Pöydällepanoa varten esitellään:

18) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 8 puhemiesneuvoston ehdotuksesta eduskunnan työjärjestyksen muuttamisesta (PNE 3) 2506

S.

19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 29 hallituksen kertomuksesta valtiovarain hoidosta ja tilasta sekä valtiontilintarkastajain kertomuksesta vuodelta 1990 (K 11 ja 13/1991 vp) 2506

20) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 30 eduskunnan palkkavaltuuskunnan toimintakertomuksesta vuodelta 1991 (K 1) ..... „

21) Talousvaliokunnan mietintö n:o 26 eduskunnan pankkivaltuusmiesten kertomuksesta vuodelta 1991 (K 2) ..... „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alho, S-L. Anttila, Astala, Donner, Isohookana-Asunmaa, Jouppila, Kankaanniemi, Karhunen, Kauppinen, Lindqvist, Morri, Mölsä, A. Ojala, Paloheimo, Pelttari, S. Pietikäinen, Puhakka, Pura, O. Rehn, Renlund, Salolainen, Seppänen, Turunen, Viljamaa ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat O. Rehn, Lindqvist, Paloheimo, Pura ja Isohookana-Asunmaa.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Jouppila, virkatehtävien vuoksi edustajat S-L. Anttila, Juhantalo ja Pura sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alho, Mölsä, Puhakka ja Viljamaa sekä kuluvan kuun 15 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Donner.

Uusi hallituksen esitys

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjel-

män ohella tältä päivältä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 95 Euroopan talousalueen perustamiseen liittyvien sopimusten eräiden määräysten hyväksymisestä, joka on nähtävänä pääsihteerin huoneessa. Esitys on jaettu edustajien työhuoneisiin.

Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1989 ovat antaneet aihetta

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että hallituksen kirjelmän ohella viime toukokuun 22 päivältä on eduskunnalle saapunut kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1989 ovat antaneet aihetta. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 152, 169, 178, 180, 182, 205 ja 240. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Suomen Pankin tilintarkastajat

Ensimmäinen varapuhemies: Luetaan Suomen Pankin tilintarkastajien vaalia koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnan valitsijamiehet
12 päivänä kesäkuuta 1992
N:o 4

Eduskunnalle

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään valinneet Suomen Pankin tilintarkastajaksi jäljellä olevaksi toimikaudeksi verojohtaja Kauko Heikkisen vapautuksen saaneen kaupunkitarkastaja Kalevi Mattilan sijaan.

Valitsijamiesten puolesta:

Kimmo Sasi
Puheenjohtaja

Eila Mäkipää
Sihteeri"

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset kiinteistöverolaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 50
Lakialoitteet n:ot 13 ja 14
Toivomusaloitteet n:ot 103, 112 ja 153/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 28

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 28. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Mäkelä ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin lakialoitteeseen n:o 14 sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Apukka on ed. Stenius-Kaukosen kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin II vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Backman on ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin lakialoitteeseen n:o 13 sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjaa koskevissa äänestyksissä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Apukan ja ed. Backmanin ehdotusten välillä, sitten voittaneesta ed. Mäkelän ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Apukan ja ed. Backmanin ehdotusten välillä.

Ed. Apukan ehdotus "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 77 jaa- ja 52 ei-ääntä, 42 tyhjää; poissa 28. (Koneään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Apukan ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Mäkelän ja ed. Apukan ehdotusten välillä.

Ed. Mäkelän ehdotus "jaa", ed. Apukan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 70 jaa- ja 68 ei-ääntä, 31 tyhjää; poissa 30. (Koneään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Mäkelän ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Mäkelän ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy valtiovarainvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos ei voittaa, on ed. Mäkelän ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 128 jaa- ja 32 ei-ääntä, 9 tyhjää; poissa 30. (Koneään. 3)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt valtiovarainvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 ja 2 § hyväksytään keskustelutta.

3 §.

Keskustelu:

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 3 § saisi sen muodon, joka on I vastalauseessa ja lakialoitteessa n:o 13, mikä tarkoittaa sitä, että kiinteistöveron piiriin tulevat myös metsät ja maatalousmaat.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Backmanin oikeudenmukaista ja tasapuolista esitystä.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 3 § saisi II vastalauseen mukaisen sanamuodon, joka on vielä oikeudenmukaisempi kuin edellinen ehdotus.

Ed. Laaksonen: Arvoisa puhemies! Kannatan tätä vieläkin oikeudenmukaisempaa ehdotusta.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 3 § saisi III vastalauseen mukaisen muodon, jossa siis olisi laaja veropohja ja suojelukohteet, eli suojeltavat rakennukset ja luonnonsuojelualueet, olisivat verovapaita.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Backman ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, pykälä hyväksyttäisiin lakialoitteen n:o 13 mukaisena.

Ed. Apukka on ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Ed. Luukkainen on ed. Hassin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksissä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Luukkaisen ehdotuksesta ed. Backmanin ehdotusta vastaan, sitten voittaneesta ed. Apukan ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Backmanin ja ed. Luukkaisen ehdotusten välillä.

Ed. Backmanin ehdotus "jaa", ed. Luukkaisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 100 jaa- ja 25 ei-ääntä, 46 tyhjää; poissa 28. (Koneään. 4)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Backmanin ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Apukan ja ed. Backmanin ehdotusten välillä.

Ed. Apukan ehdotus "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 73 jaa- ja 52 ei-ääntä, 45 tyhjää; poissa 29. (Koneään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Apukan ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Apukan ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Apukan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 100 jaa- ja 64 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 28. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 §, 1 luvun otsikko, 5—10 § ja 2 luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

11 §.

Keskustelu:

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 11 § saisi III vastalauseen mukaisen muodon eli yleisen kiinteistöveroprosentin alaraja voisi olla 0,00, jolloin kunnat voisivat itse päättää, perivätkö ne veroa vai eivät.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen ehdotusta.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 11 § saisi II vastalauseen mukaisen muodon, mikä tarkoittaa sitä, että myös puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen majoitusrakennuksista maksettaisiin kunnalle kiinteistöveroa.

Ed. Laaksonen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Apukan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Luukkainen ed. Hassin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.
Ed. Apukka ed. Laaksosen kannattamana on ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pykälästä äänestetään momenteittain.

Äänestykset ja päätökset:

11 §:n 1 ja 2 momentti hyväksytään.

11 §:n 3 momentti.

Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Luukkaisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 62 ei-ääntä, 6 tyhjää; poissa 32. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

11 §:n 4 momentti.

Äänestys ed. Apukan ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Apukan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 61 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 34. (Koneään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

12 §.

Keskustelu:

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 12 § saisi III vastalauseen mukai-

sen muodon, jolloin siis vakituisten asuinrakennusten veroprosentin alaraja voisi olla 0,00 ja kunnat voisivat näin itse päättää, perivätkö veroa vai eivät.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen ehdotusta.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 12 § saisi II vastalauseen mukaisen muodon, mikä tarkoittaa sitä, että asumiseen käytettävien rakennusten veroprosentti voisi olla 0,00—0,20. Tämä pykälä pitää sisällään myös sen, että viideksi ensimmäiseksi vuodeksi asuinuudisrakennukset vapautettaisiin kiinteistöverosta kokonaan.

Ed. Laaksonen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Apukan oikein hyvää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Luukkainen ed. Hassin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.
Ed. Apukka ed. Laaksosen kannattamana on ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotan meneteltäväksi niin, että ensin äänestetään ed. Luukkaisen ja ed. Apukan ehdotusten välillä ja sen jälkeen voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Luukkaisen ja ed. Apukan ehdotusten välillä.

Ed. Luukkaisen ehdotus "jaa", ed. Apukan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 17 ei-ääntä, 32 tyhjää; poissa 34. (Koneään. 9)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Luukkaisen ehdotuksen.

Ed. O. Rehn merkitään läsnä olevaksi.

---

2) Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Luukkaisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 52 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 31. (Koneään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

13 §.

Keskustelu:

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 13 § saisi sen muodon, joka sillä on I vastalauseessa eli lakialoitteessa n:o 13, mikä tarkoittaa sitä, että kepu- ja kokoomusenemmistöiset maalaiskunnat eivät voisi rokottaa kesämökkien omistajilta kuusinkertaista veroa verrattuna asuinrakennuksiin, vaan se voisi olla korkeintaan kaksinkertainen vero.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Backmanin ehdotusta.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 13 § saisi II vastalauseen mukaisen muodon, mikä tarkoittaa sitä, että vapaa-ajan asuntojen prosentti on vähintään 0,20 ja enintään 0,5 prosenttiyksikköä suurempi kuin asumiseen käytettävien rakennusten, sekä lisäksi sitä, että kunta voisi määrätä erikseen toimisto-, myymälä- ja teollisuusrakennuksen kiinteistöveroprosentin välillä 0,60—1,20.

Ed. Laaksonen: Rouva puhemies! Kannatan ed. Apukan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Backman ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin lakialoitteen n:o 13 mukaisena.

Ed. Apukka on ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksissä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Apukan ja ed. Backmanin ehdotusten välillä ja sen jälkeen voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Apukan ja ed. Backmanin ehdotusten välillä.

Ed. Apukan ehdotus "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 79 jaa- ja 57 ei-ääntä, 30 tyhjää; poissa 33. (Koneään. 11)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Apukan ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Apukan ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Apukan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 126 jaa- ja 27 ei-ääntä, 12 tyhjää; poissa 34. (Koneään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

14 ja 15 §, 3 luvun otsikko, 16—19 §, 4 luvun otsikko, 20 ja 21 § hyväksytään keskustelutta.

22 §.

Keskustelu:

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 22 § saisi sen muodon, joka sillä on I vastalauseessa eli lakialoitteessa n:o 13, mikä tarkoittaa sitä, että sieltä poistetaan 100 markan alaraja, mikä taas tarkoittaa sitä, että esimerkiksi jaetut kiinteistöt tulisivat myös maksamaan kiinteistöveroa.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Välttääksemme hämmentäviä järjestelyjä on syytä hyväksyä ed. Backmanin ehdotus, jota kannatan.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saisi II vastalauseen mukaisen muodon, mikä tarkoittaa sitä, että kaikkein pienimmät asunnot vapautetaan kiinteistöverosta eli 250 markkaa olisi alaraja.

Ed. Laaksonen: Rouva puhemies! Kannatan ed. Apukan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Backman ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin lakialoitteen n:o 13 mukaisena.
Ed. Apukka ed. Laaksosen kannattamana on ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Backmanin ja ed. Apukan ehdotusten välillä ja sen jälkeen voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Ed. Lindqvist merkitään läsnä olevaksi.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Backmanin ja ed. Apukan ehdotusten välillä.

Ed. Backmanin ehdotus "jaa", ed. Apukan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 25 ei-ääntä, 41 tyhjää; poissa 34. (Koneään. 13)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Backmanin ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Backmanin ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 92 jaa- ja 67 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 33. (Koneään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

23—27 §, 5 luvun otsikko, 28—33 §, 6 luvun otsikko, 34—41 § ja 7 luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

42 §.

Keskustelu:

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että voimaantulosäännös saisi sen muodon kuin on I vastalauseessa ja lakialoitteessa n:o 13, mikä tarkoittaa sitä, että laki tulisi voimaan vasta vuoden 1994 alusta eli lykättäisiin vuodella voimaantuloa.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Backmanin ehdotusta.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Ehdotuksemme oli täsmälleen sama, joten kannatan ed. Backmanin ehdotusta.

Ed. Laaksonen: Arvoisa puhemies! Toistan vielä ed. Apukan sanat. Meillä oli II vastalauseessa täsmälleen saman sisältöinen ehdotus voimaantulosäännökseksi, eli kannatan myös.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Backman ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin lakialoitteen n:o 13 mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Backmanin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 61 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 34. (Koneään. 15)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

43 §, 8 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien
toisen lakiehdotuksen 1—3 §, johtolause ja nimike,
kolmannen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike,
neljännen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike,
viidennen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike sekä
kuudennen lakiehdotuksen 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi kotimaisesta tärkkelystuotannosta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 79
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Rajamäki ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Rajamäen ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 73 ei-ääntä; poissa 38. (Koneään. 16)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—11 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi kotimaisesta öljykasvituotannosta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 80
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Rajamäki ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Rajamäen ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 75 ei-ääntä; poissa 34. (Koneään. 17)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—12 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus sokerilaiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 78
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—8 § hyväksytään keskustelutta.

9 §.

Keskustelu:

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 1 momentti, joka koskee laiminlyönnin seurauksia, hyväksyttäisiin seuraavassa muodossa: "Jos valtion tukea saava yhteisö kehotuksesta huolimatta laiminlyö 8 §:ssä säädetyt velvollisuudet, maa- ja metsätalousministeriö lopettaa valtion tuen maksamisen siitä ajankohdasta lukien, jolloin laiminlyönti on todettu."

On todella yllättävää, että harkintaa jätetään kehotuksesta huolimatta tapahtuneeseen laiminlyöntiin, eli tässä yhteydessä ei tarvita harkintaa eikä "voi"-sanaa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kannatan tehtyä ehdotusta ja totean, että tämä on kolmas ja viimeinen kerta tässä yhteydessä tulla järkiin tässä asiassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Rajamäki ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että 1 momentti saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Rajamäen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 91 jaa- ja 77 ei-ääntä; poissa 31. (Koneään. 18)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

10—13 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi aikuisten järjestelmällisen hammashuollon toimeenpanon siirtämisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 75
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 12. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Hurskaisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Stenius-Kaukosen ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 91 jaa- ja 76 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 31. (Koneään. 19)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 9 ja 14 §:n muuttamisesta

Jatkettu toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 63
Lakialoite n:o 18
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 4, josta ilmenee, että suuri valiokunta on asian käsiteltyään ehdottanut lakiehdotuksen hyväksyttäväksi työasiainvaliokunnan mietinnössä ehdotetussa muodossa. Eduskunnan on nyt päätettävä, hyväksyykö se suuren valiokunnan ehdotuksen vai pysyykö se aikaisemmassa päätöksessään. Viime istunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Nikula ed. Muttilaisen kannattamana ehdottanut, että eduskunta päättäisi pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Paloheimo merkitään läsnä olevaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy suuren valiokunnan ehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on eduskunta päättänyt pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 87 ei-ääntä; poissa 29. (Koneään. 20)

Eduskunta on päättänyt pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ed. Pura merkitään läsnä olevaksi.

---

7) Ehdotus laiksi vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 68
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

10 §.

Keskustelu:

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 10 § saa sen muodon, joka sisältyy valiokunnan mietintöön jätettyyn vastalauseeseen. Se sisältää sen, että korkotuella lainoitettavien vuokra-asuntojen käyttörajoitusaikaa ei lyhennettäisi nykyisestä 15 vuodesta 10 vuoteen.

Ed. Rask: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Myllerin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Myller ed. Raskin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Myllerin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 74 ei-ääntä; poissa 28. (Koneään. 21)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

11 ja 12 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laiksi vesilain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 42
Lakialoite n:o 19
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 4. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Kautto ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin lakialoitteeseen n:o 19 sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy ympäristövaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Kauton ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 70 ei-ääntä; poissa 30. (Koneään. 22)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt ympäristövaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
1 luvun 8, 18 ja 30 § sekä luvun otsikko,
2 luvun 31 § ja sen edellä oleva alaotsikko sekä luvun otsikko,
4 luvun 1, 1 a, 2 a, 3, 3 a, 8 ja 8 a § sekä luvun otsikko,
6 luvun 12 § ja luvun otsikko,
9 luvun 15 ja 18 §, 18 §:n edellä oleva alaotsikko ja luvun otsikko,
10 luvun 6 ja 27 § sekä luvun otsikko,
15 luvun 12 § ja luvun otsikko,
16 luvun 7 a ja 25 § sekä luvun otsikko,
17 luvun 1 ja 2 §, 1 §:n edellä oleva alaotsikko ja luvun otsikko,
19 luvun 5 a ja 7 § sekä luvun otsikko,
20 luvun 5—8 § ja luvun otsikko,
21 luvun 3 a, 4 ja 8 a § sekä luvun otsikko,
voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy ympäristövaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 234/1991 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta.

Koska toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus koskee valtiopäiväjärjestyksen muuttamista ja siitä on näin ollen päätettävä perustuslain säätämisjärjestyksessä, ehdotan meneteltäväksi seuraavasti.

Käsittelyn pohjana on toisessa käsittelyssä päätetyn lakiehdotuksen kiireelliseksi julistamisen osalta perustuslakivaliokunnan mietinnössä siitä tehty ehdotus. Jos perustuslakivaliokunnan ehdotus hyväksytään, päätetään lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä, mutta jos ehdotus lakiehdotuksen julistamisesta kiireelliseksi hylätään, on tehtävä päätös lakiehdotuksen hyväksymisestä jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljestä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai sen hylkäämisestä.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Oikeusministeri P o k k a : Rouva puhemies! Ensi maanantaina tässä talossa tehdään valtiosääntöhistoriaa, kun äänestämme valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta. Lepäämäänjättämissäännösten kokonaisuudistusta on tiistaina pidetyssä keskustelussa jo ennätetty luonnehtia tärkeimmäksi valtiosääntömuutokseksi 70 vuoteen. Olen samaa mieltä. Uudistuksessa siirrytään ensimmäistä kertaa Suomessa enemmistöparlamentarismiin.

Uudistus on historiallinen paitsi sisältönsä myös toteuttamistapansa suhteen. Vaikka uudistusesitys on laadittu hallituksessa, nimenomaan eduskunta on tässä uudistuksessa ja tämän uudistuksen laatimisessa ollut keskeisessä asemassa. Täällä on nyt lama-asioiden vuoksi tehty paljon ikäviä säästöpäätöksiä, ja enimmäkseenhän keskustelut tässä talossa tahtovat olla sellaisia, että hallituspuolueet ja oppositiopuolueet olemme keskenämme vastakkain. Hallituksen ja oppositiopuolueiden kansanedustajien tavallaan luonnollinen ja parlamentaarinen vastakkainasettelu ei ole kuitenkaan estänyt yhteistyötä tässä asiassa. Eduskuntaryhmillä on ollut valtiosäännön uudistamiseen tarvittavaa avarakatseisuutta ja historian tajua. Joskus olen oikeastaan joutunut miettimään, onko näitä ominaisuuksia kasaantunut enemmän eduskunnan kuin hallituksen puolelle.

Viime vuoden joulukuussa eduskuntaryhmät pääsivät meidän oloissamme ainutlaatuiseen yhteisymmärrykseen laajasta valtiosääntöuudistuksesta. Sopimuksen ensimmäinen vaihe, säästölakien säätämisjärjestyksen helpottaminen, on jo toteutettu, ja toinen vaihe, lepäämäänjättämissäännöstön kokonaisuudistus, on tänään ja maanantaina ratkaisevissa käsittelyissä.

Lepäämäänjättämisuudistuksen valtiosääntöhistoriallista merkitystä ei pidä ehkä kuitenkaan liikaa dramatisoida. Ensinnäkin perustuslain säätämistä koskevat määräenemmistösäännökset jäävät edelleenkin voimaan. Kansalaisten perusoikeudet tulevat edelleenkin nauttimaan perustuslain suojaa, mikä niillä nykyisinkin on. Toiseksi on muistettava, että kaikki muut maat ovat tulleet toimeen ilman lakiehdotusten yleistä lepäämäänjättämismahdollisuutta, joten tämä muutos, vaikka se tuntuu hirveän suurelta, ei ole mikään uhkarohkea kokeilu vaan siirtyminen muualla vuosikymmenten aikana hyväksi havaittuun järjestelmään.

Tietysti tässä vaiheessa on ehkä hyvä miettiä, mitkä seikat ovat olleet syynä siihen, että tähän uudistukseen, vaikka siitä pitkään on varmasti puhuttu, kypsyttiin näin nopeasti. Varmasti lama ja talousvaikeudet ovat toinen ja toinen puoli on se, että Eurooppa muuttuu tällä hetkellä hirveän nopeasti, ja se varmasti on vaikuttanut hyvin paljon mielialoihin tässä salissa. Lepäämäänjättämissäännöstö on ollut varmasti hyvä järjestely silloin, kun asiat pysyivät aika lailla ennallaan ja muutokset olivat hallittavissa ja tapahtuivat hitaasti. Nyt ja luultavasti myös seuraavat vuosikymmenet elämme aika nopeitten muutosten aikaa ja meidän on kyettävä uudistamaan lainsäädäntöämme yhtä joustavasti kuin muutkin meihin verrattavat maat. Tämä on oikeastaan tarpeen aivan riippumatta siitä, millä tavalla ja missä muodossa me osallistumme Euroopan yhdentymiseen.

On myös ehkä syytä korostaa, että ei lepäämäänjättämissäännöstön poistamisella ole sinänsä sen kummemmin edistävää kuin jarruttavaakaan vaikutusta siihen, miten me Euroopan yhdentymisestä päätämme. Meillähän on pitkään ollut voimassa valtiosäännössä valtiosopimusten voimaansaattamista koskevat poikkeussäännökset, ja eihän tämä muutos, mitä nyt käsittelemme, siihen tuo mitään uutta.

Sen sijaan lepäämäänjättämissäännöstön kokonaisuudistus käsitykseni mukaan luo entistä paremmat mahdollisuudet säätää sellaisia lakeja, jotka ovat tarpeen kansalaisten etujen puolustamiseksi integraation aiheuttamissa ongelmatilanteissa. Siten niillä, jotka pelkäävät, että yhdentymisestä aiheutuu pahoja sopeutumisvaikeuksia, on erityinen syy kannattaa lepäämäänjät-

tämissäännösten poistamista, koska lainsäädäntöä on voitava joustavasti muuttaa integraation aiheuttamien vaikeuksien vähentämiseksi.

Lepäämäänjättämissäännöstön kokonaisuudistukseen liittyvä perusturvan suojalauseke saa mielestäni erityistä merkitystä, jos Suomi liittyy Euroopan unioniin. Jo jäsenyys Etassa, Etasopimuksessa, luo paineita sosiaalilainsäädännön uudistamiseen. Läntisissa Euroopan maissa sosiaaliturvaa ei ole järjestetty kansanvakuutusjärjestelmän pohjalle vaan se muodostuu lähinnä palkkaan liittyvistä etuuksista. Kahden erilaisen järjestelmän yhteensovittaminen ei ole ongelmatonta, ja on hyvä, että perusturvajärjestelmän kannattajat voivat tarvittaessa äänestää suojalausekkeen piiriin kuuluvia etuuksia heikentävät lait lepäämään. Lepäämäänjättämissäännöstön antama suoja on toisaalta heikko eikä voi korvata sitä suojaa, joka taloudellisille, sosiaalisille ja sivistyksellisille oikeuksille voidaan antaa perusoikeussäädöksillä.

Edellä mainitussa eduskuntaryhmien joulukuisessa valtiosääntösopimuksessa on tämäkin otettu huomioon ja siihen on palattu talven aikana usean kerran tässä salissa. Sopimuksen mukaan perusturvan suojalauseke tulisi korvata taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia sekä ympäristöön liittyviä oikeuksia koskevilla perusoikeussäännöksillä. Myös eduskunnan perustuslakivaliokunta edellyttää perusoikeusuudistusta ja sitä, että eduskuntaryhmille annetaan mahdollisuus osallistua perusoikeusuudistuksen valmisteluun. Perusoikeuskomitean ehdotus valmistui viime helmikuussa. Voin kertoa, että se on nyt lausuntokierroksella ja lausuntokierros on parhaillaan päättymässä. Meillä on virkatyönä teknistä valmistelua oikeusministeriössä jatkettu, mutta nyt aletaan olla siinä vaiheessa, että joudutaan päättämään jatkovalmistelusta. Omasta puolestani haluan tällä paikalla sanoa, että tulen tekemään kaikkeni, josta perusoikeusuudistus toteutuisi mahdollisimman pikaisesti ja niin korkeatasoisena kuin me olemme valtiosääntöuudistuksilta tottuneet edellyttämään.

Perustuslakivaliokunnan toivomuksen mukaisesti tulen huolehtimaan myös siitä, että eduskuntaryhmillä on mahdollisuus osallistua kiinteästi perusoikeusuudistuksen jatkovalmisteluun. Ryhmien valmistelutyötä pidän hyödyllisenä senkin vuoksi, että näin voidaan nopeuttaa uudistusehdotuksen myöhempää eduskuntakäsittelyä ja välttää virkamiesvalmistelussa aika usein tuleva liika teoreettisuus. Uskon, että ryhmillä on käytännön näkökulmasta paljonkin annettavaa.

Lepäämäänjättämissäännösten kokonaisuudistuksella on läheinen asiallinen yhteys paitsi perusoikeuksien uudistamiseen myös presidentin valtaoikeuksin rajoittamiseen. Ei ole riittävää, että eduskunnan sisäinen päätöksenteko tehdään tehokkaaksi. On myös huolehdittava siitä, että eduskunnan ulkopuolella ei ole valtioelintä, joka voi perusteettomasti jarruttaa eduskunnan toimintaa. Tässä suhteessa haluan taas muistuttaa, että Suomen presidentillä on valtiosääntömme mukaan hyvin vahva asema. Ehkä sitä vahvaa asemaa, joka on säädösten tasolla, on hämärtänyt se, että nykyinen presidenttimme on vakaumuksellisesti ollut parlamentarismin kannattaja ja edellyttänyt, että me kansanedustajat ja myös hallitus osaltaan kannamme vastuun päätöksistä. Hänen kaudellaan on ehkä unohtunut, että perustuslaissamme presidentin valtaoikeudet ovat edelleenkin ennallaan ja presidenttiinstituutioon liittyy meillä sellaisia oikeuksia, joita ei ehkä kehittyneen kansanvallan maassa voi pitää enää perusteltuina.

Presidentin valtaoikeuksien kaventamisessa eduskunta on ollut myös uudistustyön eturintamassa. Eduskunnan ja sen perustuslakivaliokunnan toivomusten mukaisesti asetin viime kesällä parlamentaarisen valtiosääntötoimikunnan selvittämään eduskunnan aseman vahvistamista. Komitea on puheenjohtajansa kansanedustaja Paavo Nikulan johdolla ja perustuslakivaliokunnan yksimielisen toivomuksen mukaisesti selvittänyt ja tutkinut mahdollisuuksia, miten ulkopoliittisen päätöksenteon parlamentaarisuutta lisätään.

Toimikunnan osamietintö valmistui viime tammikuussa. Silloin se luovutettiin oikeusministeriölle. Edelleen joudun pahoitellen sanomaan, että lausuntokierros on vielä kesken. Tähän mennessä saapuneet lausunnot ovat kyllä olleet myönteisiä ulkoministeriön lausuntoa lukuun ottamatta. Ulkoministeriö ei nähnyt mitään erityistä syytä uudistaa vuosikymmenten varrella muotoutuneita menettelytapoja, joiden toimivuudesta olemme ehkä saaneet viime aikoinakin osittain hiukan hämmentäviä näyttöjä. (Ed. Zyskowicz: Ehkä?)

Lopuksi muutama sana lepäämääjättämissäännöstön kokonaisuudistuksen eduskuntakäsittelystä. Eduskunta ja erityisesti sen perustuslakivaliokunta on käsitellyt hallituksen esitystä ripeästi ja perusteellisesti. Valiokunnan mietinnön mukaisesti eduskunta on toisessa käsittelys-

sä lyönyt lukkoon lain sanamuodon hiukan hallituksen esityksestä poikkeavassa muodossa, mutta tästä hienosäädöstä minulla ei ole mitään sanottavaa, nehän ovat olleet järkeviä täsmennyksiä.

Perustuslakivaliokunnan mietinnön perusteluosassa on pari lausetta, joita en itse olisi ihan sellaisiksi kirjoittanut. Mutta ymmärrän kyllä, että valiokunnan mietinnön laatiminen on ollut aika lailla vaativa tehtävä, jossa on ollut pakko sovittaa erilaisia mielipiteitä yhteen, että saavutettaisiin mahdollisimman suuri yksimielisyys. Toivon, että tämän ymmärtäisivät myös ne, jotka lakiehdotuksen ensimmäisessä ja toisessa käsittelyssä ovat esittäneet kriittisiä huomioita perustuslakivaliokunnan mietinnöstä. Tilanne on sellainen tilanne, että jos haluaa, että tästä tulee laki, niin kyllä silloin täytyy ymmärtää, että yksimielisyys edellyttää joustamista puoleen ja toiseen.

Toivonkin, arvoisa puhemies, että lakiehdotus voitaisiin hyväksyä mahdollisimman suurella enemmistöllä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oikeusministeri Pokka oli mielestäni hyvin oikeassa siinä, että kysymyksessä on historiallinen muutos, vaikkakin lepäämäänjättämissäännöstö sinänsä on ollut kansainvälisesti vertailtuna suomalainen erikoisuus.

En malta olla muistuttamatta siitä, kuinka tärkeää on nykyisessä politiikassakin säilyttää tai saada aikaan nimenomaan valtiomiestaitoa pikemmin kuin varsinaista politikointia sen vuoksi, että suurtenkin eduskuntaryhmien kesken paikat saattavat vaihtua varsin nopeasti. Se, mikä on tuntunut ehkä, tämän varmaan silloinen edustaja Pokka hyvin muistaa, hyvinkin perustellulta opposition välineeltä, voi sitten hallituksessa näyttää toisenlaiselta. Tämän vuoksi mielestäni olisi aiheellista myös kohdella nykyistä oppositiota sillä kunnioituksella jatkossakin, mikä on asetettava niille ryhmille, jotka voivat vielä oppositiossa olla samaa mieltä kuin olivat hallituksessa, silloinkin kun kysymyksessä on nimenomaan heidän käytössään olevan valtiosäännön takaaman, sinänsä kyllä mielestäni epäilyttävän, jarrutuskeinon käyttäminen. Tämä kevät ei ole antanut aina kovin suurta uskoa siihen, että hallitus sitten käyttäisi tätä uutta perustuslakia sillä tavoin kuin on ajateltu kokonaisuutena perusoikeuksien ja valtiosäännön uudistamisen alkutyön yhteydessä. Tässä mielessä toivon, että tämä ministeri Pokan toteamus, että hän tulee tekemään kaikkensa, jotta perusoikeusuudistus tuotaisiin myös läpi niin korkeatasoisena kuin olemme odottaneet, tulee myös toteutumaan. Ja silloin uskon, että hän myös siinä onnistuu, että koko hallitus tulee tämän kannan taakse.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Pokalla oli mielenkiintoinen havainto, joka koski EY-jäsenyyden ja integraatiopolitiikan mahdollisia seurauksia. Hän sanoi, että lepäämäänjättämissäännöstön kumoamista tarvitaan, jotta voitaisiin puolustaa kansan tai kansalaisten etuja. Tämä on mielestäni aivan toinen näkökulma kuin se, mitä hallituksen perusteluihin on kirjattu. Minä ymmärsin nämä hallituksen perustelut niin, että EY:n direktiivien soveltamisen vuoksi pitää hallituksen esitys hyväksyä. Itse olen arvioinut niin, että EY-jäsenyys saattaa tuoda Suomen kansalle juuri siitä johtuen ongelmia, että jäsenyyden myötä päätösvaltaa esimerkiksi talous- ja rahapolitiikan kysymyksissä siirtyisi niin paljon ulos tässä mielessä syntyisi tarvetta puolustaa kansan etuja ja tarvittaisiin lepäämäänjättämistä. Siis tältä osin arvioni oli toisenlainen.

Samalla kiinnitän huomiota siihen erittäin suureen kannanmuutokseen, joka on ministeri Pokan osalta tapahtunut suhtautumisessa näihin valtiopäiväjärjestyksen muutoksiin kahden vuoden sisällä. Olen lukenut perustuslakivaliokunnan aikaisempiin mietintöihin liitettyjä vastalauseita viime päivinäkin.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pokka korosti puheessaan, kuten aikaisemmassa toiminnassaankin, eduskuntaryhmien asemaa ja antoi tälle työlle tietyllä tavalla kiitoksen. Eduskuntaryhmäthän nyt otetaan mukaan perusoikeusuudistuksen valmisteltuun. On tietenkin aivan toinen kysymys, otetaanko LKP:n eduskuntaryhmä, joka on vastustanut näitten asioitten kytkemistä toisiinsa, koska minun mielestäni niillä ei kyllä ole mitään tekemistä toistensa kanssa. En pidä siitä, että nämä on kytketty yhteen, mutta ilmeisesti se oli poliittinen pakko, koska muuten enemmistöparlamentarismiin ei olisi voitu siirtyä.

Mutta jos enemmistöparlamentarismi toisi

meidän poliittiseen järjestelmäämme sellaisen muutoksen, että muissakin asioissa eduskuntaryhmien poliittinen painoarvo todella nousisi ja kasvaisi ja puolueitten painoarvo vastaavasti vähenisi, niin minun mielestäni se olisi erinomainen asia poliittiselle järjestelmällemme. Eli ministeri Pokalle voisi esittää toivomuksen, että muissakin suurissa uudistuksissa muutkin ministerit kuuntelisivat edes hallituspuolueitten eduskuntaryhmiä, jos ei nyt koko eduskuntaa tai kaikkia eduskuntaryhmiä. Tietenkin suurissa uudistuksissa, jotka vaativat koko eduskunnan hyväksymisen, tietenkin on luonnollista, että silloin kuunneltaisiin koko eduskuntaa eduskuntaryhmien kautta, jolloin parlamentin asema vahvistuisi suhteessa puolueisiin ja myös suhteessa hallitukseen ja presidentti-instituutioon. On aivan oikein, että presidentin valtaoikeuksia ryhdytään kaventamaan. Eli näissä perusteluissa, ponsiesityksissä, mitä tähän on jaettu, ilmeisesti en äänestä kuin tämän yhden ainoan esityksen eli presidentin valtaoikeuksien kaventamisen puolesta.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Eilinen pääministerin päiväohjelmasta keskustelu osoitti sen, miten meillä ulkopoliittisissa asioissa tällaista selkiyttämistä todella kaivattaisiin ainakin nykyisen hallituksen aikana. Mutta ministeri Pokan pätevältä tuntuvan esityksen pohjalta — enkä yhtään epäile sitä, koska minusta hän on todella pätevä tähän tehtävään monestakin eri syystä — voitaisiin enemmän kiirehtiä näitä asioita käytännössä. Tähän hänen puheensa kyllä antoikin tukea.

Esimerkiksi Euroopan yhteisön asioiden hoitamisessa presidentti Suomessa ja Ranskassa olisivat minun mielestäni liikaa mukana näissä päätöksentekoprosesseissa ottaen huomioon, että monissa maissa nimenomaan pääministeri on se, joka käyttää tätä valtaa. Siinä mielessä meidän pitäisi päätöksentekojärjestelmää uudistaa länsieurooppalaiselle tasolle. Mutta toisaalta ulkopolitiikan eräät osat, joista maan historia tuntee esimerkkejä, tietysti myös puhuvat sen puolesta, että tämä ei ole kovin helppo eikä ihan yksioikoinen asia. Mutta pääministerin, jonka valta nojautuu eduskuntaan, meilläkin Suomessa näitten Euroopan yhteisön ja Eta-asioitten osalta pitäisi olla se apparaatti, jonka varassa me toimimme.

Jatkossa toivon sitä, että oikeusministeriö, aikaisempaa enemmän sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, valmistelee näitä asioita erityisesti siltä osin kuin se koskevat perusturvaa. Samalla myös toivon, että palkansaajajärjestöihin pidettäisiin tiiviimpää yhteyttä, koska yhdessä työnantajajärjestöjen kanssa ne kuitenkin joutuvat sekä rahallisesti että muuten näitä asioita käytännössä hoitamaan.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pokka antoi vähän ymmärtää, että muutos ei olisi kovin dramaattinen. On oikeastaan aika yllättävää, että keskustelussa ei ole käynyt ilmi se dramatiikka, joka esitykseen sisältyy, nimittäin erittäin suuri päätösvallan siirtyminen täysistunnosta perustuslakivaliokunnalle. En sinänsä ihmettele sitä, että perustuslakivaliokunta ei ole tätä kysymystä pohtineeksi tässä yhteydessä, mutta istuntosalissa sitä kyllä pitäisi pohtia.

Meillä on puhuttu ja ainakin vuodesta 1974 oltu yksimielisiäkin valtiosääntökomiteassa valtiosääntötuomioistuimen tarpeesta tai ainakin siitä, että jollain tavalla lakien perustuslainmukaisuuden jälkikontrolli pitäisi toteuttaa. Minä luulen, että tämä esitys kyllä omalta osaltaan ja tämä keskustelu, jossa on epäilty mm. perustuslakivaliokuntaa, tulee korostamaan väistämättä sitä, että me joudumme ottamaan kantaa lakien perustuslainmukaisuuden jälkikontrolliin.

Ensi viikolla käsiteltävien EY- ja Eta-kysymysten yhteydessä aion ottaa esille sen, että tuossa yhteydessä eduskunnan tulee antaa toimeksianto hallitukselle lähteä selvittämään perustuslakien jälkikontrollia valtiosääntöoikeuden kautta.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Skinnarin puheenvuoron johdosta totean sen, että meillä on sisäpolitiikassa tasavallan presidentin valtaoikeudet siltä osin, kuin niillä olisi vaikutusta käytännössä, viety sikäli, että tasavallan presidentti ei pysty asian oikeaksi niin katsoessaan hajottamaan eduskuntaa. Kyvytön hallitus pystyy pysymään vallassa, harvainvallassa niin kuin sanotaan, tässä tapauksessa negatiivisessa harvainvallassa, miten pitkään haluaa. Esimerkiksi tälläkin hetkellä, jos katsotaan, että hallituksen pitäisi jättää paikkansa ja panna toimeen uudet vaalit, niin kuin saattaisi olla perusteltua, siihen ei ole mitään mahdollisuuksia. Ahon hallitus ei ymmärrä tilannetta eikä ymmärrä parlamentarismin vaatimuksia, ja tasavallan presidentti on tässä tapauksessa voimaton.

Minun mielestäni tasavallassa pitäisi olla hen-

kilö, joka pystyy, niin kuin olen monta kertaa sanonut, tietyissä asioissa viheltämään pelin poikki. Sitä tarvitaan erityisesti sellaisessa tilanteessa, kun valtakunnassa on pattitila, niin kuin tällä hetkellä on. Parlamentarismi ei toimi heikkoina ja huonoina aikoina. Minun mielestäni presidentin valtaoikeuksia pitäisi sisäpolitiikassa nimenomaan lisätä tällaisia tapauksia ajatellen. Ulkopoliittisesti on itsestäänselvää, että tasavallan presidentillä on ne valtaoikeudet oltava, mitkä hänellä on tällä hetkellä. Ei sitä nyt joku Nacc:n virhe tai erehdys kaada, on se sitten johtuva mistä hyvänsä. Ei näitä asioita voida yhden tapauksen perusteella ratkoa.

Minä olen tyystin toista mieltä kuin eduskunnassa ollaan ja väitän, että toisenlaisetkin ajatukset tulevaisuudessa tulevat näissä asioissa vielä mieleen.

Oikeusministeri P o k k a : Herra puhemies! Ed. Skinnarin puheenvuoron johdosta, jossa hän arvioi meidän asemaamme valtiosääntöoikeudellisesti sitten, kun olemme tiiviisti mukana Eta-sopimuksessa ja mahdollisesti vielä EY:n täysjäsenenä, totean, että kyllä minun tulevaisuudenkuvani siitä, kuka Suomea edustaa EY:n huippukokouksissa, on se, että se olisi Suomessa pääministeri eikä Ranskan mallin mukaan presidentti. Siihen suuntaan meillä parlamentarismia pitää kansainvälisissä asioissa kehittää.

Kuitenkin haluan vielä sanoa, että minusta eduskunta on tässä valtiosäännön muuttamisessa kyennyt edistykselliseen työhön, ja kiitän siitä. Sen sijaan valtiosääntötuomioistuinsasia, jonka ed. Niinistö otti esille, kyllä kaipaa aika paljon pohdintaa. Tähän astihan meillä ei ole siihen lämmetty, vaan on lähdetty siitä, että perustuslakivaliokunta pystyy hoitamaan säätämisjärjestystä koskevat pohdinnat. Ainahan valiokunnan työtä voidaan arvioida sen vuoksi, että se on samanlainen poliittinen valiokunta kuin kaikki muutkin valiokunnat eduskunnassa. Tähän asiaan varmasti voidaan vielä tarkemmin palata, kun EY-selontekoa koskeva keskustelu tulee täällä esille. Lupaan silloin vähän paremmin vastata, minkälaiselta minusta perustuslakituomioistuimen asema ehkä saattaisi näyttää, jos sille tielle lähdettäisiin. Asia nimittäin ei ole aivan niin yksioikoinen kuin ed. Niinistö täällä antoi ymmärtää.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin puuttua ed. Niinistön esittämään ajatukseen valtiosääntötuomioistuimesta. Se on minusta aika monimutkainen asia, ja tällaiseen harkintaan varmasti joudutaan, jos esimerkiksi perustuslakivaliokunta turmelee oman legimiteettinsä eli oikeuden tehdä päätöksiä eli on liian poliittinen ja ottaa poliittisen kannan näissä tulkinnoissa eikä puolueetonta perustuslakiin perustuvaa kantaa.

Mutta ei valtiosääntötuomioistuinkaan niin yksinkertainen asia ole, sillä Suomessa tuomaritkin nimitetään poliittisin perustein. Samanlaisia poliitikkoja ne tuomaritkin ovat kuin perustuslakivaliokunnan jäsenetkin. Suomen ongelma mielestäni valtiosääntötuomioistuimen kohdalla on aika raa'asti sanottuna se, että tämä yhteiskunta on aikojen myötä joka ikisessä paikassa niin umpipolitisoitunut, että meiltä tuskin löytyy enää siinä mielessä puolueettomia valtiosääntöjuristeja, jotka olisivat epäilyn ulkopuolella. Ne pitäisi kai tuoda tuontitavarana ulkomailta.

Oikeusministeri P o k k a : Arvoisa herra puhemies! Kyllä minä torjun ed. Ukkolan kannanoton. Suomessa eivät tuomarinvirat ole poliittisia virkanimityksiä.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemi voi toki olla vahvan presidenttivallan kannattaja, mutta käsitteiden käyttö on hiukan outoa, kun hän katsoo, että parlamentarismi edellyttää eduskunnan hajotusmahdollisuutta. Aika harvinaista yleensä on, että parlamentteja hajotetaan kesken kausien. Yleensä jos tällainen on mahdollista, niin päätöksenteko on nimenomaan parlamentin itsensä käsissä eikä suinkaan vahvan miehen, oli tämä sitten valtionhoitaja, presidentti taikka valtakunnankomissaari nimeltään.

Ministeri Pokka vastasikin ed. Niinistölle aivan oikean suuntaisesti valtiosääntötuomioistuimen tarpeesta. Vain siinä tapauksessa, että perustuslakivaliokunnan harkinta muodostuisi avoimen poliittiseksi ja hallituspuolueet jyräisivät ryhmäkurillaan mieleisensä tulkinnat läpi, syntyisi selkeä tarve lakien perustuslainmukaisuuden selvittämiseen muussa instanssissa.

Joissakin maissa, esimerkiksi Norjassa, korkein oikeus on oma-aloitteisesti ilman sitä tukevaa lainsäädäntöä ottanut tavallaan valtiosääntötuomioistuimen tehtävät tutkimalla lakien perustuslainmukaisuutta. Tällainen tie ei ole suositeltava, vaan on kehitettävä mieluummin nykyistä perustuslakivaliokuntamekanismia kuin tällaisia ylimpiä oikeudellisia auktoriteetteja rakentelemalla.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensinnäkin ed. Koskiselle toteaisin, että tällaista runttaamista, mihin ed. Koskinen viittasi, on tapahtunut ja tulee tapahtumaan perustuslakivaliokunnan jäseniin päin. Se on aivan selvä asia.

Toinen on se, että kyllä Suomessa kaikki puolueet olivat jo vuodesta 1974 lähtien sitä mieltä, että lakien perustuslainmukaisuuden jälkikontrolli on saatava aikaiseksi. Erimielisyys kohdistuu lähinnä siihen, millä tavalla jälkikontrolli luotaisiin.

Ministeri Pokan puheenvuoroon toteaisin, että totta kai asia on hyvin monimuotoinen, mutta en alkuunkaan ymmärrä sitä, että ulkoasiainvaliokunta on EY-selonteon yhteydessä poistanut lakivaliokunnan ehdottaman tutkimistarpeen, niin ettei asiaa edes tutkittaisi. Edelleen ymmärrän jollain tavalla, että perustuslakivaliokunta ei halua minkäänlaista huomiota kiinnittää omien toimiensa mahdolliseen jälkikontrolliin, joka saattaa olla varsin kiusallistakin.

Haluaisin viitata sellaiseen keskustelukulttuuriin, joka vallitsee maissa, joissa on valtiosääntötuomioistuin. Kun kansalaiset siellä puhuvat perusoikeuksistaan, he vetoavat ja perustavat käsityksensä suoraan perustuslakiin. Heillä on hyvin vahva usko perustuslakiin sen vuoksi, että he tietävät, että perustuslain kontrolli toimii ja elää. Esimerkiksi Yhdysvalloissa käytävä aborttikeskustelu on tyypillinen keskustelu, jossa tavallinen kansanmies ja kansannainen argumentoi väitteitään suoraan Yhdysvaltain perustuslakiin viittaamalla. Sellainen keskustelukulttuuri Suomessa olisi aika omituinen. Ei meillä tavallinen kansalainen osaa sillä tavoin johtaa oikeuksiaan perustuslaista. Ehkä se johtuu valtiosääntötuomioistuimen puutteesta.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen ollut myös lakivaliokunnassa, jossa pohdimme valtiosääntötuomioistuimen mahdollista tarvetta uudessa tilanteessa. Siitä huolimatta, että sosialidemokraatit ovat perinteisesti olleet hyvin kielteisiä tällaista konstruktiota kohtaan, niin olen myös sitä mieltä ja olin myös valiokunnassa, että selvittämisen tarve kyllä nyt on useammastakin syystä.

Ensimmäinen syy on tietysti se, että jos EY:n kautta me joudumme joka tapauksessa pohtimaan suomalaisen lainsäädännön ja EY:n säännöstön keskinäistä suhdetta ja jos tässä pohdinnassa ei oteta kantaa taas perustuslakiin, niin totta kai se selvitään. Se ei ole kuitenkaan kauhean mielekäs tilanne.

Toinen asia on se, että jos perusoikeusuudistus menee sillä tavoin eteenpäin kuin Långin komiteassa on suositeltu, niin silloin myös siirryttäisiin perusoikeuksien osalta nykyisestä muodollisesta tulkinnasta sisällöllisempään suuntaan. Myös siinä yhteydessä ei ole poissuljettu se, ettei kannattaisi miettiä, minkälainen rooli tosiasiassa tuomioistuimille tulee.

Minä en tällä sanomallani asetu sille kannalle, että erillinen valtiosääntötuomioistuin välttämättä jälkikäteiskontrollissa tai muissa tehtävissä olisi välttämätön, mutta ainakin kannattaa katsoa, mikä osa tuomioistuinlaitoksen puolella on sellaista, mikä nämä seikat huomioon ottaen pitäisi ehkä harkita uudelleen.

Tämä on keskustelua, joka minun mielestäni erinomaisen hyvin tai paremmin sopii ensi viikolla käytävään EY-keskusteluun. Tässäkin suhteessa kannattaa olla avoimilla mielillä ja samalla tavalla kuin ministeri Pokka on kehittynyt ed. Pokan kannanotoista viime eduskunnassa, niin minun mielestäni aihe on ihan mahdollinen ja keskusteltava eteenpäinkin. Itsekin koetan katsoa asiaa kovin avoimesti ottamatta tiukkoja perinteisiä kantoja suuntaan tai toiseen.

Oikeusministeri P o k k a : Herra puhemies! Kiitoksia ed. Haloselle tästäkin vähästä.

Keskustelu on sikäli hyvä käydä EY-selonteon yhteydessä, että EY:hän tietyllä tavalla merkitsee siirtymistä tuomarivaltaan. Luxemburgin tuomioistuin tulee tarkkuuttamaan, minkälaisia päätöksiä eri parlamentit tekevät ja pysytäänkö EY-sopimusten ja peruskirjojen puitteissa ja noudatetaanko direktiivejä.

Tietyllä tavalla meidän ståhlbergiläinen järjestelmämme tulee kyllä kärsimään ulkoapäin tulevista muutospaineista. Meillähän on ollut tämä ståhlbergiläinen malli, jossa eduskunnan yläpuolella ei ole mitään tuomioistuinta, vaan eduskunta on suvereeni lainsäätäjä ja sen päätöksiin ei pidä tuomareiden mennä enää ylhäältäpäin puuttumaan. Eurooppalainen järjestelmä integraatiossa kyllä merkitsee aika lailla toisenlaista mallia.

Toinen asia, jonka vuoksi keskustelua joudutaan käymään, on se, minkälainen turva näille perusoikeuksille halutaan saada eli kuka niiden toimeenpanoa kontrolloi ja ovatko ne meidän korkeimmat tuomioistuimemme. Kun katsoo Amerikan mallia, missä korkein tuomioistuin on todella ihmisten perusoikeuksienkin tulkitsija,

niin kyllä aika lailla hirvittää se tyyli, millä siellä hoidetaan asiat. Siellähän kaikki tuomarien nimityksetkin ovat mahdottoman poliittisia asioita. Löydämmekö me tässä semmoisen järkevän ja toimintakykyisen mallin, sitä nyt joudutaan varmasti tässä omat vanhat kannat unohtaen ennakkoluulottomasti miettimään.

Ed. Helle: Vastauspuheenvuoroissa oikeusministeri Pokka sai jonkin verran kiitosta osakseen, ja haluan myös oppositiopuolueen edustajana todeta, että ainakin minua tyydyttää oikeusministeri Pokan toiminta perustuslakiuudistusasioissa erittäin paljon. Haluan kannustaa, että hän kykenee hoitamaan näitä asioita edelleen siihen suuntaan, kuin on hoitanut.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä niin kuin puoluekin on ottanut myönteisen kannan itse uudistukseen, toisin sanoen lepäämäänjättämismahdollisuuden poistamiseen valtaosaltaan sekä verolakien säätämisen uudistukseen. Näinhän on vasemmiston kantana ollut vuosikymmeniä. Ongelmana on ollut se, tulisiko tämä hyväksyä kiireellisessä perustuslain säätämisjärjestyksessä vai ei. Ryhmämme on monen miettimisen jälkeen pääosaltaan nyt sitä mieltä, että olemme kannattamassa lain kiireelliseksi julistamista kuitenkin sellaisin edellytyksin, että tässä yhteydessä hyväksytään meitä tyydyttävät ponnet.

Totean tässä yhteydessä, että se perustuslakivaliokunnan mietinnössä esiintyvä ponsi, jossa edellytetään perusoikeusuudistuksen eduskuntaan tuomista ja sen valmistelua niin, että eduskuntaryhmät, myös oppositioryhmät, voivat olla tässä valmistelussa mukana, tyydyttää meitä.

Mutta sen lisäksi, herra puhemies, ehdotan kahta lausumaa tässä yhteydessä, jotka on edustajien pöydille jaettu, mutta luen ne:

1) "Hyväksyessään hallituksen esityksen valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta, mikä merkitsee eduskunnan yksinkertaisen enemmistön päätösvallan kasvua, eduskunta edellyttää hallituksen jatkavan valtiosääntöuudistusta tasavallan presidentin valtaoikeuksien parlamentarisoimiseksi ja antavan eduskunnalle tätä tarkoittavan esityksen vuoden 1993 loppuun mennessä."

Herra puhemies! Toinen asiaan liittyvä ponsi, jota ehdotan:

2) "Hyväksyessään hallituksen esityksen eduskunta edellyttää, että hallitus ei tuo eduskuntaan verolakiesitystä, jonka perimmäisenä tarkoituksena on valtiopäiväjärjestyksen sisältämä lepäämäänjättämismahdollisuus sivuuttaen heikentää toimeentulon lakisääteistä perusturvaa."

Lisäksihän tullaan ehdottamaan pari muuta pontta lakiesityksen hyväksymisen saatteeksi.

Tässä yhteydessä haluan todeta valtaoikeuskysymyksestä, kun edellä totesin, että perustuslakivaliokuntakin on sitä mieltä, että perusoikeusuudistuksessa eduskuntaryhmillä tulee olla oikeus osallistua sen valmisteluun jo hallituksen käsittelyvaiheessa tai sitä esiteltäessä ja käsiteltäessä, että mielestäni sama oikeus tulisi olla eduskuntapuolueilla, kun komitean tasolla mietitään valtaoikeusuudistuksia. Tällä hetkellähän on niin, että valtioneuvoston asettama komitea pääsihteeri Tiitisen johdolla on sellainen, että siitä useimpien eduskuntapuolueiden edustus puuttuu. Tietääkseni tässä maassa yleensä, kun on perustuslakiuudistuksia komiteatasolla mietitty, niissä ovat olleet kaikkien poliittisten näkemysten edustajat tähän asti mukana, joten toivon, että siltä osin myös tämä uudistushanke ja sen valmistelu tapahtuu laajemmalla pohjalla kuin se tällä hetkellä on.

Samaa asiaahan on ollut ja on pohtimassa Nikulan toimikunta, johon oikeusministeri jo viittasikin ja joka on oikeusministerin asettama. Siinäkään ei ole kaikkien eduskuntapuolueitten edustajia, mutta siinä on suurimpien puolueitten edustus kuitenkin mukana. Sen työstä taitaa pari puoluetta puuttua tällä hetkellä.

Muutama perustelu siihen, miksi ryhmämme on nyt tässä yhteydessä kiireellisen säätämisen kannalla, tai sanotaan että ryhmämme pääosa on tällä kannalla: Uudistus on sellainen, jota vasemmisto on vuosikymmenet ajanut. Näyttää siltä, että tällä hetkellä todella on tarvittavan laaja yksimielisyys aikaansaatavissa, niin että asia pystytään välittömästi hoitamaan. Kun ajattelee sitten sitä tapausta, että esitys jäisi ns. normaalissa perustuslainsäätämisjärjestyksessä lepäämään seuraavien vaalien yli, niin aika monen puheenvuoron sävystä on voinut aistia, että uudistuksen hyväksyminen vaalien jälkeen ei ehkä olekaan niin varmaa kuin se tällä hetkellä on. Tämä on ollut yksi seikka, joka on kääntänyt meitä myönteiselle kannalle.

On aivan selvää, että kun poliittinen valta ja vastuu tulevat suoremmin esiin kuin tähän asti suhteellisen monimutkaisen lainsäätämisjärjestyksen takia on ollut, se tietyllä tavalla edesauttaa kansalaisten mahdollisuuksia seurata poliittista päätöksentekoa, seurata sitä, minkälaisia

eri poliittisten puolueiden kannat ovat ja mitä niiden käytännön toiminta on, mihin ne kussakin ratkaisussa päätyvät.

Vanha vasemmistolainen demokratiakäsitys-hän on kiistämättä se, että enemmistöllä tulee olla valta, enemmistön tahtoa tulee noudattaa. Ongelmanahan vain on tietysti se, että vähemmistön oikeuksia ei enemmistö saa sortaa. Siinä mielessähän meillä on juuri perustuslaki eri muodoissaan hyvinkin laajana asiakirjana. Ongelma näiden asioiden osalta on nyt juuri se, että perusoikeudet eivät ole perustuslaissamme kirjattuina niin modernilla, nykyaikaisella, tavalla kuin tulisi olla.

Yhden seikan haluan perusoikeuksien osalta todeta vielä tässäkin keskustelussa. Tosiasia on tietysti se, että kun maamme on ratifioinut, allekirjoittanut, useita kansainvälisiä sopimuksia, joissa kosketellaan ihmisoikeuksia, niin ne osaltaan antavat juuri sitä turvaa, jota meidän omista perustuslaeistamme puuttuu. Viime vuosina on ollut niin, että oikeusistuimemmekin ovat havainneet asian ja ruvenneet käyttämään myös näitä hyväkseen, kun tekevät omia ratkaisujaan riita- ym. asioista.

Ongelmallistahan on todella se, että nykyinen taloudellinen tilanne ja nykyisen hallituksen toiminta muodostavat aika suuria uhkatekijöitä nimenomaan ns. pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle ja sen järjestelmille. Mutta siitä huolimatta olemme päätyneet siihen, että tässä yhteydessä uudistus on tehtävissä, ja lähdemme siitä, että tämäntapaisia uudistuksia ei saakaan tehdä tuijottaen vain kunkin hetken tilanteeseen vaan on oltava pitkä tähtäin.

Meillä on optimistinen näkökulma siinä mielessä, että yhteiskuntamme tästäkin alhosta pääsee eteenpäin ja tulee aika, ehkä hyvinkin pian, jolloin voimme omalta osaltamme keskustella myös uudistuksista, parannuksista lainsäädäntöön, parannuksista kansalaisten asemaan, ja tulemme tilanteeseen, jossa nyt tehtyjä huononnuksia tullaan purkamaan. Siinä vaiheessa tietysti on hyvä, että eduskunnan enemmistö kykenee tekemään tällaisia päätöksiä ilman, että joudutaan tekemään sellaisia monimutkaisia ns. lehmäkauppoja kuin menneinä vuosikymmeninä kovin usein on ollut. On kytketty monen monituisia asioita keskenään, jotka eivät asiallisesti ole toisistaan riippuvaisia. Mielestäni tämäntapaista politikointimahdollisuutta tämä uudistus ajan mittaan vähentää ainakin sitten, kun opimme toteuttamaan lainsäädäntöä uuden systeemin mukaan.

On mm. erilaisia ympäristöön liittyviä lakeja, joiden säätäminen tässä talossa on ollut vaikeuksissa juuri sen takia, että ei ole saatu kahden kolmanneksen enemmistöä vaan kolmannes on ehkäissyt eräitä hyvinkin välttämättömiä uudistuksia. Me kaikki tiedämme, että sentapaiset asiat vaativat yhä kiireellisempiä toimia tässä maassa ja maailmassa.

On vielä huomattava se, että kansainväliset sopimukset, jotka tulevat eduskunnan hyväksyttäväksi, eivät ole nytkään jätettävissä lepäämään. Tämäntapainen lainsäädäntö kaiken todennäköisyyden mukaan kasvaa koko ajan, joten siitä tavallaan muodostuu myös kiertotie olemassa olevan lepäämäänjättämiskysymyksen kiertämiseksi.

Ensimmäinen ponsiehdotus, jonka esitin, koskettelee juuri valtaoikeuskysymyksiä. Muistutan tässäkin yhteydessä, että eduskunta on kahteen otteeseen selkeästi lausunut mielipiteenään, että eduskunnan, tasavallan presidentin ja valtioneuvoston välistä toimivaltaongelmatiikkauudistusta tulee jatkaa ja nimenomaan siihen suuntaan, että eduskunnan mahdollisuuksia päätöksentekoon ja vaikuttamiseen lisätään. Jokainen tietää, että tämä merkitsee nimenomaan sitä, että tasavallan presidentin verrattoman suuria valtaoikeuksia vähennetään. Ponsihan on hyväksytty ensi kerran siinä vaiheessa, kun tasavallan presidentin vaalitapauudistus hyväksyttiin eduskunnassa runsas kaksi vuotta sitten. Se uusittiin viime vuonna, kun vaalitapauudistus lopullisesti hyväksyttiin sen oltua lepäämässä yli viime vuoden parlamenttivaalien.

Nyt ponsi, jonka esitin, on asiasisällöltään sama kuin aiemmat, mutta oleellista siinä on se, että hyväksyessään ponnen eduskunta edellyttää, että valtaoikeusesitykset tulevat eduskunnan käsittelyyn ensi vuoden aikana. Taustaajatuksena on se, että meillä olisi nämä uudistukset tiedossa siinä vaiheessa, kun maassa käydään presidentinvaalien lopputaipaleita. Meidän tulee tietää siinä vaiheessa, miten olemassa olevat presidenttiehdokkaat suhtautuvat valtakysymykseen. Minusta se on erittäin oleellinen asia, ja esimerkiksi oma äänestyskäyttäytymiseni presidentinvaaleissa riippuu hyvin oleellisesti siitä. En voi katsoa tukevani sellaista ehdokasta, joka ei ole demokratian lisäämisen kannalla, mitä tämä uudistus nimenomaan tarkoittaa. Tällä hetkellähän presidentin valta on päinvastoin kasvamassa liittyen osittain juuri Eta-ongelmaan tai Eta-asian edistymiseen ja mahdolliseen EY-jäsenyyteen.

Kaiken kaikkiaan olen huomannut mielihyväkseni, että sosialidemokraattinen puolue on nyt ottanut aika selkeää kantaa valtaoikeuksien uudistamisen suuntaan nimenomaan siihen tapaan kuin itsekin olen puhujakorokkeelta useaan otteeseen esittänyt.

Jos nyt lopuksi vielä kehaisisi oikeusministeriä, niin hän on nähdäkseni ensimmäinen ehdokasehdokas, joka on selkeästi sanonut, että hän on sitä mieltä, että valtaoikeusuudistusta tulee jatkaa.

Herra puhemies! Toivotan hyvää Eskon-päivää.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On erinomaista, että ed. Helle jaksaa päivästä toiseen käydä keskustelua presidentin valtaoikeuksien parlamentarisoimisesta. Tiedot, joita Tiitisen työryhmän työstä on tihkunut ulos, ovat minusta hieman huolestuttavia tavoitteen osalta, jonka osalta olen henkilökohtaisesti täsmälleen samaa mieltä ed. Helteen kanssa. Tässä mielessä työtä todellakin pitäisi kiirehtiä ja jatkaa ainakin siinä hengessä, jonka ympärillä nk. Nikulan toimikunta on työtä tehnyt. On vain valitettavaa, että esimerkiksi kokoomuksen kanta ja lausunto on edelleenkin teillä tietymättömillä. Sitä ei ole käsitykseni mukaan vieläkään saatu, ja sekin on omalta osaltaan hieman hämärtänyt keskustelua. Mutta on aivan selvää, että sen suuntainen tavoite myös aikataulullisesti, kuin ed. Helle presidentin valtaoikeuksien uudistamisen osalta sanoi, on tavoite, johon lämpimästi yhdyn.

Valtiopäiväjärjestyksen pysyvää muutosta koskeva kysymys ja vasemmistoliiton selkiintynyt kanta kiireellisyyskysymykseen on sekin tervetullut. Olin jo hieman huolestunut, kun ed. Helle alkoi sitoa tavallaan itse asiassa muutosta nykyiseen talouspoliittiseen tilanteeseen ja Ahon hallituksen toimiin, mutta tulihan sieltä lopulta, että päivänpolitiikkaan tätä muutosta ei pidä missään määrin kytkeä. Paine, joka perustuslakivaliokuntaan uudistuksen jälkeen tulee, on totta kai kasvava paine. Mutta sitä, että perustuslakivaliokunta on kyennyt jo itse omilla toimillaan irtautumaan tällaisista paineista, osoittaa mietintö, joka annettiin sairauspäivärahojen karenssipäivien muutoksesta sekä ns. vaippalisästä. Se osoittaa juuri sen kaltaista itsenäisyyttä, johon valiokunnan tulee tähdätäkin.

Olisin, herra puhemies, halunnut vielä ...

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Helle viittasi valtaoikeuksien muuttamiseen. Tämä on noussut esiin jo presidentin vaalitapaa muutettaessa. Meillehän on tulossa uusi vaalitapa, joka näkyy jo julkisuudessa sillä tavalla, että tehdään kaikenkarvaisia imagogallupeja siitä, kuka olisi suosituin suomalainen ja voisi olla meillä presidenttinä. Mielestäni imagogallupeja ja sanoisiko melkein pärstäkerroingallupeja ei pitäisi vakavasti ottaa tässä vaiheessa. Pitää kysyä aikanaan, kuka pystyy presidentin vaativan tehtävän hoitamaan.

En ole sinällään pontta suinkaan tyrmäämässä, mutta kiinnitän huomiota siihen, että viime aikoina on myös käynnistynyt kriittistä keskustelua sen suhteen, että presidentin valtaoikeuksia ei pitäisi liikaa lähteä muuttamaan, vaan maailman myllerryksessä mielestäni, ainakin tällaisissa solmukohdissa, voidaan nimenomaan tarjota presidentin roolia ratkaisemaan ulkopoliittiset solmukohdat Suomen edun edellyttämällä tavalla. Omalta osaltani olisin panemassa jäitä hattuun liian nopealle presidentin valtaoikeuksien muuttamiselle.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Nissilän puheenvuoron johdosta totean, että olen ollut huolestunut nimenomaan siitä, että tämäntapaisia äänenpainoja on esiintynyt ja niitä on esiintynyt nimenomaan hallituksen tai valtioneuvoston taholta. Näen kyllä ihan selvästi sen, että kun aiemmin mainittu Nikulan toimikunta oman mietintönsä ulkopoliittisen vallankäytön osalta teki, sen jälkeen aivan selvästi jarrutusmielessä valtioneuvosto asetti pääsihteeri Tiitisen johtaman komitean, josta ed. M. Laukkanen on kuullut, että siellä ei kaikki ole menossa hyvään suuntaan.

Minun mielestäni, jos me todella aidosti puhumme parlamentarismista, sehän edellyttää sen, että pääministeri ja muut ministerit ovat suoraan vastuussa eduskunnalle tekemisistään. Me näimme eilen mm. kyselytunnilla, kun pääministeri meni tasavallan presidentin selän taakse tunnetussa Pohjois-Atlantin liiton sopimuskysymyksessä. Tämäntapaisista asioista pitää päästä eroon. Jos me olemme aidon parlamentarismin takana, pääministeri vastaa hallituksen puolesta ulkopolitiikastakin. Mutta jos emme ole parlamentarismin ja demokratian kannalla, sitten jatkettakoon nykyistä järjestelmää.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä myös huolestuin ed. Ala-Nissilän huomautuksesta, että on muitakin äänenpainoja ja jopa sellaisia, että ulkopoliittisia tai muita valtaoikeuksia ei pitäisi kaventaa. Viimeksi sellaisen muistan lukeneeni tohtori Max Jacobssonin kirjoituksesta, jossa hän puolusti juuri presidentin valtaoikeuksia ja lainasi Bernard Shawn vanhan näytelmän kuninkaan puhetta, jossa kuningas sanoi, että nykyisten poliitikkojen joukossa ei ole aristokraatteja, ei pätevä lakimiehiä eikä kuuluisia tiedemiehiä ja sen vuoksi poliitikot ovat kovasti kansan painostettavissa ja sen vuoksi myös tarvittaisiin kuningasta. Tällaisin ajatuksin meilläkin puolustetaan presidentin suuria valtaoikeuksia asettuen kansan ja politiikan yläpuolelle.

Mikäli minä olen gallupeja seurannut, kuten ed. Ala-Nissiläkin, niin olen huomannut, että siellä on pelkästään pahamaineisia poliitikkoja ehdokkaina ja heistä meidän on Suomen tasavallan presidentti valittava. Sen vuoksi pitää kaikki kansalaiset pitää samassa arvossa, ja se arvo nousee parhaiten siitä, että eduskunnan asemaa vahvistetaan ja eduskunnalle vastuussa oleva valtioneuvosto voi hoitaa ne tehtävät, jotka nyt tasavallan presidentille kuuluvat. Se olisi todellista kansanvaltaa.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan kommentoida ed. Helteen heittoa eilisestä kyselytunnista, kun hän sanoi, että pääministeri meni presidentin selän taakse. Meillä on tällä hetkellä voimassa oleva hallitusmuodon 33 §, jossa selkeästi sanotaan, että maan ulkopolitiikasta vastaa tasavallan presidentti. Näin ollen kysynkin: Mitä muuta pääministeri Aho olisi eilen voinut tehdä? Voimassa olevan perustuslain mukaan ulkopoliittinen keskeinen valta ja sen johto kuuluu tasavallan presidentille.

On kokonaan toinen kysymys, jolta osin olen ed. Helteen samaa mieltä, mihin meidän pitäisi mennä. Tässä mielessä on nähtävä, että nykyisen hallituksen ja nykyisen presidentin välillä on tapahtunut jo asiallista, käytännöllistä ulkopoliittisen vallan siirtoa hallitukselle. Meillä on muutamia esimerkkejä siitä, että hallituksen ja nimenomaan pääministerin rooli myös ulkopolitiikassa on ollut keskeinen. Mutta perusasetelma on, herra puhemies, edelleen se, että tasavallan presidentti johtaa ja määrää maan ulkopolitiikasta.

On selvää, että myös integraatiokehitys asettaa, tässä olen myös samaa mieltä ed. Helteen kanssa, paineita tähän uudistukseen. Mutta se kysymys, josta on vähemmän puhuttu, on EY:n tuomiovaltakulttuuri, joka merkitsee aika rankkaa ja radikaalia tuomiovaltakulttuurin muutosta myös Suomessa jatkossa. Se keskustelu minusta on jäänyt valitettavan vähäiselle. Tähän, herra puhemies, liittyy myös kysymys valtiosääntötuomioistuimesta. En olisi samaa mieltä kuin ed. Niinistö täällä aikaisemmin, että perustuslakivaliokunta ei ole halunnut asiaa selvittää. Minusta on aivan selvää, että tämä kysymys on selvitettävä ja yhtä hyvin se kysymys kuuluu myös tämän keskustelun piiriin kuin myös ensi viikon keskusteluun EY-selonteosta.

Ed. Louekoski (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. M. Laukkasen on aivan turha opettaa meille sitä, kenelle ulkopoliittinen päätöksentekovalta ylimpänä kuuluu. (Ed. Gustafsson: Se on hänen tapansa!) — Niin, se on ed. M. Laukkasen tapa. — Eilen sitä ei kysytty pääministeriltä, valitan tätä surkeata ääntäni, vaan kysyttiin, missä ja milloin on tehty päätöksiä Nacc:n jäsenyydestä. Pääministeri ei vastannut, ja minulle jäi sellainen käsitys, että hän ei tiennyt, vaikka hän on valtioneuvoston ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja. On aivan anteeksiantamatonta, että eduskunnan edessä tällaisessa kysymyksessä, joka on Suomen ulkopoliittisen aseman kannalta keskeinen, pääministeri ei tiedä, miten asia on. Luulen, että Suomi ei olekaan itse asiassa assosioitunut jäsen Nacc:ssa, koska sitä päätöstä ei ole tehty.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun nyt puhutaan presidentin valtaoikeuksista ja ed. M. Laukkanen viittasi hallitusmuodon 33 §:ään, niin on hämmästyttävää, että hän ei muista, että sitä seuraa 34 §, jossa sanotaan, että tasavallan presidentti tekee päätöksensä valtioneuvostossa. Jos kerran valtioneuvostossa on tehty päätös esimerkiksi äsken mainitussa tapauksessa Nacc:hen liittymisestä, niin kyllä kai pääministeri olisi sen tiennyt. Ilmeisesti sellaista päätöstä ei ole tehty.

Kun siis puhutaan presidentin valtaoikeuksista, niin pitää muistaa, että ne kytketään sentään valtioneuvostossa tehtäviin päätöksiin ja toisaalta myös niiden osalta pitäisi olla selkeät määritelmät. Parempi olisi, jos presidentin yksinomaiset valtaoikeudet kapenisivat ja näin parlamentin valta vahvistuisi.

Puhemies: Käsittelemme valtiopäiväjärjestyksen lepäämäänjättämissäännöstön muuttamista.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esimerkki, minkä otin valtaoikeusongelmista, eli pääministerin eilinen vastaus mielestäni osoittaa sen, että meillä ei vallitse näissä asioissa parlamentarismi, koska pääministeri ei muka tiennyt, menee toisten päätöselinten taakse, vaikka parlamentarismissa nimenomaan pääministeri ja muut ministerit ovat vastuullisia päätöksistä ja heille kuuluu myös päätösvalta siltä osin kuin se ei ole eduskunnalla taikka oikeusistuimilla tai muilla. Mielestäni juuri tämä esimerkki osoittaa sen, että uudistus on välttämätön vallankin nyt, kun kansainvälistyminen on tosiasia. Yhä enemmän on asioita, jotka nykytulkinnan mukaan kuuluvat ulkopolitiikan nimikkeen alle, ja siinä tarvitaan joka tapauksessa suuria muutoksia. Siinä mielessä tämäntapainen jarruttelu, mitä eräät keskustan edustajat täällä ja keskustan edustajat hallituksessa tekevät, on erittäin turmiollista.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Helteen edellisen puheenvuoron johdosta olisin vielä halunnut todeta, että ensinnäkään en ole pontta tyrmäämässä ja varsinaisesti mitään jarruttelemassa, vaan evästämässä valmistelutyötä, mitä nyt tehdään. Toki on niin, että integraatiokehitys asettaa vaatimuksia presidentin valtaoikeuksien muuttamiselle. Mutta on myös niin, että jos Suomi menee EU-jäseneksi, meidän ulkopolitiikallemme se asettaa entistä kovempia vaatimuksia. Jos käy niin, että Suomi ei mene EU-jäseneksi, jos tämä asia vaikka kaatuu kansanäänestykseen, niin vasta silloin erityisesti meidän ulkopolitiikaltamme vaaditaan erityistä taitavuutta.

Meidän ei pidä kuitenkaan katsoa yksin eteenpäin, vaan mennä myös taaksepäin presidenttien Kekkonen ja Paasikivi aikoihin. Paasikivi opetti meitä katsomaan historiasta mallia, ja kyllä me olemme menneinä myllerrysten vuosina, joita voi olla myös edessäpäin, voineet todeta sen, että presidenttiä tarvittiin Suomen ulkopolitiikan johdossa, samoin tiettyjä valtaoikeuksia. Luulen, että ainakin näissä solmukohdissa, mitä ulkopolitiikkaan voi tulla, täytyy olla presidentti, joka tulee ratkaisemaan näitä asioita kansakunnan edun mukaisesti. Tätä nyt pitäisi vielä miettiä tässä uudistusinnossa.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Toteaisin ed. M. Laukkaselle, että en usko, että perustuslakivaliokunta tekee kahteen kertaan peräkkäin samaa virhettä eli unohtaa pohtia lakien perustuslainmukaisuutta, kun se kuitenkin sivuaa asiaa, jota se on ilmeisesti käsitellyt kuukausitolkulla. Kyllä siinä on jotain tietoista välttämistä, ja veikkaan, että se välttäminen liittyy ihan valiokunnan omaan vallankäyttöön.

Niin kuin ed. Helle kuvaili, käy silloin, jos valtiosäännön eräs keskeinen pykälä, hallitusmuodon 33 §, on suora käännös tsaarin ajan venäjästä. Silloin ei ollut ajateltu näitä suhteita niin monimuotoisesti, ja minusta eilinen kyselytuntikin osoitti sen, että säätämisen varaa on aika lailla, jotta tiedetään, kuka vastaa mistäkin.

Ed. Helle on viitannut jarruttamiseen. Minä toivon, että hän ei tulkitse jarruttamiseksi sitä, että valtiosääntötoimikunnan väliraportista puuttuu yhä edelleen valitettavasti kokoomuksen lausunto, jonka olettaisin kyllä valmistuvan. (Ed. Ala-Nissilä: Missä se on?) — Sitä minäkin ihmettelen.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä oleva esitys valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta on puhuttanut eduskuntaa sangen runsaasti, ja näyttää olevan vieläkin toistakymmentä varsinaista puheenvuoroa. Lisäksi kun vielä otetaan huomioon ne puheet, mitä nyt voimassa olevan väliaikaisen valtiopäiväjärjestyksen muutoksen käsittelyn yhteydessä käytettiin, voi todeta, että ilmeisesti on laidasta laitaan käyty kyseinen valtiopäiväjärjestyksen muutosesitys läpi.

Tässä keskustelussa on runsaan vuoden aikana eräiden puolueiden kanta käsittelyssä olevaan asiaan muuttunut täydellisesti ja eräiden puolueiden kanta jopa useampaan kertaan. Eniten ihmetystä herättää keskustapuolueen täydellinen suunnanmuutos asian suhteen. Kun on lukenut runsaan vuoden vanhoja vastalauseita perustuslakivaliokunnan mietintöön, niin voi vain miettiä, onko ainoastaan hallitusvalta tuonut muutoksia lähinnä keskustapuolueen ajatuksiin.

Itse en voi vieläkään ymmärtää sitä, ettei nytkin olisi tarpeellista saada laaja eduskunnan hyväksyminen kansalaisten jokapäiväisen toimeentulon kannalta tärkeiden menojen leikkaamiseen. Mielestäni yksin lamaan ajettu taloudellinen tilanne ei anna oikeutusta tämän periaatteen murtamiseen. Lakiesityksen hyväksyminen antaisi hallitukselle täysin avoimen

valtakirjan. Siitä, minkälaisia leikkauksia lakimuutoksen kautta tullaan tekemään, emme tiedä mitään.

Ahon hallituksen harjoittama talouspolitiikka antaa tietenkin suuntaa, mitä tuleman pitää. Nythän laman maksajiksi on laitettu pääasiassa sairaat, vanhukset, eläkeläiset, työttömät ja opiskelijat. Sama linja tulee varmasti jatkumaan. Tätä osoittavat ainakin viimeaikaiset hallituksen esitykset. Hallitus ja hallituspuolueet kantavat tietenkin poliittisen vastuun, mutta katsottaessa asiaa niiden kansalaisten silmin, jotka joutuvat hallituksen kiristys- ja kuristusotteeseen, neljän vuoden pituinen jakso on mielestäni liian pitkä. Sinä aikana on vaarana jo menettää usko tulevaisuuteen, kuten monen kohdalla on tapahtumassa nyt jo. Voi kysyä, mikä olisikaan tilanne, jos Ahon hallitus olisi koko ajan saanut toimia tilanteessa, jossa nyt esitetyn kaltainen muutos valtiopäiväjärjestykseen olisi ollut jo voimassa.

Esitetty muutos voimaan tullessaan tulee aiheuttamaan myös monenlaisia tulkintaongelmia. Tästä on hyvä esimerkki jo tältä viikolta perustuslakivaliokunnan osalta. Siellähän äänestyspäätöksin tulkittiin, voiko aikuisopintorahaan liittyvää etuutta pitää toimeentulon lakisääteisen perusturvan piiriin kuuluvana.

Saman tyylisiä asioita tulee varmasti jo tulevan syksyn mittaan joukkio, jolloin perustuslakivaliokunnassa täysin poliittisin perustein tulkitaan, onko jokin etuus toimeentulon lakisääteistä perusturvaa vai ei. Tämä päätös ratkaisee sitten, voidaanko lakiesitys äänestää seuraaville valtiopäiville vai ei.

Arvoisa puhemies! Muutos tulee aiheuttamaan monenlaisia muitakin tulkintaongelmia eikä vain toimeentulon lakisääteisen perusturvan osalta. Mietinnössähän suoraan todetaan, että ilman lepäämäänjättämismahdollisuutta voidaan esimerkiksi tarkistaa "jonkin verran" jonkin suojan piiriin sinänsä luettavan etuuden saamisedellytyksiä ja vähäisesti sen suuruuttakin. Voi vain kysyä, mitä tarkoittaa "jonkin verran" tai mitä tarkoittaa "vähäisesti". Tiedän kyllä vastauksen, eli asia on muotoiltu sillä tavoin, että nämä arvioidaan kokonaisuutena.

Kaikesta huolimatta tämäkin perustuslakivaliokunnan mietinnössä oleva kannanotto tulee aiheuttamaan vielä heikommassa asemassa olevalle kansanosalle heikennyksiä entisestään. Näin valitettavasti pelkään käyvän, koska jo nyt puheet perusturvasta ja sen suuruudesta vaihtelevat kansanedustajienkin keskuudessa suuresti riippuen aina henkilöstä ja lähinnä puolueesta. Pääsäännöksi tulee varmasti tilanne, jossa hallitus pistää hallituspuolueiden eduskuntaryhmät kuriin ja näin saadaan perustuslakivaliokunnan päätökseksi, että lakiesitystä ei voida jättää lepäämään. Tähänhän osittain vastauspuheenvuorokeskustelussa jo tämän asian käsittelyn yhteydessä on tullut vastaus.

Eräänä seurauksena lakiesityksen hyväksymisestä tulee olemaan myös se, että rasituksia tullaan siirtämään kunnille. Näin valtio säästää, mutta samalla ei pidetä huolta siitä, kuka kärsii. Mielestäni säästöissä tulisi aina ottaa huomioon koko julkishallinnon menot eikä yksinomaan puhua valtion säästöistä, kuten nyt valitettavasti pääasiassa on tehty. Valtion menojen säästämisen yhteydessä useimmiten vastuuta siirretään edelleen kunnille, joiden velvollisuutena on järjestää perusturvaan kuuluvia palveluja. Näin kunnat joutuvat kattamaan lisääntyvät menonsa ja kustannuksensa asioiden hoitamisesta epäsosiaalisella kunnallisella jakoverolla, josta täällä tämän asian toisessa käsittelyssä muun muussa ed. Laine vastauspuheenvuorossaan mainitsi.

Arvoisa puhemies! Käsitykseni mukaan nyt käsiteltävänä oleva valtiopäiväjärjestyksen muutos on siinä määrin tulkinnanvarainen ja saattaa liian monet kansalaiset ja kansalaisryhmät suuriin vaikeuksiin, että lakiesitystä ei käsitykseni mukaan voi hyväksyä. Lisäksihän perustuslakivaliokuntahan on esittänyt jopa tämän kiireelliseksi julistamista.

Arvoisa puhemies! Ehdotankin, että lakiehdotusta ei julisteta kiireelliseksi, ja jos se kuitenkin äänestyksen jälkeen julistetaan kiireelliseksi, arvoisa puhemies, ehdotan, että lakiehdotus hylättäisiin.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietintöön jätetyssä ed. Helteen ja allekirjoittaneen yhteisessä vastalauseessa todetaan näin: "Vasemmistoliiton ja sen eduskuntaryhmän periaatteellinen näkemys on myönteinen itse esityksen tarkoitukseen nähden. Jotta esitys merkitsisi todellista askelta kohti demokraattisempaa valtiorakennetta, on toteutettava valtiosäännön kokonaisuudistusta, jossa kirjataan modernit perusoikeudet, luovutaan ns. poikkeuslakimenettelystä sekä toteutetaan uudistus, jolla tasavallan presidentin valtaoikeudet parlamentarisoitaisiin." — Tämä vielä pikkasen lavensi sitä tulevaisuuden tavoitetta, joka ed. Helteen puheenvuorossa vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kantana esitettiin. Halusin sen vuoksi tuon toistaa.

Olen perustuslakivaliokunnan mietintöön liittämässäni erillisessä lyhyessä vastalauseessa esittänyt mielipiteeni valtiopäiväjärjestyksen muutoksen kiireellisyyttä ja hyväksymistä koskevista ehdotuksista. Olen siinä yhteydessä viitannut vasemmistoliiton edustajien vastalauseen perusteluihin. Keskeisin niistä on vaatimus perusoikeuksien sisällyttämisestä perustuslakiin ja tätä tarkoittavan uudistuksen ajankohta suhteessa lepäämään jättämistä koskevan valtiopäiväjärjestyksen nyt esillä olevan muutoksen hyväksymiseen.

Ottaen huomioon ehdotetun valtiopäiväjärjestyksen muutoksen historiallinen merkitys ja sen vaikutukset kansalaisten etujen puolustamiseen ja esimerkiksi parlamentin vähemmistön toimintamahdollisuuksiin vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa on syytä käsitellä perusoikeusuudistuksen tarvetta ja sen suhdetta nyt esillä olevan ehdotuksen hyväksymiseen. Tämä on tarpeen myös vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kannanmuutoksen ja tulevan henkilökohtaisen äänestyskäyttäytymisen johdosta.

Hallituksen esityksen perusteluissa käsiteltiin lepäämäänjättämissäännöstön ja perusoikeuksien suhdetta mm. seuraavasti: "Lepäämäänjättämissäännöstöllä on kuitenkin se hyvä puoli perusoikeusjärjestelmään verrattuna, että lepäämään jättäminen on pidäke lähes kaikelle yksilön oikeuksia heikentävälle lainsäädännölle. Perusoikeussäännöstö turvaa vain yksilön perustavanlaatuisia oikeuksia. Myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset turvaavat vain perustavanlaatuisia oikeuksia." Hallitus jatkaa tätä pohdiskelua esityksessään seuraavasti: "Lepäämäänjättämissäännöstön suojavaikutuksen laaja-alaisuudella on korostunut merkitys Suomessa, jossa perusoikeussäännöstö on suppea eikä juuri lainkaan turvaa ns. sosiaalisia oikeuksia. Perusoikeusuudistus on vireillä, mutta uudistettuinakaan perusoikeudet eivät voine antaa yhtä laaja-alaista suojaa kuin lepäämäänjättämissäännöstö." — Tässä siis hallitus näyttää olevan sitä mieltä, että lepäämäänjättämissäännöstö olisi tulevaisuudessakin ollut varmempi turva.

Vasemmistoliitto on kuitenkin ja sen edeltäjät halunnut perusoikeusuudistuksen tietä turvata kansalaisten sosiaaliset, taloudelliset ja sivistykselliset perusoikeudet, ja tämä on asetettu ehdoksi ja edellytykseksi lepäämään jättämisestä luopumiselle. Se on sanottu ja kirjattu eduskuntaryhmän, vasemmistoliiton liittohallituksen ja eduskuntaryhmän jäsenten puheenvuoroissa sekä nyt esillä olevien asiakirjojen eriävissä mielipiteissä ja vastalauseissa monen monituista kertaa. Lainaan kuitenkin muutaman näistä.

Esimerkiksi 8. lokakuuta 1991 vasemmistoliiton eduskuntaryhmä lausui: "Hallitus pyrkii taivuttamaan opposition ns. lepäämäänjättämismahdollisuuden poistamisen kannalle, jotta se saisi sosiaaliturvaa murentavat säästölait hyväksytyksi. Tähän vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ei voi suostua. Ryhmä suhtautuu myönteisesti lepäämäänjättämisoikeuden pysyvään poistamiseen edellyttäen, että perustuslakiin kirjataan sitovalla tavalla kansalaisten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Väliaikainen lepäämäänjättämissäännöstön muutos tai niiden pysyvä muuttaminen ilman perusoikeuksien perustuslaillista suojaa ei vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä ole mahdollista. Ryhmä korostaa, että epämääräinen lupaus perusoikeuksien myöhemmästä kirjaamisesta perustuslakiin ei riitä."

Seuraavana päivänä kokoontunut vasemmistoliiton liittohallitus lausui puolestaan näin: "Samassa yhteydessä tulee säätää myös kansalaisvapauksista ja perusoikeuksista niin, että perustuslaissa omistusoikeuden rinnalle nostetaan yhtä tärkeäksi myös kansalaisten sivistykselliset ja sosiaaliset perusoikeudet. Väliaikainen lepäämäänjättämissäännöstön muutos tai niiden pysyvä muuttaminen ilman perusoikeuksien perustuslaillista suojaa ei vasemmistoliiton mielestä ole mahdollista."

Kun esillä oleva hallituksen esitys saapui eduskuntaan, vasemmistoliiton eduskuntaryhmä päätti kokouksessaan viime tammikuun 14 päivänä suhtautumisestaan lepäämäänjättämissäännöstön pysyvään muutokseen lausuen seuraavasti: "Ottaen huomioon, että lepäämään jättämisen yhtenä sisältönä on, että sen avulla eduskunnan vähemmistö on voinut estää tai jarruttaa perusoikeuksien kaventamista, vasemmistoliiton eduskuntaryhmä päättää asettua torjuvalle kannalle lepäämäänjättämissäännöstön pysyvään muuttamiseen, ellei sitten lopullisessa käsittelyssä ole samanaikaisesti hyväksyttävissä sellaista hallitusmuodon perusoikeussäännöstön muutosta, joka tyydyttävällä tavalla turvaisi taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet."

Mainittujen kannanottojen perussisältö on siis toistettu monta kertaa, ja se näkyy selvästi myös esillä olevan perustuslakivaliokunnan mietinnön vasemmistoliiton jäsenten vastalauseesta ja mietinnön liitteenä oleviin valtiovarainvaliokunnan ja erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokun-

nan lausuntoihin liitetyistä vasemmistoliiton edustajien eriävistä mielipiteistä.

Kuten ed. Helle totesi ja julkisuudessa on kerrottu, viime keskiviikkona vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on ottanut toisenlaisen kannan, johon en ole voinut yhtyä.

Näin ollen on pöytäkirjaan kuitenkin kirjattava, miksi vastustan lepäämään jättämisestä luopumista tässä vaiheessa. Korostan kahta viime mainittua sanaa. Nämä perustelut ovat seuraavat:

1) Vasemmistoliitto on vaatinut perusoikeusuudistuksen toteuttamista, jotta se voisi suostua lepäämäänjättämismahdollisuuden poistamiseen. Kuten tiedämme, perusoikeusuudistusta ei ole suoritettu. Perustuslakiin ei ole kirjattu kansalaisten taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä perusoikeuksia missään muodossa, puhumattakaan, että ne olisi kirjattu sitovasti, kuten vasemmistoliitto on vaatinut. Sivistyksellisiä ja sosiaalisia perusoikeuksia ei ole nostettu omistusoikeuden rinnalle, vaikka vasemmistoliitto on sitä edellyttänyt. Hallitus ei ole vielä edes antanut eduskunnalle esitystä perusoikeuksien uudistamisesta, eikä näin ollen ole samanaikaisesti valtiopäiväjärjestyksen muutoksen kanssa hyväksyttävissä sellaista hallitusmuodon muutosta, joka tyydyttävällä tavalla turvaisi taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet, eli tämäkään vasemmistoliiton vaatima edellytys ei ole täyttymässä. Näin ollen katson, että on ennenaikaista suostua nyt lepäämäänjättämismahdollisuuden poistamiseen.

2) Koska lähivuosina kaikella todennäköisyydellä hallitukset ja työnantajat tulevat kiihdyttämään hyökkäyksiä kansalaisten sosiaalista, sivistyksellistä ja taloudellista turvaa vastaan romuttaakseen yhä pidemmälle ns. hyvinvointivaltiota, tarvitaan lepäämäänjättämismahdollisuutta siihen saakka, kunnes perusoikeudet on kirjattu tyydyttävällä tavalla perustuslakiin.

3) Vallitsevassa yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa tilanteessa vaatimuksen lepäämäänjättämissäännöstön purkamisesta ovat esittäneet valtiovarainministerit, hallitukset ja työnantajat, mutta eivät esimerkiksi ns. säästölakien uhreiksi joutuneet työläiset, työttömät, eläkeläiset, sairaat ja puolustuskyvyttömät kansalaisryhmät.

4) Lepäämään jättämisestä luopumista perustellaan hallituksen esityksessä EY-politiikkaan sopeutumisella, hieman toisella sanamuodolla: Puhutaan integraatiopolitiikasta ja EY-direktiivien joustavamman läpiajamisen tarpeellisuudesta. Todellisuudessa tämän ohella lienee tarkoituksena sopeuttaa suomalainen päätöksenteko vastaamaan niitä tarpeita, joita kaavailtu EY-jäsenyys tulisi asettamaan maamme talous- ja rahapolitiikalle sekä sosiaaliturvan rahoitusedellytyksille.

5) Mahdollisuudet puolustaa kansan etuja ja ottaa huomioon esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeen tavoitteita ja pyrkimyksiä tulisivat heikkenemään olosuhteissa, joissa työnantajat näyttävät vaativan työehtosopimusten yleissitovuudesta luopumista, lakko-oikeuden rajoittamista ja työelämän pelisääntöjen mukauttamista työnantajien etujen mukaisiksi. Tässä suhteessa viittaan myös Kunta-alan ammattiliiton KTV:n kirjelmään työväenpuolueiden kansanedustajille 13.5. tänä vuonna.

6) Oppositiosta ollaan tekemässä äänetön yhtiömies, koska hallituksen ei tarvitse ottaa lainkaan huomioon opposition näkökantoja. Demokratian olemukseen on aina kuulunut edes jonkinlainen vähemmistösuoja, joka ollaan nyt murentamassa, vaikka perusoikeuksien kirjaamisesta perustuslakiin ei ole tässä vaiheessa mitään tietoa.

7) Juuri viime päivät ovat osoittaneet lepäämään jättämisen merkityksen kamppailtaessa alle kolmevuotiaiden lasten lapsikorotuksen eli ns. vaippalisän ja sairausvakuutusetujen säilyttämisen puolesta. Yleensäkään lepäämäänjättämismahdollisuudesta ei ole mitään haittaa perusoikeuksien turvaa tarvitsevien keskuudessa, ellei sitten tule sellaisia näköaloja, joihin oikeusministeri Pokka täällä puheenvuorossaan viittasi.

8) Lepäämäänjättämismahdollisuuden kumoaminen jo tässä vaiheessa on omiaan edistämään ja vahvistamaan sitä oikeistoväritteistä tulkintalinjaa, joka vastoin vasemmiston ja ammattiyhdistysliikkeen käsityksiä näkyy mm. suhtautumisessa hallitusmuodon 6 §:n 2 momentissa valtiovallalle säädettyyn työllistämisvelvoitteeseen sitä vesittämällä. Näitä uusia tulkintalinjoja on perustuslakivaliokunnan enemmistö omaksunut työttömyysturvan heikentämistä ja työllisyyslain velvoitteista luopumista tarkoittavien hallituksen esitysten käsittelyn yhteydessä. Selvät merkit ovat olemassa tämän tulkintalinjan toteuttamisesta pohdittaessa myös kansaneläkkeen pohjaosan, lapsilisien ja ansioihin sidottujen etujen kuulumista lakisääteisen toimeentuloturvan piiriin. Viittaan esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa ja myös täällä salissa aiemmin käytyyn keskusteluun.

9) Vaikka arvostan ja kannatan ponsia —

täällä tulee myöhemmin virallinen kannatus ed. Esko Helteen esittämille ponsille — niin mielestäni niillä ei pystytä kuitenkaan ratkaisemaan niitä ongelmia, joita olen edellä käsitellyt. Eikä hallituksen esitys täytä niitä edellytyksiä, joita vasemmistoliiton alussa mainitsemillani kannanotoilla on vaadittu, eikä samanaikaiseti ole hyväksyttävänä perusoikeuksien kirjaamista perustuslakiin tarkoittavaa hallituksen esitystä. Näin ollen tässä vaiheessa en voi kannattaa esitystä asian julistamisesta kiireelliseksi enkä lakiesityksen hyväksymistä, mikäli tuo kiireellisyys voittaa, vaan äänestän kiireellisyyttä ja hyväksymistä vastaan.

Tästä looginen johtopäätös sitten on, että voin nyt kannattaa ja kannatan ed. Vistbackan tekemiä ehdotuksia.

Ed. L o u e k o s k i : Herra puhemies! Valitettavasti kurkkukipuni takia en voi mitään syvällisiä pitempiä puheenvuoroja käyttää. Sen vuoksi tyydyn kannattamaan ed. Helteen tekemiä kahta lausumaehdotusta.

Ed. K o s k i n e n : Herra puhemies! Tätä uudistusta on aiemmassa keskustelussa ja myös perustuslakivaliokunnan mietinnössä käsitelty niin laveasti, että siihen en tarkemmin puutu. Viime päivinä on laajemmin herännyt valtiosääntökeskustelua, ja siinä yhteydessä sosialidemokraattien kantoja on uutisoitu. Tekisinkin katsauksen sosialidemokraattien valtiosääntöajattelun kehittymiseen, jonka pohjalta lausuisin jonkun sanan myös esitetyistä ponsiehdotuksista.

Sosialidemokraattien tavoitteissa valtiosäännön uudistamiseksi on ollut jo vuosisadan alusta kaksi perusvaatimusta: ensinnäkin demokraattisesti valittu ja demokraattisesti toimiva kansanedustuslaitos, jolla on ylin yhteiskunnallinen päätösvalta; toiseksi kansalaisten poliittiset oikeudet, yhdenvertaisuus ja taloudellinen perusturvallisuus tulee taata.

Kun Suomen hallitusmuoto säädettiin vuosisadan alun oloissa, näistä tavoitteista täyttyi vain osa. Yksikamariseen kansanedustuslaitokseen sisällytettiin rakenteellisia epäkansanvaltaisia sääntöjä ja tasavallan presidentistä tehtiin parlamentarismin rinnalle itsenäinen vallankäyttäjä hyvinkin laajoin valtaoikeuksin.

Sosialidemokraatit ovat korostaneet parlamentarismin periaatteita, enemmistöparlamentarismia ja tasavallan presidentin valtaoikeuksien rajaamista. Toistuvasti on korostettu kansalaisten taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien turvaamista sekä osallistumismahdollisuuksien laajentamista. Valtioelinten suhteissa keskeinen linjamme on ollut, että kansan valitsemasta eduskunnasta on kehitettävä sellainen valtioelin, jonka rinnalla ei ole muita sen kanssa vaikutusmahdollisuuksissa ja valta-asemassa kilpailevia valtioelimiä. Valtiosääntötavoitteidemme keskeisenä sisältönä koko itsenäisyyden ajan on ollut nykyisestä vallanjakojärjestelmästä ja tasavallan presidentin laajoista valtaoikeuksista luopuminen, eduskunnan aseman vahvistaminen sekä kansalaisten perustuslaissa turvatun oikeusaseman vahvistaminen.

Tässä valtiopäiväjärjestyksen muutoshankkeessa on haluttu jo perustuslakivaliokunnan mietinnössä kytkeä perusoikeusuudistus kiinteästi osaksi jo tavallaan aiemmin alkanutta valtiosäännön uudistusprosessia. Kattava perusoikeusuudistus on välttämätön. Kysymyksessä ovat aidon poliittisen kansalaisuuden turvaavat oikeudet modernissa yhteiskunnassa. Ns. Långinkomitean ehdottamat muotoilut edustavat mielestämme nykyaikaista länsieurooppalaista perusoikeusajattelua, ei suinkaan DDR:stä tai Neuvostoliiton perustuslaista lähtöisin olevaa nimellisten perusoikeuksien luettelointia. Perusoikeusuudistus tulisikin toteuttaa pitkälti perusoikeuskomitean työn pohjalta.

Samalla kun nykyaikaisen hyvinvointiyhteiskunnan saavutukset: taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet, kirjataan perustuslakiin, on perinteisiä vapausoikeuksia muokattava yhdenvertaista osallistumista korostaviksi. Tulee tasapainottaa perinteisten vapausoikeuksien sekä sosiaalisten, sivistyksellisten ja taloudellisten perusoikeuksien keskinäistä suhdetta.

Perusoikeuksilla on monenlaisia vaikutuksia. Niiden tulee toimia yksilöiden subjektiivisina oikeuksina, joihin voidaan vedota viranomaisissa ja tuomioistuimissa. Edelleen sosialidemokraattien näkemyksen mukaan tavoitteellisiksi kirjattujen perusoikeuksien tulee ohjata tuomioistuinten ja viranomaisten käytäntöä ja laintulkintaa. Perusoikeuksien tulee ohjata myös eduskunnan lainsäädäntötyötä ja perustuslakivaliokunnan kannanottoja. Näin on tulkittu aiemmin esimerkiksi kansalaisten työvoiman erityistä suojaa koskeva hallitusmuodon säännös.

Perusoikeussäännöksillä on myös kansansivistykselliset ja ihmisten yhteenkuuluvuutta lisäävät tehtävänsä. Perusoikeussäännösten muo-

toilu mahdollisimman yksiselitteisesti ja iskevästi, ymmärrettävästi, on tärkeätä.

Aiemmin keskustelussa on viitattu siihen, että Suomen sitoutuminen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja mahdollinen liittyminen Euroopan yhteisöön merkitsevät sitä, että tuomioistuimet ja viranomaiset joutuvat entistä laajemmin tutkimaan, onko kansallinen lainsäädäntö yhdenmukainen kansainvälisistä sopimuksista aiheutuvien velvoitteiden kanssa.

Lainsäädännön perusoikeusmyönteisellä tulkinnallakaan ei voida välttää ristiriitatilanteita. Perusoikeuksien muuttuminen eläväksi osaksi oikeusjärjestelmää edellyttää myös sitä, että niitä tarkastellaan konkreettisten oikeusongelmien yhteydessä hallinnossa ja ennen kaikkea tuomioistuimissa. Siksi on pohdittava järjestelyjä joissa esimerkiksi korkeimmat oikeudet yhdessä eduskunnan perustuslakivaliokunnan kanssa voisivat tutkia lainsäädännön perustuslainmukaisuutta yksittäistapauksissa. Selvitystarpeesta edellä puhuttiinkin, ja tietysti siinä osana voi olla myös erillisen valtiosääntötuomioistuimen tarpeen tutkiminen, mutta paljon luontevammin työ voi rakentua olemassa oleville järjestelmille.

Ed. Helle on tässä keskustelussa ja useasti aikaisemminkin nostanut esille valtioelinten toimivaltasuhteiden muutostarpeen. Voimassa olevassa hallitusmuodossa omaksutuissa toimivaltasuhteissa näkyvät konservatiiviset ja kansalaissodan jälkeiset pelot liiallisesta kansanvallasta, jos rahvas pääsee enemmistöasemaan parlamentissa. Sosialidemokraatit ovat johdonmukaisesti vaatineet epädemokraattisten rajoitusten poistamista ja mahdollisimman parlamentaarista hallintoa.

Tässä katsannossa tasavallan presidentin nykyiset laajat valtaoikeudet eivät ole perusteltuja. Vakiintuneen demokratian olosuhteissa ei ole tavanomaista, että valtion päämiehellä on näin laajat itsenäiset poliittiset valtaoikeudet. Sosiaalidemokraattien keskustelussa on tuotu yhä voimakkaammin esille näkökantoja, joiden mukaan tasavallan presidentin tulee olla kansakuntaa kokoava valtiollinen johtohahmo, jolla ei ole laajoja itsenäisesti käytettäviä poliittisia valtaoikeuksia. Parlamenttien aseman korostuminenhan on monissa maissa tapahtunut valtiokäytännön tietä ilman perustuslain muutoksia. Näin esimerkiksi valtaosa monarkeista on menettänyt perustuslaissa ehkä hyvinkin laajat valtaoikeutensa ja muuttunut käytännössä vain figuratiivisiksi edustushahmoiksi. Ihan samaa kehitystä ei Suomessa tavoitella, mutta presidentin käyttämien valtaoikeuksien todella reipasta supistamista kuitenkin.

Lainsäädäntötyön perustuessa yhä enemmän kansainväliseen vuorovaikutukseen on välttämätöntä vahvistaa eduskunnan ja sen luottamusta nauttivan valtioneuvoston asemaa myös ulkopolitiikan alalla, jotta tosiasiallinen lainsäädäntövalta ei luisu pois eduskunnalta.

Tasavallan presidentin lainsäädäntö- ja budjettivaltaan liittyvät suorat valtaoikeudet voitaisiin poistaa. Valtuuslakeihin liittyvät valtaoikeudet, asetuksenantovalta ja aloiteoikeus voitaisiin siirtää valtioneuvostolle itselleen, jolla ne tällä hetkelläkin tietysti tosiasiallisesti ovat. Nimitys-, kansalaistamis- ja erivapausvalta olisi myös siirrettävä valtioneuvostolle. Tasavallan presidentille voisi jäädä luonnollisesti puolustusvoimien ylipäällikkyys ja näistä ns. pienemmistä valtaoikeuksista hallinnon muodollinen valvonta sekä armahdusoikeus. Tasavallan presidentin poliittisluonteisten päätösten tulisi olla riippuvaisia valtioneuvoston enemmistön mielipiteestä. Tästähän on valtiosääntöoikeudessa keskusteltu, onko tilanne jo näin tällä hetkellä, mutta käytännössähän presidentit ovat harjoittaneet päätöksentekoa myös poiketen valtioneuvoston mielipiteestä. Vallitseva kanta on, että tällä hetkellä se on täysin mahdollista ja oikein.

Eduskunnan tulee itse voida päättää mahdollisesta ennenaikaisesta hajoamisestaan. Nyt omaksuttu kompromissi voi olla toimiva jatkossakin, mutta sitä voidaan myös kehittää vielä enemmän eduskuntakeskeiseksi. Pääministerin valinnan tulisi kuulua eduskunnalle selvemmin kuin nyt valtiosääntömme mukaan on asianlaita.

Myös kansainvälisen yhteistyön seurauksena syntyvän lainsäädännön valmistelussa, hyväksymisessä ja voimaansaattamisessa on varmistettava eduskunnan osallisuus.

Eduskunnan poliittista ohjaus- ja valvontavaltaa on laajemminkin tehostettava. Tätä edellyttää myös kehitys, mikä ilmenee liikelaitosuudistuksena, yhtiöittämisenä ja tulosjohtamisen yleistymisenä. Jotta eduskunta ja kansa voisivat harjoittaa julkisten laitosten valvontaa tehokkaasti, on valtioneuvoston, viranomaisten ja valtion liikelaitosten toiminnan julkisuutta lisättävä ja yleistä tietojensaantioikeutta laajennettava.

Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen edellyttämät eduskunnan asemaa vahvistavat ja eduskunnan sisäistä toimintaa uudistavat ratkaisut on tehtävä pikaisesti. Eta-sopimukseen liittyvillä valtioneuvoston toimintatapojen uu-

distuksilla ei saa aiheuttaa haittaa laajemmalle ulkopoliittista päätöksentekoa kehittävälle, eduskunnan asemaa korostavalle ja tasavallan presidentin valtaoikeuksia rajoittavalle uudistukselle. Tällainen reformi on välttämätön erityisesti EY:n jäsenyyden mahdollisesti toteutuessa ja lainsäädäntötyön perustuessa yhä laajemmin kansainväliseen yhteistyöhön.

Niin kuin edellä on todettu, uudistuksen valmistelun pitäisi olla parlamentaarisen komitean käsissä eikä hyvin hajautetun valmistelun varassa kuten tällä hetkellä.

Eta-sopimuksen voimaantulon ja mahdollisen EY-jäsenyyden takia on välttämätöntä tehdä ero hallitusmuodon 33 §:ssä tarkoitetun varsinaisen ulkopolitiikan sekä kansainvälisellä tasolla tapahtuvan lainsäädäntötyön välillä. Suomen panoksen tässä lainsäädäntötyössä tulee perustua siihen, että kansallisella tasolla hallituksen ja eduskunnan keskinäissuhteet ovat mahdollisimman pitkälle samanlaiset kuin kansallisessa lainsäädäntömenettelyssä. Hallituksen asiana on ilmoittaa eduskunnalle ehdotuksensa kansainvälisessä toimielimessä omaksuttavaksi Suomen kannaksi, joka kuitenkin muotoiltaisiin lopullisesti eduskunnassa. Kunnollisen vaikutusmahdollisuuden turvaamiseksi eduskunnalle on hallituksen ja eduskunnan yhteistyö käynnistettävä jo kansainvälisen lainvalmistelun alkuvaiheissa. Tämä ei koske pelkästään Eta- ja EY-prosessia vaan joukkoa muitakin kansainvälisen yhteistoiminnan järjestöjä, joissa tällaista normityyppistä valmistelua tapahtuu.

Kuten edellä on todettu, perustuslakeihin on viime vuosina tehty ja on parhaillaan valmisteilla lukuisia osauudistuksia. Samalla kun käydään keskustelua ajankohtaisista muutoksista, olisi tarpeen valmistautua perustuslakien kokonaisuudistukseen. Tätä edellyttävät niin muutokset Suomen ulkoisessa asemassa kuin sisäisen kehityksen avulla saavutettujen kansanvaltaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusominaisuuksien vahvistaminen nykyajan käsittein ja nykyajan vaatimustasoa vastaavasti.

Sosialidemokraattien valtiosääntöajatteluun soveltuu vallan hyvin ed. Helteen ensimmäinen samoin kuin toinen ponsiesitys, ja kannatan niitä. Ensimmäisessä ponnessa on kysymys juuri siitä valtioelinten toimivaltasuhteiden tarkistuksesta, josta äsken puhuin. Toisessa ponnessa vahvistetaan ponnen muotoon kanta, joka perustuslakivaliokunnan mietinnössä jo on esitetty. Myös myöhemmin esille tulevissa ponsiesityksissä, jotka eduskuntaryhmien välisen kompromissin tuloksena ovat muotoutuneet, lähinnä painotetaan jo perustuslakivaliokunnan mietinnössä esille tulleita näkökohtia mm. perusturvan sisällöstä. Ne ovat hyväksyttäviä, joskin henkilökohtaisesti katson, että perustuslakivaliokunnan linjaus sinällään olisi riittänyt siellä käydyn keskustelun pohjalta. Valtiosääntöuudistuksesta käyty keskustelu on viime metreillään ehkä jumiutunut pariin yksityiskohtaan, ja suuri linja on ehkä hämärtynyt. Toivon, että maanantain äänestyksen jälkeen hahmottuu tukevammin uudistuksen keskeisin ja suurin merkitys, joka nyt vielä ei ole aivan koko kansalle ehkä auennut.

Ed. Isohookana-Asunmaa merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Saattaa olla, että joitakin valtiosääntöjuristeja kiinnostavat ne näkökohdat, joita ed. Koskinen nosti puheenvuorossaan esille. Luulen, että vasemmistoa ja tavallisia ihmisiä kiinnostaa — pitäisi ainakin kiinnostaa — se, mitä lepäämäänjättämismahdollisuuden poistaminen tuo mukanaan nykyisessä tilanteessa. Itse pelkään, että jo syksyllä me saamme käsittelyymme sellaisia lakiesityksiä, jotka merkitsevät mm. eräiden avainryhmien lakko-oikeuden supistamista, ehkä poistamista kokonaan. Pelkään, että mm. työehtosopimusten yleissitovuus saattaa joutua kyseenalaiseksi ja eräät muutkin tärkeät ammattiyhdistysliikkeen, vasemmiston ja keskustan tärkeinä pitämät asiat voivat joutua uhanalaiseksi. Aikaisemmin eduskunnan määrävähemmistöllä, oppositiolla, ja vielä tänäänkin on ollut mahdollisuus estää tai ainakin hidastaa huonoina pitämien lakiesitysten toteutumista. Lepäämäänjättämissäännöksen muutoksen jälkeen pääsääntöisesti oppositiolta tämä oikeus viedään.

Ymmärrän, että hallituspuolueet ovat kiinnostuneita tällaisen muutoksen aikaansaamisesta, sillä tämähän merkitsee avoimen valtakirjan antamista tuleville hallituksille ja nyt myös nykyiselle hallitukselle jo syksystä alkaen. Hallitus voi tehdä haluamaansa politiikkaa, ilman että oppositio millään tavalla enää tulevaisuudessa voi tätä politiikkaa estää. Vasemmisto ottaa nyt itselleen sellaisen poliittisen vastuun hyväksyessään lepäämäänjättämismahdollisuuden poistamisen, että luulen, että tämän päätöksensä vielä

vasemmisto edestään löytää. Itse en kannata lakiesityksen julistamista kiireelliseksi ja tulen äänestämään lakiesityksen hyväksymistä vastaan.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Varmasti nuo pelot siitä, että uudistusta pyrittäisiin käyttämään hyväksi esimerkiksi työehtosopimusjärjestelmän perusteiden järkyttämiseksi tai jopa lakko-oikeuden rajoittamiseksi, ovat aiheellisia. Työnantajajärjestöjen piiristähän on tähän suuntaan meneviä esityksiä yhä voimakkaammin, samoin poliittisen oikeiston puolelta, tuotu esille.

Muistuttaisin ed. Laaksoa siitä, että kysymys nykyisin on vain noin vuoden lykkäyksestä. Jos porvarit haluavat, he voivat ajaa yksien valtiopäivien jälkeen aivan saman esityksen läpi, jos heillä kanttia riittää laajaa kansalaisvastarintaa tai ammattiyhdistysliikettä vastaan tällaisia heikennyksiä lähteä toteuttamaan. Meidän uskomme on siinä, että poliittinen demokratia toimii ja kansa saa äänensä kuuluviin viimeistään seuraavissa vaaleissa ja silloin on enemmistö taas toisenlainen. Muitakin suojamekanismeja on: Presidentillä on tällä hetkellä mahdollisuus jättää vahvistamatta sellaisia lakeja, jotka mahdollisesti osoittaisivat ylilyöntiä poliittisen enemmistön vallankäytössä. Se lykkää asian käsittelyn jokseenkin saman verran, seuraaville valtiopäiville, kuin poliittisen eduskunnan kolmanneksen vähemmistön tämänhetkinen lepäämäänjättämismahdollisuus tekee.

Ed. Laakson puheessa kuultaa ilmi se, että hän asennoituu pysyvän opposition osana, samoin kuin SMP, tähän kysymykseen. Heillä ei ole näkymiä siitä, että voisivat saada enemmistöä taakseen ja siten päästä kansan edustajina käyttämään suoraa valtaa parlamentissa ja hallituksessa.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On aivan totta, että SDP näyttää vihreää valoa tälle lainsäädännölle osin siitä syystä, että SDP toivoo olevansa seuraavassa hallituksessa. Ymmärrän kyllä, että hallitseminen on helpompaa, kun oppositiota ei tarvitse ottaa huomioon. Huomauttaisin, että kun hallitus tällä hetkellä antaa lakiesityksiä, sen tarvitsee jo lakiesityksiä antaessaan ottaa huomioon opposition olemassaolo. Pelkään, että lepäämäänjättämismahdollisuuden poistaminen merkitsee sitä, että lakiesitykset jo niitä annettaessa ovat huomattavasti nykyisiä kovempia, koska opposition olemassaoloa ei enää tulevaisuudessa tarvitse ottaa huomioon. Tässä mielessä hallituksen asema vahvistuu tuntuvasti nykyisestä. Siksi tuntuu oudolta, että nykyisen kaltaisessa tilanteessa vasemmisto on valmis antamaan Ahon hallitukselle näinkin laajat valtaoikeudet. Itse en ole valmis tällaista tekemään.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Mukana on paksu nippu papereita, mutta en viivy kauan puhujakorokkeella. Täällä on puhuttu presidentin valtaoikeuksista hyvin paljon, ja minä olen hiukan ihmetellyt, miten se liittyy tähän kysymykseen, jota nyt käsitellään. Olen miettinyt ja aprikoinut ja sitten huomasin erään seikan. Kyllähän se tietysti liittyy. Se, millä tavalla se liittyy, tulee myöhemmin lyhyessä puheenvuorossani esille.

Herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietinnön sanamuodot luovat pohjan tuleville tulkinnoille perusturvasta. Kokoomuslaisen perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan Zyskowiczin taitavalla ohjauksella on tehty, näin arvelen, nämä lausumat, mitä täällä perustuslakivaliokunnan mietinnön sivuilla 6 on. Luetaan nyt tästä keskeltä tämä pätkä jälleen, jota on aikaisemminkin luettu, mutta tänään en ole kuullut. Se yritetään autuaallisesti unohtaa: "Suojan institutionaalisen luonteen estämättä voitaisiin valiokunnan käsityksen mukaan kuitenkin ilman lepäämäänjättämismahdollisuutta esimerkiksi tarkistaa jonkin verran jonkin suojan piiriin sinänsä luettavan etuuden saamisedellytyksiä ja vähäisesti sen suuruuttakin, kunhan etuuden edelleenkin saisivat riittävän suurena ne, joille se kokonaisuutena arvioiden on välttämätön toimeentulon perusturvan kannalta." Tämä ääneenluku oli vähän huonoa. Ei se johdu siitä, että poliisimiehenä olisin viimeksi opetellut lukemaan ja ensin kirjoittamaan, mutta tänne vedetyt viivat sekoittivat tämän optisen luvun ja kävi tällä tavalla.

Tulevaisuudessa siis harvainvalta, poliittiset puolueet, jotka pitävät maassa valtaa, toisin sanoen niiden johtajat, jotka ovat tällä hetkellä Esko Aho ja ulkomaankauppaministeri Salolainen, tulkitsevat, mikä on perusturvaan kuuluvaa ja mikä ei. Heitä tukevat tässä tulkinnassa ne 115 kansanedustajaa, jotka ovat velvolliset olemaan samaa mieltä eduskunnassa kuin heidän suuret idolinsa Aho ja Salolainen sekä tietysti kaksi muuta ministeriä Kankaanniemi ja Norrback puolueensa puheenjohtajina. Jos he lähtevät pullikoimaan, pääministeri nousee ääni hieman va-

vahtaen ja sanoo, että hän lähtee sitten huomenaamulla presidentin puheille. Toki ei tarkoitakaan lähteä. Tarkoitus on se, että nämä vastaanpullikoitsijat, kansanvallan puolustajat näistä 115 kansanedustajasta — tässä tapauksessa tarkoitin lähinnä keskustan eduskuntaryhmän kokousta ja jotakin tällaista — palaavat silloin ruotuun. Hän tietää sen varsin hyvin hieman vavahduttaen ääntään. Tällä tavalla tulee tapahtumaan, ja tämän perustuslakivaliokunnan mietinnön pohjaksi on luotu tämän tyyppinen ajattelutapa. Tulevaisuudessa perusturvakysymystä tulkitaan harvainvallan taholta niin kuin itse halutaan.

Se on myös pakko tulevaisuudessa. Kun menemme Euroopan yhteisön jäseneksi — en ryhdy näitä taloudellisia asioita selvittelemään, niitä selvitellään ensi viikolla — meidän taloudellinen alamäkemme lähtee niin jyrkkään laskuun, että meillä ei ole mitään mahdollisuutta huolehtia siitä perusturvasta, joka meillä on tällä hetkellä. Ei muuta kuin puolet jää. Kaikki joudutaan muu ottamaan pois. Sen vuoksi tätä lakia ajetaan kuin käärmettä pyssyyn, jotta valmistaudutaan Euroopan yhteisön mukanaan tuomaan surkeuteen, jossa kerjäläislaumat alkavat Suomessa aikanaan vaeltaa. Tästä on kysymys.

Kun hallitus tekee tällä tavalla eli tulkitsee perusturvaa niin kuin edellä olen sanonut, niin siinä vaiheessa tarvittaisiin tasavallassa presidenttiä, jolla on valtaoikeudet sanoa, että nyt pojat peli poikki, hallitus jättää paikkansa ja eduskunta hajotetaan ja katsotaan asiat uuteen uskoon. Mutta mitä tasavallan presidentti nykyisin pystyy tekemään? Ei yhtään mitään. Häneltä on otettu kaikki valta pois viheltää peli poikki silloin, kun nähdään, että mennään kohtuuttomuuksiin ja ihmisiltä viedään heidän perusturvansa; tälle tämä lainsäädäntö ajaa pohjaa.

Paljon on puhuttu siitä, että perusoikeussäännöstö tullaan eduskunnassa säätämään. Minä olen puhunut poliittisesta petoksesta. En viitsi siitä enää puhua, koska se on vähän rumaa suomalaisessa parlamentarismissa. Mutta katsellaan nyt, kuinka vaikeudetta perusoikeussäännöstö tulee Suomessa säädetyksi sillä tavoin, että se ottaa mukaansa edes ne hallituksen esityksessä mainitut perusoikeuksiin kuuluvat asiat. Siinä tulee aikamoisia vaikeuksia, eikä sellaista tiettyjen piirien taholta ole tarkoitettukaan toteuttaa. Jos se toteutetaan, niin sitä ei missään tapauksessa toteuteta sillä tavalla, että se suojataan myös verotuksellisia toimenpiteitä vastaan. Hallitukselle - harvainvallalle, jolle tässä luodaan tietyllä tavalla valistumattoman diktaattorin oikeudet — jää verotuksellista tietä käyttäen mahdollisuus leikata perusturvaa kuinka pitkälle tahansa. Tämä on se toinen asia. Se on se viimeinen linkki, jolla hallitus pystyy nämä aikomuksensa toteuttamaan. Suomalaista vähempiosaista kansanosaa, köyhiä ihmisiä, eläkeläisiä, yleensä pienituloisia, jotka elävät perusturvan varassa, viedään nyt Suomessa kovaa vauhtia ja tahdin määrää Euroopan yhteisön Suomelle tuoma köyhyys. Tässä on ensimmäiset tahdit, jotka soitellaan. Eduskunta tulee muutamaa kansanedustajaa lukuunottamatta sopimaan tästä muutamien ponsien tähden — vain muutaman dollarin tähden — jotta saadaan muutama ponsi hyväksyttyä. Niillä ei ole mitään merkitystä.

Herra puhemies! Minä, vaikka ed. Laine on kannattanut ed. Vistbackan tekemiä ehdotuksia, myös omalta osaltani ja ryhmän jäsenenä kannatan ed. Vistbackan kumpaakin ehdotusta: sekä hylkäämisehdotusta että tähän liittyen sitä, jossa hän on vastustanut kiireelliseksi julistamista.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Näyttää hyvin todennäköiseltä, että eduskunta on lähes yksimielisesti hyväksymässä enemmistöparlamentarismiin siirtymisen vielä näillä valtiopäivillä. Kannatan lämpimästi tällaista päätöstä.

On erittäin hyvä, että tällainen päätös on kussakin ryhmässä syntynyt kypsyttelyn ja itse kunkin omakohtaisen miettimisen kautta. Perustuslakiasioissa eikä missään muissakaan asioissa voida vedota kuin siihen, mitä itse haluaa kannattaa. Asia on muutoinkin vaatinut hyvin pitkällistä — usean vuoden, jopa vuosikymmenen — harkintaa. Näen, että päätös, minkä me maanantaina teemme, ei ole niin ratkaiseva kuin se päätös, minkä eduskunta teki vuonna 1987, jolloin siirryttiin järjestelmään, jolla lepäämään ei voinut enää jättää kuin seuraaville valtiopäiville. Tuon vuoden jälkeen asiaa ei ole enää saatettu kansalaisten päätettäväksi seuraavilla vaaleilla.

Arvoisa puhemies! Me olemme nyt luopumassa järjestelmästä, jolla oikeastaan jollekin puolueelle turvataan perustuslaissa mahdollisuus jarruttaa jonkin asian eteenpäinmenoa. Sen sijaan olemme turvaamassa kansalaisille oikeudet lakisääteiseen toimeentuloturvaan, perusturvaan. Näin on hyvä ja näin pitääkin olla. Ed. Aittoniemen synkät maalailut, että köyhältä ihmiseltä

viedään loppukin perusturva, eivät pidä paikkaansa. Kannatan toki sitä, että perusoikeusuudistus tulisi eduskuntaan. (Ed. Aittoniemi: Koska se tulee?) Se toki turvaa perusoikeudet vielä vahvemmin kuin tämä lakiesitys, jolla kuitenkin annetaan mahdollisuudet puuttua kaikkeen muuhun paitsi nimenomaan tärkeimpään perusturvaan.

Säästölakien tarkoituksena on mahdollistaa valtiontalouden tasapainottaminen. Säästötavoitteisiin saatetaan verhota ehdotuksia, joilla on myös muita tavoitteita kuin pelkän säästön aikaansaaminen. On toki mahdollista, että esimerkiksi sosiaaliturvankin osalta haluttaisiin muuttaa meidän pohjoismaiseen yhteisvastuuseen perustuvaa järjestelmämme tarveharkintaiseksi köyhäinhoidoksi. Uskon, että kansalaisten enemmistö ei sitä kannata eikä sitä kannata myöskään eduskunnan enemmistö. Se näkyy myös siinä, että perustuslakivaliokunnan mietintöön on kirjattu perusturvalausumia. Tavallisen ihmisen edun mukaista on, että kansaneläkettä ja lapsilisää maksetaan myös hyvätuloisille. Jos ihmiset, jotka ottavat osaa näiden järjestelmien maksamiseen, eivät milloinkaan saa minkäänlaista perusturvaa itselleen, on hyvin todennäköistä, että heidän halukkuutensa osallistua tällaisen järjestelmän rahoittamiseen vähenee. Tällainen ei ole suomalaisen yhteiskunnan etu.

Arvoisa puhemies! En toki epäile, että tarveharkintaiseen järjestelmään haluttaisiin ainakaan nyt siirtyä, mutta kaikesta huolimatta, arvoisa puhemies, ehdotan, että perusteluissa lausuttaisiin seuraavaa: "Suomalainen sosiaaliturva perustuu huomattavalta osaltaan pohjoismaiseen kansanvakuutusjärjestelmään, jossa kaikki vakuutetut saavat etuuksia pääosin riippumatta aikaisemmasta työhistoriasta, perhesuhteista, muista ansioista tai vastaavista seikoista. Eduskunta edellyttää, että säästölaeilla ei puututa sosiaaliturvamme tämän osan ydinsisältöön."

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäki perusteli mielenkiintoisella tavalla suunnanmuutoksiaan eli niitä mielipiteitä, mitä ehkä hänellä itselläänkin on mm. helmikuun 7 päivänä vuonna 1991 ollut. Silloin hän on jättänyt nykyisen oikeusministerin Pokan kanssa perustuslakivaliokunnan mietintöön vastalauseen, jossa hän mm. on todennut: "Poliittisen järjestelmän kannalta perustuslakimuutos lisäisi hallituksen valtaa ja eduskunnalta se tietenkin vahvojen enemmistöhallitusten toimikausina vähenisi." Hän ei pitänyt sitä järkevänä. On mielenkiintoista, että runsaan vuoden aikana ovat ajatukset täydellisesti muuttuneet!

Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäki totesi, että tällä säännöksellä turvataan lakisääteinen perusturva. Ed. Jäätteenmäki tietää näiden viiden vuoden ajalta aivan hyvin, millä tavoin päätöksenteko perustuslakivaliokunnassa tapahtuu. Siitä huolimatta, että sanotaan, että se vastaa eurooppalaista valtiosääntötuomioistuinta ja siellä edustaja voi tehdä oman mielensä mukaan, valitettavasti ainakin minun kokemusteni mukaan viiden vuoden ajalta jotakuinkin aina hallituspuolueet ovat yhdessä rintamassa.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tarkoitukseni oli kiinnittää täsmälleen samaan asiaan huomiota. Runsas vuosi sitten ed. Jäätteenmäki vastusti perustuslain sellaista muuttamista, joka nyt on käsillä. Ed. Jäätteenmäki ei hyväksynyt runsas vuosi sitten sitä, että eduskunnan oppositiolta vietäisiin lainmuutoksen myötä päätöksentekovalta, ja ed. Jäätteenmäki ilmoitti pitävänsä tätä periaatteellisena kysymyksenä.

Myös ed. S-L. Anttila piti runsas vuosi sitten valitettavana esitetyn kaltaista lainsäädäntöä, ja silloinhan oli kysymys väliaikaisesta muutoksesta, joka jo on tullut hyväksytyksi. Hänen mielestään sellaista lainsäädäntöä Suomessa ei tarvita, jolla pyritään tekemään päätöksiä 101 kansanedustajan voimin.

On aika mielenkiintoista se, että puolueiden kanta näinkin nopeasti muuttuu. Tuntuu aika epäuskottavalta, että asia, jota on periaatteellisista syistä vastustanut, saakin nyt runsaan vuoden päästä kannatuksen.

Haluaisin myös huomauttaa perusturva- ja perusoikeuskeskustelua seuranneena, että perusoikeuksilla ei elä. Koko keskustelu on ikään kuin käännetty niin, että tämä lepäämäänjättämissäännöstön poistamisen myötä saavutetaan jokin huomattava tulos perusoikeuksien mahdollisen tulevan perustuslakiin kirjaamisen myötä. Me tiedämme, että parhaimmassakaan muodossa kirjattuna perusoikeudet eivät kuitenkaan elätä ketään. Meillä on työ jo tällä hetkellä kirjattuna perustuslakiin, ja tiedämme, kuinka tätä perusoikeutta tulkitaan käytännössä.

Tästä syystä tuntuu aika kohtuuttomalta se, että kun itse asiassa ollaan lisäämässä hallituksen valtaa ja viemässä valta ja vaikutusmahdollisuudet pois kokonaan oppositiolta, niin sitä

vielä perustellaan ikään kuin hyvillä asioilla, joita kuitenkin tarkoitus on tulevilla lakiesityksillä romuttaa.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten puheenvuorossani totesin, asian hyväksyminen on vaatinut meiltä itse kultakin kypsyttelyä ja varmasti myös uudelleenharkintaa. Kun olen viiden vuoden aikana voinut seurata, miten päätöksenteko perustuslakivaliokunnassa tapahtuu, niin minä olen ainakin tullut vakuuttuneeksi siitä, että siellä oikeudelliset seikat ratkaisevat sen, mikä katsotaan esimerkiksi perusturvaksi ja miten yleensäkin katsotaan, onko laki säädettävä perustuslainsäätämisjärjestyksessä vai ei. (Ed. Vistbacka: Entäs tällä viikolla?) — Myös tällä viikolla päätökset tehtiin täydellisesti oikeudellisen harkinnan perusteella, ainakin omalta osaltani, ja voin sanoa tämän oman ryhmänikin osalta.

Me emme yleensäkään tee perustuslakivaliokunnan asioista ryhmäpäätöksiä ja hyvin harvoin niitä asioita edes ryhmässä käsittelemme. Tätä asiaa olemme toki käsitelleet hyvinkin monta kertaa, koska se on hyvin suuri ja laajakantoinen asia, jota täytyykin pohtia, miettiä ja kypsytellä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka totesi, ettei perustuslakivaliokunta ole soveltanut itsenäistä harkintavaltaa ja oikeudellista harkintaa, vaan on aika suoraviivaisesti seurannut poliittisia konjunktuureja ja hallituspuolueiden poliittisia tarpeita.

Tästä löytyy kyllä selkeitä poikkeuksia. Ylipäänsä lakien säätämisjärjestystä pohdittaessa on ehkä turhankin raskaasti otettu huomioon vuosikymmenien tulkintatraditio varsinkin perustuslain omaisuudensuojan suojan kohdalla. Viime vaalikaudelta esimerkkinä siitä, että hallituspuolueet hyvin korrektisti ja lojaalisti käyttäytyivät perustuslakivaliokunnassa, on työllisyyslain muutosten vaikeutettu säätämisjärjestys. Hyvin tarkkaan katsottiin perustuslakivaliokunnassa, minkälaista säätämisjärjestystä minkäkinlaiset muutokset vaatisivat, ja sen mukaan hallitus sopeutti toimensa.

Tämä hallitus on tehnyt toisin. Tämän hallituksen kaudella myös työllisyyslakia ja hallitusmuodon työllisyyskohtaa koskeva tulkinta on ollut selvästi poliittisempi kuin aikaisemmin. Sikäli merkit ovat huonoja, joihin edustajat Vistbacka ja Laakso viittasivat, mutta en nyt kokonaan toivoani heittäisi.

Myös huomiot keskustan takinkäännöstä enemmistöparlamentarismikysymyksessä tietysti pitävät paikkansa, mutta sekin on poliittisten olojen ja toisaalta ehkä talouden kehityksenkin kannalta ymmärrettävää. Sosialidemokraattien kohdalla tällaisia vaikeuksia ei ole ollut. Uudistus toteuttaa sen vuosikymmenien linjamme, jota puheenvuorossani aikaisemmin esittelin.

Ed. Seivästö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Laakson käyttämän puheenvuoron takia. Hän unohti mainita sen suurimman todellisen uhan suomalaiselle kansanvallalle ja meidän hyvinvoinnillemme: sen että Suomi liukuu mukaan Euroopan unioniin maakunnaksi, josta taloudellinen ja poliittinen valta katoaa. Lisäksi Suomi tulee silloin liitetyksi hyvin rautaisesti sotilaallisesti unioniin, ja niin siinä on se suurin uhka suomalaiselle kansanvallalle ja meidän hyvinvoinnillemme.

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! En malta olla äskeiseen keskusteluun vielä lisäämättä, että on erittäin tärkeätä, että perustuslakivaliokunta muistaa asemansa ja sen, että sen tehtävä on nimenomaan tutkia lainsäädäntöä sen perustuslaillisuuden kannalta eikä ryhtyä poliittisiin arviointeihin. On aivan totta, että molempiakin on ilmennyt viime aikoina perustuslakivaliokunnan päätöksentekokäytännössä. Säästölakeihin suhtautuminen kuluneella viikolla osoitti selkeästi, että perustuslakivaliokunnasta löytyy nimenomaan lainsäädännön perustuslaillisuustarkastelua, joka ylittää poliittiset näkemykset.

On varmasti ollut niitäkin tapauksia, joissa ei ole maltettu pitäytyä riittävästi pelkästään perustuslaillisuuskysymyksissä, vaan on sorruttu politikointiin. Mutta niiltäkin osin, mitä arvosteltiin politikointiperusteisiksi, on muistettava, että ihmiset erilaisten yhteiskunnallisten näkemystensä vuoksi tarkastelevat asioita eri tavoin ja silloin näkevät eri asiat perustuslain säätämisjärjestystä vaativiksi. Raja-alueella ratkaisevaksi tekijäksi tulee nimenomaan silloin se, mikä on kenenkin yhteiskunnallinen näke-

mys. Silti on varottava ja tarkoin toimittava niin, että tästä ei siirrytä politiikanteon suuntaan. Korostan perustuslakivaliokunnan perustuslainmukaisuuden merkitystä ja sitä, että se pitäytyy nimenomaan perustuslaillisuusperusteissa eikä siirry poliittisiin tarkoituksenmukaisuusperusteisiin.

Itse tähän käsiteltävänä olevaan asiaan: Aiemmissa käsittelyissä olen jo kantani esittänyt ja niin en seikkaperäisesti enää esitykseen puutu. Kuitenkin totean, että ns. enemmistöparlamentarismiin siirtyminen merkitsee yhä enemmän liian nopeiden muutosten mahdollisuutta ja siten muutoksia, joita ei ole riittävästi harkittu ja jotka eivät ole ennen päätöksentekoa olleet riittävän keskustelun ja arvioinnin kohteena. Se on tämän lepäämäänjättämiskieltoesityksen pahin vaara.

Vaara olisi voitu estää sillä, että olisi pitäydytty siihen, että lepäämäänjättämismahdollisuus olisi poistettu ainoastaan taloudellista elämää koskevilta tavallisilta laeilta. Tällainen suppea muutosesitys olisi hyvin voitu säätää kiireellisessäkin järjestyksessä. Mutta nyt käsiteltävänä oleva muutos on varsin syvällinen, laaja ja perustavaa laatua oleva muutos. Se on eräs suurimmista muutoksista suomalaisessa historiassa. Sen vuoksi olisi ollut syytä pitäytyä normaaliin perustuslain säätämisjärjestykseen eikä mennä kiireelliseen säätämisjärjestykseen, etenkin sen vuoksi, että nyt asia päätetään kiireellä yhden eduskunnan aikana, kun normaali säätämisjärjestys merkitsisi sitä, että vasta vaalien jälkeen lopullisesti päätettäisiin asia. Tässä yhdessä eduskunnassa vielä ratkaistaan asia siten, niin kuin täällä ed. Laakso totesi, että annetaan avoin valtakirja hallitukselle. Katson, että avoimen valtakirjan antaminen hallitukselle on perusteltua taloudellisten lakien osalta, koska silloin hallitus voi itse ratkaista sen talouspoliittisen linjan, jota se noudattaa ja sillä lailla vastata taloudesta ja siltä voidaan tätä vastuuta myös edellyttää.

Mutta ei ole mitään perusteltua syytä siihen, että hallitus määrää kaikilla elämänalueilla sen, miten lainsäädäntöä kehitetään suurissakin periaatteellisissa kysymyksissä, joissa ilman muuta tarvittaisiin laajempaa yhteisymmärrystä ennen kuin lait säädettäisiin. Tämän vuoksi ehdotankin perusteluissa lausuttavaksi:

"Hyväksyessään hallituksen esityksen eduskunta katsoo, että uudistettaessa perheoikeutta ja yleensäkin elämän perusarvoja käsittävää lainsäädäntöä tulee yhteiskunnassa pyrkiä laajaan yhteisymmärrykseen ja kansalaiskeskusteluun eikä puheena olevaa lainsäädäntöä tule muuttaa niukan eduskuntaenemmistön turvin."

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun salissa ilmeisesti on syntynyt jonkinlainen konsensus ponsista, niin omalta osaltani haluan ilmoittaa, että en voi ed. Moilasen perustelulausumaesitystä kannattaa. Ymmärtääkseni perheoikeusasioita ja perusarvoja, joihin tässä viitataan, ovat esimerkiksi aborttilainsäädäntömme tai keinohedelmöitystä koskeva lainsäädäntö, avoparien asema Suomessa tai samaa sukupuolta olevien parien rekisteröinti, josta on viime aikoina käyty keskusteluja.

Mielestäni nämä ovat asioita, jotka yhteiskunnan kokonaisedun kannalta ovat hyvin marginaalisia, mutta yksittäisille yksittäisille kansalaisille ja heidän oikeusturvalleen varsin tärkeitä kysymyksiä. Siinä mielessä ne eivät mielestäni ole välttämättä asioita, jotka hyvin laajalla enemmistöllä on säädettävä, vaan yhteiskunnan on taattava myös vähemmistöilleen lain suoja ja oikeusturva.

Kun ponsi on muotoiltu varsin väljästi, en tiedä, mitä tarkkaan ottaen ed. Moilanen sillä tarkoittaa, mutta koska pelkään niitä ajatuksia, joita luulen sen takana olevan, en voi sitä kannattaa.

Ed. M o i l a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli äsken vastauspuheenvuoron käyttänyt edustaja tietäisi paremmin edustamani puolueen periaatteista, niin silloin hän tietäisi, että meidän linjamme on se, että yleistä lainsäädäntöä tulee kehittää yhteiskunnan enemmistön näkemysten mukaan, mutta samalla erityissäännöksin tulee turvata vähemmistöjen suoja. Sen luulisi olevan luonnollista.

Jos näin asian näkee, silloin myös on aivan luonnollista se, että jos niitä arvoja, jotka perinteisesti ovat tässä maassa olleet tärkeitä ja kansan arvostamia, aletaan muuttaa, niin silloin muutetaan laajan yhteiskunnallisen keskustelun jälkeen eikä niin, että mahdollisesti muutamassa päivässä. Lakihan periaatteessa täällä saadaan kolmessa päivässä läpi. Kukaan kai ei voi sanoa, että kolmessa päivässä tai muutamassa viikossakaan eduskunnassa käsitelty laki olisi kovin laajasti ja syvällisesti eduskunnassa silloin pohdittu. Tätä nimenomaan se tarkoittaa, eikä siinä nähdäkseni ole mitään pelottavaa.

Jos peloista puhutaan, luulisi olevan ed. Haavistolla huomattavasti enemmän perusteltua pe-

lättävää tänä päivänä kuin arvot, joita tässä nyt korostamme.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en vieläkään ymmärtänyt ponnen sisältöä ja ymmärrän vielä vähemmän sitä, miten se liittyy lepäämäänjättämislainsäädäntöön. Mutta jos oikein arvelen, niin kysymys on siitä, että tämä on sanamuodoltaan sen tyyppinen lausuma, joka sopii kristilliselle liitolle. Puolue on tämän tyyppisiä ajatuksia aina tuonut: varsin sisällöttömiä, mutta kuitenkin tuonut. Tällä tavalla on nyt hallitus ostamassa kristillisen liiton neljä — neljä-suhdetta vai mikä se on. Toiset vastustavat tätä, toiset eivät. Tällä tavalla nyt ollaan vain ostamassa heitä. Aika halvalla menee: tällaisella yleisluonteisella ponsilausumalla, jolla ei ole mitään tekemistä käsiteltävän asian kanssa. Halvat hinnat! Kyllä tässä oikein surku tulee.

Meille ei ole tarjottu mitään. Jos meillekin olisi tarjottu edes jonkinlainen vaikka onkiponsi tai joku pilkkiponsi, kun olemme veteraanien pilkkiasioita yrittäneet ajaa, niin mistä sen tietää, vaikka mekin olisimme menneet niin kuin kristillisetkin lain taakse. (Naurua)

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä tuli esiin nimenomaan se huolestuttava tilanne, jossa tänä päivänä elämme. Kun keskustellaan arvoista ja arvomaailmaan liittyvistä asioista, niin ne ovatkin sisällöttömiä esityksiä! Ainoastaan kun puhutaan taloudesta ja muusta vastaavasta, niin ne ovat sisällöllisiä esityksiä.

Ponsi liittyy varsin olennaisesti tähän problematiikkaan siten, että nyt tulee lepäämäänjättämiskielto tavallisille laeille. Lait, joita ponsi tarkoittaa, ovat juuri tavallisia lakeja, joita ei voida enää jättää lepäämään. Siitä huolimatta, että pyritään hallituksen talouspoliittiseen enemmistösäännössysteemiin, nämä lait voitaisiin hyvin jättää ulkopuolelle. Tässä on nimenomaan esityksen idea. Jos näin olisi tehty, silloin olisi muutos ollut aivan tyydyttävä. Tätä mieltä olen koko ajan ollut, niin kuin näkyy niistä kannanotoista, joita olen eri yhteyksissä esittänyt. Mutta se, että tämä lainsäädäntökokonaisuus jää myös lepäämäänjättämiskiellon piiriin, on muutoksen huolestuttava osa.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tässä riidellään tällaista eipäs — juupas-riitelyä, onko kristillisten ponsi abstrakti vai ei. Minusta se selviäisi sillä, että ed. Moilanen ihan lyhyesti esittäisi pari esimerkkiä laeista, jotka kuuluisivat tämän ponnen piiriin ja jotka sen perusteella sitten voitaisiin jättää lepäämään.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan kyllä kristillisten ajattelutapaa siinä, että myös arvomaailmaan ja etiikkaan kuuluvat asiat ovat poliittisen keskustelun kohteena. Siitä ei vallitse erimielisyyttä ed. Moilasen kanssa. Mainitsin, että pelkään tavallaan sellaista hyvin monoliittista arvomaailmaa, jossa viitataan kenties joihinkin perinteisiin arvosidonnaisuuksiin ja jätetään hyväksymättä se tosiasia, että ihmiset Suomessa elävät tänä päivänä hyvin moniarvoisessa yhteiskunnassa ja kunnioittavat vähän erilaisia arvoja ja erilaisia eettisiä periaatteita. Myös vähemmistöjen osalta ne täytyy ottaa huomioon, ja siinä todella lainsäädännössä törmätään silloin kun esimerkiksi avio- tai avoliittoa koskevat asiat nousevat esille. Olisi todella kiinnostava kuulla, tarkoitetaanko ponnella esimerkiksi tämän tyyppistä lainsäädäntöä.

Ed. Luukkainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näkemykseni on, että elämän perusarvot ovat aika lailla yksilökohtaisia ja niitä ei voi tällaisen menetelmän tai tällaisen prosessin kautta kovinkaan tarkkaan määritellä tai alistaa tällaiselle prosessille. Esimerkkinä voisi ajatella, että ed. Moilasen ja minun perusarvot saattaisivat olla niin kaukana toisistaan, että ei niistä päästäisi mitenkään konsensukseen edes laajan kansalaiskeskustelun kautta. Olen samaa mieltä kuin ed. Haavisto, että tällainen esitys ei ole hyvä, enkä voi olla myöskään kannattamassa sitä.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esimerkiksi ympäristöasiat ovat eräs sellainen perusarvo, joka on erittäin merkittävä juuri tämän päivän ihmiselle ja tulevaisuudessa. Siinä mm. on hyvin paljon sellaista lainsäädäntöä, joka voidaan lepäämään jättämällä asettaa keskustelun alaiseksi. Kun lepäämäänjättämismahdollisuutta ei ole, silloin se nopeasti saadaan läpi eikä välttämättä kuitenkaan niin laajalla enemmistöllä ja niin laajalla harkinnalla kuin olisi ollut tarpeen. Esimerkiksi tällä kohtaa varmaan meillä on monia sellaisia perusarvoja, jotka ovat hyvin saman suuntaisia. Olen ymmärtänyt, että vihreillä on tavoite pyr-

kiä elämää ja ympäristöä suojelevaan näkemykseen. Siinä meillä ainakin on ihan yhteiset tavoitteet, ja siten en ymmärrä, mitä eroavuutta siinä esimerkiksi olisi. Tällä alueella löytyy nimenomaan lakeja, jotka ovat esitystä tehdessäni olleet mielessäni ja joiden pitäisi olla sellaisia, joissa myös vähemmistöturvan tulisi olla vihreiden huolena.

Ed. Stenius-Kaukonen: Rouva puhemies! Kannatan ed. Jäätteenmäen lausumaehdotusta.

Nyt korjataan juuri sitä ongelmaa, josta ensimmäisessä käsittelyssä puhuin, eli sitä, että mielestäni perusturvassa pitää olla kaksi elementtiä: Pitää olla vähimmäisturvan taso, mutta pitää olla myös sellaisten perusturvan luonteisten etuuksien turva, jotka maksetaan kaikille varallisuudesta riippumatta kuten lapsilisät, kansaneläkkeet jne. eli ne etuudet, jotka on luettelossa mainittu. Tämä ponsi tekee nämä tasa-arvoisiksi valiokunnan mietintöön sisältyvän ponnen kanssa, joka siellä jo ennestään on. Kun ed. Zyskowiczin tarkoitusperät ovat aivan selvät, että hän pyrkii siihen, että myös lapsilisiä ja kansaneläkkeitä voitaisiin leikata hyvätuloisilta, tämä ponsi on välttämätön.

Tuloerojen tasaus tapahtuu mielestäni oikeudenmukaisemmin tuloverotuksen kautta. Verotuksesta voi sanoa, että syy, minkä takia itse olen valmis hyväksymään nyt kiireelliseksikin julistamisen, liittyy verotukseen. Mielestäni raippavero on konkreettinen esimerkki siitä, mitä hallitus voi tehdä. Vaikka meillä on minkälainen mahdollisuus jättää hallituksen lakiesityksiä lepäämään, kaikki ne ilkeydet, joita hallitus haluaa tehdä, se voi tehdä verotuksen kautta. Tässä mielessä nykyiseen tilanteeseen, varsinkin kun säästölakeja ei voida jättää lepäämään muilta osin kuin toimeentulon lakisääteisen perusturvan osalta, kovin suurta muutosta ei tapahdu.

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Keskustelun kuluessa on ehdotettu hyviä perustelulausumia, ja ed. Stenius-Kaukonen kannatti ed. Jäätteenmäen perustelulausumaehdotusta. Pyydän saada kannattaa ed. Moilasen perustelulausumaehdotusta.

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Totean vain, että puheenvuorot, joita asian tiimoilta on käytetty, erityisesti ed. Aittoniemi, ovat oikeastaan täysi näyttö siitä, että jo tämän asian yhteydessä olisi perustuslakivaliokunnan tullut pohtia omaa toimivaltaansa ja että viimeistään ensi viikolla asiaan on palattava, kun EY-selonteon yhteydessä nähdään täysin väistämättömäksi suomalaisten lakien perustuslain mukaisuuden tutkimisen jälkikontrollin luominen. Nimittäin sellaisina kuin selonteko ja ulkoasiainvaliokunnan lausunto nyt näyttäytyvät, tilanne kaikkien niiden perustelujen osalta, jotka ovat olleet vastaan valtiosääntötuomioistuinta, muuttuu oleellisesti ja perustelut putoavat pois.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

10) Ehdotus laiksi puoluelain 10 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 57
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Puoluelain 10 §:n muuttamisella pyritään tekemään politiikasta viihdeohjelma. En tiedä, onnistuuko tämä vai ei, mutta perustuslakivaliokunnan mietintö asiasta on aivan yhtä tyhjän kanssa. Lukee sitä, niin kuin aikaisemmin sanoin, etuperin, takaperin tai keskeltä, mitään selvää ei saa siitä, mitä sillä tarkoitetaan. Minua on kuitenkin jäänyt kiinnostamaan mietinnön viimeien lause: "Ohjelmatuotannossa voitaisiin ohjelmallisina näkökohtina ottaa huomioon ainakin puolueen suuruus ja puolueen parlamentaarinen asema." Tämä siis käytännössä tarkoittaa sitä, että viihteellisissä merkeissä suurille ja parlamentaarisesti merkittäville puolueille annetaan etusija televisiossa ja julkisten tiedotusvälineiden vaaliohjelmissa. Tämä on aivan selkeästi sanottu.

Rouva puhemies! Minä en voi näin törkeätä viittausta hyväksyä. Tästä syystä ehdotan pöydille jaetun ehdotukseni mukaisesti, että teksti "Ohjelmatuotannossa voitaisiin ohjelmallisina näkökohtina ottaa huomioon ainakin puolueen suuruus ja puolueen parlamentaarinen asema", siis viimeinen lause, poistettaisiin perustuslakivaliokunnan mietinnöstä.

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Aittoniemen ehdotusta.

Ed. M. Laukkanen: Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä palata edellisessä käsittelyssä käytyyn keskusteluun ja ihmetellä, mitä ed. Aittoniemi oikein mahtaa uudistuksen myötä pelätä. Uudistuksen tavoitteenahan on nimenomaan pyrkiä palvelemaan suomalaisia television katselijoita entistä paremmin. Sen takia minusta ydin on se, että lainsäädäntöuudistusta tehdään katsojien parhaaksi, katsojien hyväksi, ei puolueiden hyväksi.

Meidän täytyy aina muistaa, ed. Aittoniemi, että me puhumme ennen muuta yhdestä ohjelmasta. Täytyy muistaa, että Yleisradion vaaliohjelmia on monenlaisia ja se on pitkällä trendillä tapahtuvaa ohjelmistoa, jossa, kuten aikaisemmat vuodet ovat osoittaneet, moniarvoisuus on tapahtunut. Nyt haetaan myös tämän yhden eli ns. suuren vaalikeskustelun osalta sen kaltaista muotoa, joka tekisi siitä kiinnostavamman suuren yleisön kannalta. En usko, ed. Aittoniemi, että teilläkään on intressiä mennä keskusteluun tv-ruutuun sellaisten pienten puoluesirpaleiden kanssa, jotka eivät ole edustettuna täällä. On myös SMP:n kaltaisen eduskuntaryhmän kannalta epämieluisa tilanne mennä sen kaltaiseen keskusteluun, jossa toinen osapuoli ei edusta samanlaista lähtötasoa, jota eduskunnassa edustaminen täällä oleville puolueille käytännössä merkitsee.

Rouva puhemies! Olen sitä mieltä, että ed. Aittoniemen ehdotukset ovat tarpeettomia. Olen aivan vakuuttunut, että se eduskunnan valitsema parlamentaarinen elin, jota Yleisradion hallintoneuvosto tarkoittaa, kykenee kyllä huolehtimaan tasapuolisuustavoitteesta sillä tavalla, että sen kaltaisia eriarvoisuuskohteluita, joihin ed. Aittoniemi viittasi, ei ole tulossa.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ei keskustelua kannata jatkaa. Olen hyvin tyytyväinen, että tulevaisuuden suuri poliitikko Markku Laukkanen käytti vastauspuheenvuoron näkemyksiäni koskien. Minä näen viihteenä sen, jos minä menen suureen vaalikeskusteluun ja saan ottaa mukaan huuliharpun taikka vielä hassumpaa: viulun, jota en osaa yhtään soittaa. Tällä tavalla puhutaan viihteellisyydestä. Nyt sekoitetaan viihde siihen, mitä ovat suuret poliittiset puolueet. Mietintö on ihan okei, ei siinä mitään. Siitä ei ymmärrä mitään. Olkoon! Ensinnä mietinnössä korostetaan viihdettä ja viihteen tarpeellisuutta. Sitten viihteen tekijöinä korostetaan suuria ja parlamentaarisesti tärkeitä puolueita. Sehän on niiden aseman korostamista. Sen jälkeen, kun nämä kaksi riviä otetaan mietinnöstä pois, ed. M. Laukkanen, minäkin ilomielin, vaikka se ei mitään sanokaan, hyväksyn sen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

11) Ehdotukset laeiksi teletoimintalain muuttamisesta sekä radiolain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 227/1991 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Lakiin teletoimintalain muuttamiseksi on liitetty esitys puhelinsalaisuuden murtamisesta siten, että poliisi voi saada rikostutkintaa varten tunnistamistietoja. Esitys voi kuulostaa hyvin viattomalta, ehkä jopa vähäpätöiseltä ja pelkästä rikollisuuden vastaisen taistelun tehostamisesta lähtevältä ja vain siihen liittyvältä esitykseltä. Mutta se on muutakin. Se on todellakin puuttumista puhelinsalaisuuteen, joka kirje- ja lennätinsalaisuuden ohella on hallitusmuodon 12 §:n mukaan loukkaamaton.

Poliisi voi siis lakimuutoksen jälkeen, jos se hyväksytään, saada oikeuden luvalla oikeuden saada tietoonsa sellaisia tietoja kuin kuka on soittanut kenellekin, milloin jne. Kun tällainen käytäntö, puhelintarkkailu, on ollut käytössä jonkin aikaa, poliisin käsissä voi olla ja tulee olemaan iso kartasto siitä, minkälaisia yhteyksiä ihmisten välillä on. Mitään takeitahan tunnistamistietojen hävittämisestä ei ole kontrollin tältä osin puuttuessa erittäin vajavaisesti, sanoisin huterasti, valmistellun lakiesityksen vuoksi.

Ongelmaa ei olisi, jos poliisin "kartastossa" olisivat vain rikoksesta epäillyt ja heidän käyttämänsä puhelimet. Mutta nyt tunnistamistietoverkostoon voivat joutua muutkin eli siis ne, jotka ovat soittaneet sille, jota niin sanotusti

jahdataan tai joille on soitettu siitä puhelimesta, jota jopa rikoksesta epäillyn arvioidaan käyttävän. Hekin voivat joutua tunnistamistietoverkostoon ja tulevat myös joutumaan, koska eihän jollakulla tavallisella kunnon ihmisellä voi olla aavistustakaan esimerkiksi siitä, että puhelin, johon hän soittaa, on tarkkailun alla, ja siitä huolimatta hänen numeronsa tulee kartastoon tämän soiton perusteella. (Ed. M. Laukkanen: Ei tämä laki sitä mahdollista!) — Kyllä. (Ed. M. Laukkanen: Salakuuntelu ja tunnistamistiedot ovat kaksi eri asiaa!) — Tavalliset kunnon ihmiset voivat siis tahtomattaan joutua, jos nyt eivät mustalle listalle, niin harmaalle listalle kuitenkin.

Esitinkin toisessa käsittelyssä, että tunnistamistietoja voisi puhelinlaitos oikeuden päätöksellä antaa poliisille vain rikoksesta epäillyn omistamasta tai hallitsemasta puhelimesta eli tämä rajaus olisi hyvin kova, muista ei. Muissa tapauksissa — voi olla tapauksia, jolloin joku haluaa esimerkiksi auttaa rikostutkintaa — pitää olla puhelimen haltijan tai omistajan lupa tunnistamistietojen antamiseen. Nyt riittää kuulluksi tuleminen, joka ei ole sama kuin lupa. Siinä on tietysti eronsa. Se esitys 29 §:n muuttamisesta, jonka tein, hylättiin.

Rouva puhemies! Edellä oli peruste sille, että minä puolestani ehdotan koko lakiehdotuksen hylkäämistä, siis lain teletoimintalain muuttamisesta. Tämä on ensimmäinen lakiehdotus. Ehdotan sen hylkäämistä, sillä nyt on todella kyse herkästä asiasta. Ollaan ihan perimmäisten kysymysten äärellä, eli puhelinsalaisuuden kanssa olemme tekemisissä.

Salissa puhutaan siitä, että puhelimen kuuntelu, siis salakuuntelu niin kuin jotkut sanovat, ja tunnistamistiedot ovat aivan eri asioita. Ne ovat samassa kategoriassa kuitenkin. Ne eivät ole täysin eri asioita. Totta kai salakuuntelu on vielä kovempi toimi, mutta selvästihän tunnistamistietoasiassakin tullaan puhelinsalaisuuden sisälle.

Kun on katsellut selvityksiä Euroopan eri maista, niin niissä maissa, joissa tällaisia järjestelmiä lainsäädäntöön on rakennettu, tunnistamistiedot ja puhelinkuuntelu ovat aina samassa lainsäädännössä, ja saman systematiikan mukaisesti niitä myös käytäntöön otetaan ja myös valvotaan, että tiedot hävitetään, kun ne on käytetty. Systematiikka on molempien osalta sama, ja näin olisi pitänyt meilläkin tietysti olla. Eli ilman muuta on käynyt niin, että tämä tunnistamistietoasia on nyt väärässä laissa ja niin kuin jo totesin erittäin huonon valmistelun jäljiltä. Se on myös äärettömän huolestuttavaa, koska on hyvin suuresta periaatteellisesta kysymyksestä nyt kyse. Oikea lakihan olisi ollut pakkokeinolaki. Tässä haluttiin kuitenkin kiirehtiä.

Tässä meni reki hevosen edelle siltäkin osin, että parhaillaan istuu Pasasen toimikunta, joka selvittelee puhelinkuunteluasiaa. Liikennevaliokunnassa oli kansanedustajia, jotka lähtivät siitä, että tälle toimikunnalle annetaan tehtäväksi valmistella erityistoimeksiantona ja vielä kiireellisenäkin esitys myös tunnistamistietoasiasta, jotta varmasti kaikki puolet katsottaisiin ei vain poliisin vaan myös kansalaisten oikeusturvan näkökulmasta.

Rouva puhemies! Toisen käsittelyn yhteydessä esitin 29 §:ään myös sellaista muutosta, että aiheettomasti puhelintarkkailuun joutunut voisi kannella tarkkailuun joutumisesta ja kantelu pitäisi käsitellä kiireellisenä. Ed. Vistbacka sanoi toisessa käsittelyssä, että aina voi kannella ja että tämän vuoksi meidän pykäläesityksemme tämä osa on turha. Tähän selvennykseksi haluaisin todeta seuraavaa: Tuomioistuimen päätöksestä voi oikeudenkäymiskaaren mukaan aina tehdä kantelun ylemmälle tuomioistuimelle. Tämä oikeudenkäymiskaaren mukainen tuomiovirhekantelu voidaan kuitenkin tehdä vain sillä perusteella, että asian käsittelyssä on tapahtunut jonkinlainen virhe. Tällöin tutkitaan siis vain se, onko päätös muodollisilta edellytyksiltään oikea.

Nyt kirjoitetulla kantelusäännöksellä, siis sillä minkä me esitimme, on tarkoitus mahdollistaa myös se, että päätöksen asialliset edellytykset tutkitaan. Se on suuri ero. Myös asialliset edellytykset tutkitaan. Aivan vastaava säännös on pakkokeinolaissa vangitsemispäätöksen osalta eli vangittu voi saada päätöksen asialliset edellytykset kantelulla heti tutkittaviksi. Nämä ovat juridisia kysymyksiä, ja juridiikka on vaikeahkoa tietysti, mutta näillä on kuitenkin ilman muuta iso periaatteellinen ja käytännöllinen ero. Normaalissa kantelussa siis katsotaan, onko tullut jokin munaus systeemissä, kun sitä on pantu täytäntöön. Me ehdotamme, että myös asiallinen sisältö eli tarkkailuun joutuminen voidaan kantelulla saada käsittelyyn.

Koska tässä yhteydessä on tärkeätä, että tunnistetietojen antamista koskevan päätöksen asialliset edellytykset saadaan ylemmän asteen tutkittaviksi, on kantelusäännös siis tarpeen ehdottomasti, ja tämä sanottakoon vielä kerran sen vuoksi, että vasemmistoliitto ja sosialidemokraatit sekä myös vihreät äänestivät tällaisen muu-

toksen puolesta. Me emme olleet tässä väärässä, niin kuin ed. Vistbacka keskustelussa totesi.

Normaaliin tuomiovirheen perusteella tehtävään kanteluun on vielä erona se, että tässä tapauksessa säädetään, niin kuin me esitimme, että kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Haluan huomauttaa, että normaali tuomiovirhekantelu on toki siitä huolimatta mahdollinen. Siis sekin mahdollisuus jää, mutta tässä on tarkoitus myös asiasisällön osalta saada kantelulle oikeus, ja se tarvitsee säädöksen.

Rouva puhemies! Ehdotan ensimmäisen lakiehdotuksen hylkäämistä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Keskustelua ei varmasti kannattaisi jatkaa, mutta ensinnäkin mitä tulee kanteluun, se on epävarsinainen muutoksenhakukeino, joka voidaan suunnata myös eduskunnan oikeusasiamiehelle ja oikeuskanslerinvirastolle, ja tässä tapauksessa erityisesti oikeusasiamies valvoo virkamiesten toimien lainmukaisuutta. Toisin sanoen ne kanavat, missä ed. Tennilä vaelteli, koskevat tuomioistuinkäytäntöä eivätkä tarkoita oikeastaan tätä kantelua ollenkaan, mistä tässä olisi ollut kysymys.

Mitä tulee harmaaseen listaan, kyllä rikostutkinnassa aina on ihmisiä, jotka ovat syyllisiksi epäiltyinä, vaikka kukaan heistä ei ole syyllinen. Aina on rikostutkinnassa tällä tavalla ja rikostutkinnan toimenpiteiden kohteeksi joutuu ihmisiä aivan selkeästi. Jos on useita syyllisiksi epäiltyjä, joista kukaan ei ole syyllinen, mutta joku tuomitaan varmuuden vuoksi, niin sellainen on huonompi homma, mutta sellaista ei varmasti tapahdukaan.

Minä oikeastaan pyysin puheenvuoron kiinnittääkseni huomiota siihen, kun ed. Tennilän taustalla oleva lehdistö kirjoittelee perättömyyksiä suurilla kirjaimilla, mm. että "poliisi sai salakuunteluoikeuden". Se on niin kaukana todellisuudesta, että minä en ymmärrä, miksi näin suurta vihaa tunnetaan yleensä sikäläisessä lehdistössä poliisia vastaan, että puhutaan poliisin salakuunteluoikeudesta. Sillä ei ole mitään tekemistä tämän asian kanssa.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Halusin itsekin kiinnittää huomiota vähän samaan asiaan kuin ed. Aittoniemi. Kyllä ed. Tennilä nyt tietoisesti pyrkii antamaan sellaisen kuvan, että me olisimme antamassa puhelinsalakuunteluoikeutta poliisille, ja siitähän ei todellakaan ole kysymys.

Laajasti ymmärrettynä, ed. Tennilä, ne varmasti ovat sukulaisia toisinaan, tunnistetiedot ja salakuunteluoikeus, mutta eivät ole toki sama asia. Tunnistetiedoillahan ei päästä kiinni puhelujen sisältöön, ja tämä on minusta se ydin. Tämä on nyt huomattavasti lähempänä sitä kansainvälistä, eurooppalaista ja myös ennen muuta ruotsalaista käytäntöä, mitä kohden tämän lain myötä me olemme nyt menossa.

Puhelujen salakuuntelulain valmisteluun täytyy hallituksen ja asianomaisen ministeriön kiinnittää suurta ja huolellista huomiota ja tuoda se niin pian kuin se on mahdollista. Jos sitten, ed. Tennilä, syntyy edellytykset tämän pykälän siirtämiseen asianomaisen lain piiriin, hyvä on. Siltä osin olen aivan samaa mieltä, että lakisystemaattisesti näin voidaan nähdä, ja jos asiantuntijat ovat sitä mieltä, niin tehtäköön.

Mutta olennaistahan tässä nyt oli se, että me saisimme yhteystietojen antamisen voimaan tämän lain sisällä nopeasti. Tuntuu vähän siltä, että ed. Tennilän ajatuksen takana on lähtökohta siitä, että hän pelkää enemmän poliisia kuin rikollisia. Kysymyshän on nyt juuri siitä, että toteutui suuren valiokunnan kanta, johon jäi sisään myös huumausainerikollisuus. Tämä oli minusta hyvin tervetullut. Sen kaltaisia työvälineitä viranomaiset tässä maassa nyt todellakin tarvitsevat.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä myönnän, että Kansan Uutisten otsikko oli virheellinen. Kysymys ei ole puhelimen salakuuntelusta vaan tunnistamistietojen antamisesta. Tältä osin kansanedustajien havainto on oikea. Mutta minulla on kyllä se käsitys, että niin ed. Aittoniemi kuin ed. Markku Laukkanenkin molemmat ovat suuntautuneet siihen, että myös salakuunteluoikeus poliisille annetaan. (Ed. M. Laukkanen: Se nähdään aikanaan!) Tällaisen johtopäätöksen olen keskustelusta tehnyt.

Liikennevaliokunnassahan — tästä nyt jo voidaan puhua avoimesti — ed. M. Laukkanen oli koko ajan sitä mieltä, että ei tässä tarvita mitään oikeusturvapykäliä, puhelinlaitos saa jakaa tietoja täysin vapaasti. Vain kovalla paineella saatiin aikaan edes se muutos, joka ei minusta ole vieläkään riittävä, että jonkinlainen oikeusturvalauseke sinne tuli. Tehän olitte ajamassa, porvarit, ihan blankolakia ja vain kovalla prässäyksellä ja itse asiassa apulaisoikeuskanslerin lausunnon jälkeen aloitte mietiskellä, onko ihan edes

Suomen sopimien ihmisoikeuspykälien mukainen se pykälä, jota te siellä koko ajan edustitte.

Mistä minä olen huolissani, on kansalaisten oikeusturva. Kun liikutaan puhelinsalaisuuden sisällä ja kun se on tietyllä tavalla nyt selvästi uhattuna, niin kyllä minusta varovaisuus on erittäin välttämätön.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Laukkaselle. Ymmärsin, että hän itsekin myönteli tuossa, että on väärä lakiyhteys käsitellä teleliikenneasian yhteydessä tunnistetietojen antamista.

Nähdäkseni asian käsittelystä vastasi myös väärä valiokunta. Oma toivomukseni oli, että tämä olisi edes tullut lausunnolle lakivaliokuntaan, ja uskoakseni asia olisi silloin edennyt tässä eduskunnassa toisella tavalla. Jos katsoo esimerkiksi, miten lakivaliokunnassa käsiteltiin Etykturvalakeja varsin asiallisesti, niin tähän olisi tullut uusia näkökohtia siinä käsittelyssä.

Oma kantani on hyvin samanlainen kuin ed. Tennilällä, eli nyt on tullut väärä pykälä väärän lain yhteyteen. Siitä seuraa, että tämä laki kokonaisuudessaan pitäisi hylätä. Nähdäkseni kirjesalaisuuden, joka lähtee kansalaisen perussuojan kunnioittamisesta, täytyy koskea myös teleliikennejärjestelmiä. Kun tekniikka kehittyy ja tulee uusia muotoja yhteydenpidolle, sen ei pitäisi murtaa tätä vanhaa periaatetta, joka on yksilön suojaan perustuva, olivatpa sitten vastaargumentit millaisia tahansa. Nähdäkseni tässä on keitetty kokoon sellainen soppa myös osittain poliisin puolelta, jolla on painostettu eduskuntaa juuri nyt tässä yhteydessä hyväksymään mielestäni aivan liian köykäisin perustein tällaiset pykälät.

Ed. Rauramo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi ed. Tennilälle haluaisin kuitenkin vielä korostaa sitä, että salakuuntelu ja tunnistetiedot ovat kaksi aivan eri asiaa. Itsekin kuitenkin yhdyn siihen näkemykseen, että tälle 29 §:lle olisi saattanut olla parempi paikka jossain toisessa laissa. Mutta kuitenkin on varsin pitkään eduskunnassa odotettu ja puhuttu tästä laista, mutta mitään ei ole tapahtunut.

Hämmästelen hiukan ed. Haaviston näkemystä tästä, että olisi aivan mahdotonta tunnistetietojen antaminen erittäin törkeissä rikoksissa, koska Suomi on ainoa maa Euroopassa, jossa tunnistetietoja ei poliisille anneta. Minä en näe, että tässä asiassa, esimerkiksi huumeasiassa, Suomi jätettäisiin vapaaksi taistelu- ja temmellyskentäksi. Tässä suhteessa minä hiukan ihmettelen, että tätä lakia ei voitaisi hyväksyä.

Ed. V. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän täytyy yhtyä, mitä ed. Rauramo sanoi, koska on jollakin tavalla hämmentävää, että jos ottaa vaikka hieman naiivin esimerkin siitä, että muurahaiset kävelevät piirtoheittimellä, niin turvaudutaan poliisin apuun, jotta voidaan selvittää, onko tapahtunut rikos.

Nyt joissakin tapauksissa on tapahtunut varsin vakava, suorastaan törkeä rikos, esimerkiksi murha, ja minusta on yllättävää, että ed. Haavisto ei puolla sitä, että yksilön oikeusturvan takia juuri sallitaan nämä tunnistamistiedot. Nämä tunnistamistiedot todella ovat myös huomattavasti lievempiä kuin salakuuntelu. Jos puhutaan kirjesalaisuudesta, niin oikeastaan voitaisiin silloin keskustella vain siitä, saako postinkantaja esimerkiksi katsoa, kuka on kirjeen kirjoittanut ja lähettänyt sen. Ei näissä tunnistamistiedoissakaan puututa itse sanoman sisältöön. Ei edes tiedetä, kuka henkilö on soittanut ja mihin numeroon. Tiedetään pelkästään ne fyysiset puhelinnumerot.

Tämä ei todellakaan millään merkittävällä tavalla loukkaa yksityisyyden suojaa, ja toisaalta, kuten sanottu, ei voi aina puolustaa vain yksityisyyden suojaa, jollei samalla torju voimakkaasti yksilöiden oikeussuojan tarvetta, joka on myös erittäin tärkeä intressi.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Ensinnäkin kannatan ed. Tennilän tekemää ehdotusta ensimmäisen lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Haluaisin samalla todeta sen, että kyllä kai tässä keskustelussa on käynyt selväksi se, että todella ei ole kysymys nyt aikomuksesta antaa poliisille oikeus puhelujen kuunteluun. Mutta eiköhän tässä kuitenkin olla ottamassa ensimmäistä askelta sillä tiellä, josta nyt maassa julkista keskustelua käydään ja nyt parhaillaan asiaa valmistellaan. Luulisin, että näin on, mutta otetaan nyt kantaa vain siihen, mikä asia esillä on.

Varsin laajasti on eduskunnassa ja ulkopuolella oltu sitä mieltä, että hallituksen esitys oli erittäin huonosti valmisteltu. Siitä johtuen mm. perustuslakivaliokunta esitti lakia korjattavaksi ja katsoi kyllä, että hallitus on vallan väärään lakiin pykäliä ehdottamassa. Liikennevaliokunta suoritti niitä korjauksia, joita perustuslakiva-

liokunnan lausunto edellytti, mutta jostain syystä liikennevaliokunnan enemmistö suoritti myös sellaisia muutoksia, jotka olisivat saattaneet merkitä sitä, että laki olisi ollut sisällöltään Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen vastainen, kuten suuressa valiokunnassa asiantuntijalausunnon yhteydessä kävi ilmi.

Mahdollisesti tämä liikennevaliokunnan pitkälle mennyt muutos olisi jäänyt tekemättä, jos asiaa tarkemmin tuntevia tahoja olisi kuultu, mutta muistaakseni on kerrottu, että liikennevaliokunta ei suostunut kuuntelemaan siltä osin asiantuntijoita. (Ed. Saari: Ei pidä paikkaansa!) Asia korjattiin suuressa valiokunnassa olennaiselta osin, mutta edelleen jäi ainakin se kysymys, että tämä asia on nyt väärässä laissa.

Haluan lopuksi lainata erään tunnetun helsinkiläisen päivälehden pääkirjoituspalstaa, jossa todettiin mm. näin: "Viattomalta kuulostavassa asiassa on kysymys periaatteellisesti hyvin merkittävästä asiasta." Edelleen: "Hämmästyttävää on, ettei hallitus alun perin sitonut tunnistamistietojen antamista tuomioistuimen ratkaisuun." Ja vielä pääkirjoituspalstalla sanottiin: "On hyvä, että asiassa vältettiin todella suuri munaus. Asian käsittely kuitenkin kertoo sellaisesta ilmapiiristä, jossa erittäin keskeisille yksilön suojan arvoille ei eduskunnassa anneta niille kuuluvaa sijaa. Kysyä sopii myös, miksi ylipäätään poliisin tämän kaltaisista oikeuksista pitää säätää teletoimintalaissa. Hallituksen on syytä ryhdistäytyä, kun se valmistelee puhelinkuuntelua koskevaa lainsäädäntöä." Sitten tässä viitataan Jukka Pasaseen, apulaisoikeuskansleriin, ja todetaan, että hän on paljon vartija.

Rouva puhemies! Kannatin ed. Tennilän tekemää hylkäysehdotusta.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siltä osin ed. Laine oli oikeassa, että hallituksen alkuperäinen esitys oli heikohkosti valmisteltu. Kuitenkin valiokuntakäsittelyssä liikennevaliokunnassa ja edelleen suuressa valiokunnassa ne puutteet on korjattu, ja kun suuressa valiokunnassa asiantuntijoita kuultiin oikeastaan kenelläkään ei ollut sillä tavoin muotoiltua lakia vastaan, johon muotoon se nyt on saatettu. Jopa ihmisoikeuslakimies Scheinin totesi, että siltä kannalta katsoen tähän ei juurikaan enää ole huomauttamista.

Se, että puhutaan, että asia on väärässä laissa, on nyt todella osoittautumassa verukkeeksi. Sillä perusteella kukaan ei voi esittää lakia hylättäväksi. Hylättäväksi esittämisen peruste on todellakin se, niin kuin on valiokuntakäsittelyn aikana monella tavalla tullut ilmi, että ed. Tennilä, johon vasemmistoliitto nyt näyttää kokonaisuudessaan yhtyvän, kokonaan vastustaa sitä mahdollisuutta, että esimerkiksi huumerikollisuutta voitaisiin paremmin torjua antamalla hieman poliisille lisävaltuuksia.

Se nyt ei ollut meille kyllä sinänsä mikään yllätyskään, mutta se, että vihreät ovat yhtymässä tällaiseen rintamaan, on ainakin minulle aikamoinen järkytys.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy tässä ensin todeta, että valiokunnan puheenjohtaja Saari teki melkoisen työn siinä, että hallituksen alkuperäinen esitys saatiin todella varsin tyydyttävään muotoon.

Toisaalta täytyy muistaa myös, että valiokunta edellytti, että tämä asia otetaan pikaisesti käsittelyyn ja mahdollisesti tämä pykälä siirretään Pasasen komitean valmistelemaan uuteen lakiehdotukseen.

Kolmanneksi haluaisin todeta, että on aika miellyttävää huomata, että ed. Laine uskoo hyvin vankasti siihen, mitä Helsingin Sanomat pääkirjoituksessaan kirjoittaa. Ilmeisesti nämä kommentit yleensäkin, mitä ed. Laine esittää, tulevat suoraan Helsingin Sanomien pääkirjoituksista.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Rauramolle toteaisin en nyt ed. Laineen puolesta mutta omissa nimissäni tuosta Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta, että porvareitakin on kahdenlaisia: konservatiivisia ja liberaaleja, ja Helsingin Sanomien pääkirjoittaja tuntuu olevan näitä liberaaleja, jotka kunnioittavat perimmäisiä oikeuksia.

Mitä tulee minun esitykseeni, niin minähän olen esittänyt, että tunnistamistietoja annetaan "rikoksesta epäillyn" omistamasta tai hallitsemasta puhelimesta, ja tämä on muuten, kuulkaa, suoraan Ruotsin vastaavasta lainsäädännöstä otettu, eikä siis laajenneta oikeutta ketä tahansa koskevaksi mahdollisuudeksi. Tässä on se suuri periaatteellinen ero. Tämä on se meidän linjamme.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saarelle ilmoittaisin, että vihreiden näkemykset siitä, tuleeko tämä laki lopullisesti hyväksyä vai ei, hajoavat. Itse olen sillä kannalla, että tämä laki voidaan hyväksyä,

koska kyseessä ovat todellakin tunnistetiedot eikä salakuuntelu. Näen tässä asiassa suuren käsitteellisen eron. Toisen käsittelyn yhteydessä olisin tosin halunnut, että mahdollinen rangaistusraja olisi pitempi kuin nyt hyväksyttävässä tai hylättävässä muodossa on.

Ed. V. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy nyt sen verran valistaa vihreitä, että mikäli he vielä harkitsevat, voidaanko tämä laki hyväksyä, niin vuosikymmeniä meillä on ollut pelkästään ilkivaltaisten puhelinsoittojen vuoksi oikeus tunnistamistietoihin, ja tämä oikeus on todellakin säädetty tässä televiestintälainsäädännössä. Sen takia on tietysti ymmärrettävää, että sitä on laajennettu joidenkin rikosten osalta.

On todella syytä painottaa, että vain joidenkin rikosten osalta, joissa rangaistusminimin pitää olla yksi vuosi vankeutta. Se koskee todella harvinaisia tapauksia, lähinnä murha ja tappo tulevat kysymykseen. Sellaisissa tapauksissa haluaisin kyllä ehdottaa vihreille, että he hieman laajemmin kuuntelisivat kenttää ja kansalaisia ja kysyisivät, miten on. Jos joku on murhattu esimerkiksi omaan asuntoonsa ja puhelimen avulla voitaisiin saada selville ne henkilöt, jotka ovat viimeksi olleet tekemisissä uhrin kanssa tai saataisiin selville ainakin puhelinnumerot, niin olen vakuuttunut siitä, että vihreiltäkin voisivat kaikota nämä epäilykset, koska niihin epäilyksiin ei ole mitään aihetta.

Kaikkina aikoina on myönnetty sivistysvaltioissa ja oikeusvaltioissa poliisille joitakin oikeuksia toimia, jotta ylipäätänsä voidaan jollakin tavalla suojautua rikollisuutta vastaan. Kotietsintä on yksi keino. Huomattavasti lievemmin perustein voidaan tunkeutua jonkun kotiin ja siivota se katosta lattiaan ja etsiä kaikki mahdollinen, mitä sieltä voidaan löytää. Tämä ei ole lähellekään niin radikaali toimenpide kuin kotietsintä.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Näistä häirintäsoitoista ei ole mitään semmoista mandaattia, että siitä vain, sanokaa, niin sieltä tulee tiedot. Pitää olla täsmällinen näyttö, milloin soitettiin, ja se pitää ilmoittaa, ja vasta sitten on oikeus saada tietää, kuka häiritsee. Ei ole olemassa semmoista mandaattia, että se on automaattinen. Pitää olla näyttöä.

Sitten ed. Vesa Laukkasen argumentaatioon, että kansa vaatii kovia rangaistuksia. Kansa saattaisi Suomessakin vaatia vaikkapa kuolemanrangaistuksia. En ole vetoamassa semmoiseen ajatteluun, koska siinä on tietty ehkä liian yksinkertainen logiikka, että kovilla rangaistuksilla kaikki yhteiskunnalliset epäkohdat ja myös rikollisuus lähtevät pois. Tämä on se, mitä pitää kyllä kavahtaa suorastaan, jos aletaan kansan tahtoon suoraan vedota. Sieltä voisi tulla sitten äärettömän julmat lait meillekin, islamin laki ehkä lopuksi.

Sitten kysyn ed. Laukkasen argumentaatiosta, että kun esimerkiksi on rikos tapahtunut ja kaikki ne, jotka ovat viimeksi soittaneet, pitää poliisin saada tietoonsa, ovatko he siis kaikki epäiltyjä. Tässähän sitten aletaan olla siinä problematiikassa.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tennilä jo valottikin sitä, mikä oli hänen ehdotuksensa ja hyväksytyn mallin välinen ero.

Ed. Vesa Laukkanen tuo esiin konkreettisia tapauksia, ikään kuin ajattelee, että jos näin ja näin tapahtuu, mitä kansa siitä sitten ajattelee. Tämähän on malli, jota esimerkiksi rattijuopumustapauksissa käytetään tavallaan kansalaiskeskustelussa vaadittaessa kovempia rangaistuksia. Eduskunnassa ei voi ihan tällä tavalla edetä, koska se voisi johtaa siihen, että aina akuutti rikos, joka juuri on päällä tai lehdistössä, johtaa aina siltä osin tiukkenevaan lainsäädäntöön.

Mielestäni tässä on ollut vähän niitä elementtejä, kun on kerrottu, että poliisilla on nyt selvittämättä murha ja murha selviää, jos eduskunta säätää tällaisen ja tällaisen lain. Itse ainakin pidän tällaista lainsäädäntötilannetta aika heikkona. Se ei anna eduskunnalle sitä harkintamahdollisuutta, harkinta-aikaa, joka lakia säädettäessä pitäisi olla. Tätä prosessia nyt minusta osoittaa se, että liikennevaliokunta tavallaan otti ohjat omiin käsiinsä, ei käyttänyt asiantuntijavaliokuntaa, joka mielestäni olisi ollut lakivaliokunta tässä tilanteessa, eikä kuullut niitä asiantuntijoita, jotka olisivat valottaneet asian toista puolta. Tämä on sellainen lainsäädäntömenettely, jota en haluaisi tässä talossa suosia. Tällä tavalla eteenpäin vietyinä näistä laeista voi tulla mitä tahansa.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. V. Laukkaselle totean, että keskustelu, jota nyt on käyty, on ollut hyvin täynnä tunnevellontaa niin tässä käsittelyssä kuin aiemmissakin. Näen, että tämä

kysymys on sellainen, että täytyy ottaa huomioon esityksen hyödyt ja haitat.

Ryhmässämme on erilaisia käsityksiä siitä, mihin tunnistetietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa voisi johtaa. Itse uskon kuitenkin tutkintaviranomaisiin sen verran, että tällaisen käyttöönotto ei muuttaisi sitä tutkintalogiikkaa ja oikeusvaltioperustaa, joka meillä on Suomessa. Mutta olen samaa mieltä kuin ed. Haavisto siinä suhteessa, että toki eduskunnan täytyy vakavasti käyttää omaa harkintavaltaansa eikä lähteä aina mukaan iltapäivälehtien ruokkimiin oikeustapauskeskusteluihin, joissa aika ajoin on lynkkausmieliala. Siltä pohjalta Suomen lainsäädäntöä ei tule muuttaa ja ohjata.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Kun nyt kirjataan puheet, niin minun täytyy korjata: Ed. Tennilä, että minä en puhu lainkaan nyt rangaistuksista. Olen vakuuttunut siitä myös, ed. Tennilä, että jos me henkilökohtaisesti saisimme päättää, kuinka vähän rangaistuksia tai ei ollenkaan rangaistuksia rikoksentekijöille seuraisi, niin luulenpa vain, että vetäisin pitemmän korren siinä mielessä, että olisin paljon enemmän valmis antamaan anteeksi ja armahtamaan rikollisia kuin ehkä ed. Tennilä loppujen lopuksi.

Mutta tunnistamistietojen saaminen on sinänsä tärkeätä. Siinä on kysymys kiinnijäämisriskistä, ja se on omiaan ennalta estämään jonkin verran rikollisuutta. Se on minusta aivan oikean tyyppistä ajattelua, aivan samalla tavalla kuin joku pysyvästi asennettu tutka tien päällä rauhoittaa jo sellaisenaan ajamista, vaikka rangaistus olisi kuinka lievä.

Ed. Tennilä kysyy myös, enkä vielä ymmärrä, että näiden pitkien keskustelujenkin jälkeen hän kysyy, ovatko nämä kaikki syyllisiksi epäiltyjä, jotka ovat soittaneet esimerkiksi kahden viimeisen viikon aikana rikoksen uhrille. Mielestäni, ed. Tennilä, on itsestäänselvää, että sillä perusteella yhtäkään ihmistä ei voida epäillä syylliseksi eikä voida edes tietää, kuka on tämä ihminen. Mutta ei voida epäillä, että joku olisi syyllinen vain siksi, että on tapahtunut puhelu tietystä numerosta toiseen. Mutta toki se sallii jo hieman rajaamisen siinä suhteessa, keneltä poliisi tiedustelee asioita, jotka kiinnostavat.

Täytyy vielä sanoa, ettei tässä nyt ole kysymys mistään konkreettisesta tapauksesta, minkä pohjalta tunnistamistietoja annetaan, vaan ylipäätänsä siitä luokasta, siitä ryhmästä rikoksia, joihin tämä käytännössä tulee ajankohtaiseksi, ja ne ovat juuri nämä murha- ja tappotapaukset, kaikki tulevaisuuden tapaukset, jotka muuten ehkä jäisivät selvittämättä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

12) Ehdotukset laeiksi lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 1 a §:n kumoamisesta ja työntekijäin eläkelain 8 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 76
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 7

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotus laiksi sairaanhoitotarvikelain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 66
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Ehdotus laiksi erikoissairaanhoitolain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 67
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

15) Ehdotus laiksi valtion riskipääomatakuista

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 65
Talousvaliokunnan mietintö n:o 23

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

16) Ed. Ala-Harjan ym. lakialoite n:o 21 laiksi tartuntatautilain 4 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Luin tänään kiinnostuneena ed. Ala-Harjan ja muiden lakialoitteen tartuntatautilain 4 §:n muuttamisesta ja jäin ihmettelemään, mikä tämän lakialoitteen lopullinen tarkoitus oikein on.

Jos aloitteen lakitekstiosa luetaan sanasta sanaan, niin loogisin tulkinta olisi sellainen, että kolmas ja neljäs kriteeri, jotka 4 §:ssä annetaan tartuntataudeille, olisivat keskenään loogisessa ristiriidassa. Tämän lain 4 §:ssä yleisvaarallisille tartuntataudeille asetetaan erilaiset kriteerit, joista kolmas nykyisen lain mukaan on on: "3) jos taudin leviäminen voidaan estää tautiin sairastuneeseen tai sairastuneeksi epäiltyyn henkilöön kohdistettavilla toimenpiteillä". Ed. Ala-Harjan ym. lakialoitteessa lisätään vielä tähän: "ja jos tartuntatauti on hiv-infektio".

Mikäli nämä kaksi kriteeriä ovat rinnakkain, tämä käytännössä merkitsee sitä, että tartuntatautilain merkitys lopulta kumoutuu, koska nämä kaksi kriteeriä eivät voi olla nykyisen tietämyksen mukaan yhtä aikaa voimassa. Hiv-infektiotahan ei voida estää tautiin sairastuneeseen tai sairastuneeksi epäiltyyn kohdistettavilla toimenpiteillä. Käytännössä tämä merkitsisi myös sitä, että muut taudit, jotka tällä hetkellä ovat tartuntatautilain piirissä asetuksen kautta, jäisivät sen ulkopuolelle, koska tässä on tämä ratkaiseva ja-sana. Tässä perusteella ehdottomasti en voi kannattaa tehtyä lakialoitetta, koska se kumoaisi tartuntatautilain nykyisen merkityksen.

Arvoisa puhemies! Esityksellä kuitenkin lienee tarkoitettu sitä, että näiden kolmen kriteerin lisäksi yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi otettaisiin niiden rinnalla hiv-infektio. Tämäkin esitys, mikäli ed. Ala-Harja ja muut tätä ovat tarkoittaneet, merkitsee tartuntatautilain luonteen muuttamista ratkaisevasti, koska nykyisellään nämä toimenpiteet voidaan kohdistaa potilaaseen ja potilas voidaan parantaa, mutta nykyisen tietämyksen mukaan hiv-infektiota ei voida parantaa, ja se tulisi erillisenä tautina rinnalle. Lakiehdotus mahdollistaisi mm. erilaiset pakkotoimenpiteet potilasta kohtaan.

Kysymys siitä, tulisiko hiv-infektio ottaa tartuntatautilain piiriin yleisvaarallisena tartuntatautina, on puhuttanut eduskuntaa aikaisemminkin. Ed. Ala-Harja ym. ovat laatineet tämän vuoden maaliskuussa aiheesta kirjallisen kysymyksen, ja viime vuoden joulukuussa ed. Mäkelä tiedusteli samaa asiaa ministeri Kuuskoskelta. Osallistuin tuolloin käytyyn eduskuntakeskusteluun, ja ministeri Kuuskosken esittämä vastaus ed. Mäkelälle oli mielestäni erittäin järkevä. Ministeri Kuuskoski katsoi, että hiv-infektiota ei tulisi sisällyttää tähän luetteloon, koska se ei täytä nykyisen tartuntatautilain edellyttämiä yleisvaarallisen tartuntataudin kriteereitä. Hän kiinnitti tuolloisessa puheenvuorossaan myös huomiota siihen, että Suomessa on onnistuttu varsin hyvin nykyisellään niillä toimilla, jotka ovat käytössä, saamaan vapaaehtoisen testauksen kautta riskiryhmiin kuuluvia ihmisiä testatuiksi ja sitä kautta hoidon piiriin. Tuolloisessa

vastauksessaan ministeri Kuuskoski kertoi, että väestöön suhteutetut aids-määrät ovat Suomessa noin neljäsosa siitä mitä Ruotsissa. Kuten tunnettua Ruotsissahan on voitu näitä pakkokeinoja käyttää.

Itse näen, että ministeri Kuuskosken valitsema linja ja ennen häntäkin toteutettu linja on aidsin ehkäisemisessä järkevämpi kuin tämä linja, jota ed. Ala-Harja ym. ilmeisesti tarkoittivat lakialoitteellaan. On sinänsä positiivista, että myös vastauksessaan kirjalliseen kysymykseen, joka jätettiin viime maaliskuussa, ministeri Kankaanniemikin on todennut, että pakkokeinojen käyttö sopii Suomen valitsemaan strategiaan erittäin huonosti. Näiltä osin strategiaa ei ilmeisesti Suomessa olla muuttamassa.

Aidsin ja hiv-infektion leviämisen ehkäiseminen on sinänsä erittäin suuri kysymys meidän terveydenhuollollemme ja globaalistikin terveydenhuollolle. Siinä suhteessa olen samaa mieltä kuin ed. Ala-Harja, että tämä edellyttää terveydenhuollolta tehokasta politiikkaa, mutta kuten olen äsken todennut, mielestäni näkökulman tulisi olla erilainen ja tulisi pikemminkin kannustaa tätä linjaa, joka Suomessa on varsin tehokkaaksi havaittu. Mikäli tulee esiin sellaisia tapauksia, että hiv-infektioon sairastuneella on suuria pelkoja, niin sellaisia tilanteita, joissa hän tulee vahingossa levittäneeksi tautia, tulee totta kai välttää. Itse uskon, että tällä keinolla, että pakollisuus saadaan aikaiseksi, pikemminkin ylläpidetään hiv-fobiaa eikä vähennetä pelkoja. Kiinnittäisin huomiota myös siihen, että merkittävä osa uuden aids-kulttuurin aiheuttamia kuolonuhreja on nimenomaan niitä ihmisiä, jotka ovat tehneet itsemurhan aidsin pelossa. Näen, että koko hiv-kysymys, aids-kysymys, on kauttaaltaan myös kuulttuurinen asia.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tämän keskustelun myötä saan vastauksen siihen, mitä ed. Ala-Harja ym. ovat aloitteessaan todella tarkoittaneet. Onko heidän tarkoituksenaan kumota tartuntatautilaki vai muuttaa hiv-infektiota koskeva säännös osaksi tartuntatautilakia?

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuoroni on lyhyt. Jotta ei kuviteltaisi, että koko vihreä eduskuntaryhmä on samalla kannalla kuin ed. U. Anttila, ilmoitan, että siitä ed. U. Anttilan puheenvoron osasta, jonka kuulin tultuani saliin, olen täysin vastakkaista mieltä.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Olen tehnyt lakialoitteen sen takia, että hiv-infektio luokiteltaisiin sellaiseksi yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi, jonka perusteella voitaisiin esimerkiksi määrätä potilas, jolla sen epäillään olevan, tutkittavaksi. Nythän on niin, että potilas voi kieltäytyä näytteen antamisesta sairaalassakin, ja silloin hän voi olla tartuntavaarallinen, niin omaisilleen, henkilökunnalle kuin aivan syyttömille ulkopuolisillekin, jotka ottavat esimerkiksi verinäytteitä.

Tartuntatautilain, joka vuodelta 1986 on voimassa, samoin kuin samalta vuodelta olevan asetuksen mukaan hiv-infektio on ns. ilmoitettava tauti, joka lääkärin ja hammaslääkärin on ilmoitettava sosiaali- ja terveyshallitukselle, jos sen toteaa tai epäilee hiv-tartuntaa. Se rinnastetaan sellaisiin tauteihin kuin tippuri ja seksiteitse leviävä klamydia, jotka molemmat ovat täysin hoidettavia, tosin leviäviä tauteja. Kuppa taas on luokiteltu yleisvaaralliseksi taudiksi. Meillä on tänä päivänä mahdollisuus ilman lupaa ottaa henkilöltä, potilaalta, näyte sen selvittämiseksi, onko hän sairastanut kuppaa tai ei. Tämä on juuri yksi ero yleisvaaralliseksi luokitellun tartuntataudin ja ilmoitettavan tartuntataudin välillä. Tälle on myös ominaista, niin kuin ed. U. Anttila sanoi, että taudin täytyisi täyttää kriteerit, että se on tarttuva, leviää nopeasti, on vaarallinen ja että se voidaan estää toimenpiteillä. Nythän on tosin niin, että hiv- eli aids-tautiin (aids on hiv-infektion se tauti, joka on viimeinen, kuolemaan johtava vaihe) meillä on hoitomahdollisuuksia, joilla helpotetaan aids-potilaiden vaivoja. Täysin parantavia lääkkeitä ei ole tällä hetkellä, mutta koko ajan on tutkimus edistymässä ja toivotaan, että saadaan myös parantavia lääkkeitä pikapuoliin.

Mitä tulee hiv-positiivisten määrään Suomessa, niin määrä esitettiin täysin erheellisesti. Ed. U. Anttila sanoi, että nykyisillä konsteilla on saatu hyvin testatuksi kaikki epäillyt. Meillähän testataan vuosittain 400 000 henkilöä. Kun tiedetään, miten testaus tapahtuu, niin näistä yli 80 prosenttia on sellaisia testejä, joita otetaan terveiltä ihmisiltä, jotka luovuttavat verta. Se on rutiinitutkimus, ja voi olla, että samasta henkilöstä otetaan saman vuoden aikana jopa kolmekin näytettä. Ja tietysti ne kaikki terveestä ihmisestä otettuina ovat positiiviisia. Me saamme siis tällaisen suuren puhtaiden näytteiden määrän, kun taas hiv-tartunnan positiivisten löydösten määrä on vähäinen eikä missään suhteessa siihen. Me emme tiedä, kuinka paljon Suomessa on

hiv-positiivisia, koska ei ole mitään mahdollisuuksia testata, ei edes raskaana olevia äitejä eikä edes sairaalassa olevia potilaita, jos nämä henkilöt kieltäytyvät.

Seksiteitse leviävän taudin hoidon todellinen kulmakivi on tartunnalle alttiina olleiden kumppaneiden jäljittäminen, tutkiminen ja hoitaminen. Vaikka parantavaa hoitoa ei olekaan, tehokkain ja yhteiskunnalle halvin tapa on etsiä hiv-tartunnan saaneita ja kutsua tutkimuksiin kaikki potilaan seksi- ja huumeneulakumppanit. Ruotsalaiset osoittivat vastikään, että useampi kuin joka kolmas tällaisista tutkituista kontakteista oli hiv-positiivinen ja näistä 40 prosenttia oli aiemmin toteamattomia. Siis he olisivat voineet mennä vapaaehtoisesti tutkimuksiin, mutta eivät olleet menneet. Suomessakin on tehty tutkimus homoseksuaalisesti käyttäytyvien miesten keskuudessa. Tutkimus on tosin vanha, vuodelta 1985, ja silloin joka viides tutkimukseen tulleista seksikontakteista oli hiv-positiivinen. Amerikassa vastaavasti, hiv-positiivisen partnerin ilmoituksen perusteella tutkituista 7 prosenttia oli altistunut.

Erittäin tärkeää olisi juuri se, että kun todetaan hiv-positiivisuus, niin yleensä vastuunalaiset ihmiset suojaavat itsensä eivätkä levitä tautia, ja näin pitäisikin tapahtua. Mutta myös on paljon sellaisia henkilöitä, jotka eivät välitä muista, vaan antavat vahingon kiertää. Senpä takia pitäisikin saada muutos aikaan nyt, kun meillä on laki potilaan oikeuksista. Se vielä siinä mielessä vahvistaa potilaan asemaa: Hän voi todella nytkin jo kieltäytyä. Kun ed. U. Anttila edellytti terveydenhuollolta tehokasta politiikkaa, niin miten se on mahdollista silloin, jos potilasta ei edes voi tutkia? Miten häntä voidaan tehokkaasti hoitaa, kun ei tiedetä, mistä on kysymys? Oikea diagnoosi on kaiken hoidon perusta.

Jos hiv-infektio olisi yleisvaarallinen tartuntatauti, olisi sekä lääkärin että potilaan helpompi toimia tartunnalle alttiiden tutkimuksiin saattamiseksi. Se sallii myös henkilön tutkimisen siis vastoin tahtoaan, jos hänen epäillään levittävän yleisvaarallista tartuntatautia ja vaarantavan niin läheisten, hoitohenkilökunnan kuin perheenjäsenten terveyden. Tänä päivänä siis hiv-tartunnan saanut voi kieltäytyä testeistä, joita hoitava lääkäri hänelle oireiden selvittämiseksi ehdottaa, vedoten yksilön itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuteen.

Kun katsotaan, mitä nykyisin yleisvaarallisten tartuntatautien luetteloon kuuluu, niin siellä on sellaiset taudit kuin salmonella, tuberkuloosi. Nämä potilaat voidaan eristää, jos heillä tartunta on todettu, työnteosta, etteivät he vaaranna muiden terveydentilaa, tietyksi ajaksi, kunnes tauti on hoidettu. Hiv-potilaat sen sijaan voivat olla työssä esimerkiksi lääkärinä sairaalassa, vaikka riski minusta on vielä suurempi, koska ei ole sitä parantavaa lääkettä olemassa. Nythän on nimittäin käyty läpi oikeuskäsittelykin, ja rikoslaki rinnastaa hiv-infektion tietoisen tai välinpitämättömyydestä johtuvan tartuttamisen törkeään pahoinpitelyyn. Jos tartutettu kuolee, voidaan tartuttajaa syyttää taposta. Tässä esiintyy nyt siis selvä ristiriita.

Viittaan iho- ja sukupuolitautierikoislääkäreiden, jotka näitä tapauksia pääasiassa hoitavat, tietämykseen. He ovat ehdottaneet hiv-infektion määrittämistä yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi, sillä jo hiv-testaus on yksilöön kohdistuva toimenpide, jolla voidaan estää epidemian leviäminen. Tieto hiv-tartunnasta saa siis useimmat ihmiset käyttäytymään vastuullisesti. Vapaaehtoinen testeihin hakeutuminen ei ole riittävä eikä luotettava keino seurata ja estää hiv-epidemian laajentumista.

Koska iho- ja sukupuolitautilääkäreiden vaatimukset ja omat kirjalliset kysymykseni eivät ole johtaneet haluamaani tulokseen eli hiv-infektion luokittelemiseen yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi, ehdotamme lakialoitteessa lain muuttamista. Jos se laki teknisesti, niin kuin ed. Anttila esitti, on virheellinen, sitä varmaan voidaan korjata. Joka tapauksessa tulevaisuudessa meidän on turvattava suomalaisten terveydenhuoltohenkilöiden ja niiden, jotka ovat tekemisissä henkilöiden kanssa, joilta on mahdollista saada tämä tartunta, terveys niin, ettei heille tule fobiaa ja pelkoa siitä, että he mahdollisesti ovat saaneet tartunnan, koska heidän partnerinsa ei suostu menemään testeihin ja koska hiv-testi ei tule niin nopeasti positiiviseksi. Asialla on puolensa ja puolensa.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olisin vain halunnut huomauttaa ed. Ala-Harjalle, että on erittäin hyvä, että hän on ottanut asian puheeksi. Tämähän on ollut keskustelunaihe lääkärien keskuudessa Suomessa pitkään. On aivan ilmeistä, että sellainen naivi ja piilotteleva suhtautuminen, joka tässä tapauksessa kätkeytyy ns. humaaneiden tai ns. liberaalien näkemysten taakse, tulee maksamaan tulevaisuudessa paljon ihmishenkiä Suomessa.

Ongelma on siinä, että muiden yleisvaarallisten tautien vastaisesti juuri aids sisältää erään moraalisen elementin. Siitähän kai johtuu, että nyt asiassa kakistellaan. Mutta samanaikaisesti, kun lakia pitäisi muuttaa sillä tavalla, että hivtartunta ja aids siirrettäisiin yleisvaarallisten tautien joukkoon, pitäisi tietysti tehdä niin, että asiasta pyrittäisiin keskustelemaan avoimesti sitä moralisoimatta niin, että tämä omituinen, abstrakti, irrealistinen elementti saataisiin poistetuksi keskustelusta ja hiv olisi saman tyyppisessä asemassa kuin tuberkuloosi, joka ilmeisesti on tällainen yleisvaarallinen tauti.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käydyssä keskustelussa toin jo aiemmin esille omat näkökulmani ja tahdon tässä yhteydessä vielä korostaa sitä, kuinka aidsista on nähtävä myös kulttuurinen puoli: Se aiheuttaa fobioita, ja fobiat ovat erittäin merkittävä syy siihen, että ihmiset eivät hakeudu testeihin.

Ed. Ala-Harja otti puheessaan esiin oireilevien potilaiden hoidon. En usko, että heidän hivtestauksensa sinänsä tuottaa ongelmia. Jos he ovat jo hoitoon hakeutuneet, niin tuskin he kieltäytyvät hiv-testistä. Suurempi ongelma ovat oireettomat. Epäilen, että he eivät hankkiudu testeihin, mikäli he pelkäävät joutuvansa pakkotoimien kohteeksi. Jos mietitään, mitä aidsin vastaista toimintaa tässä maassa on, niin esimerkiksi Aids-tukikeskus toimii niin, että siellä on mahdollisuus käydä anonyymina testauttamassa itsensä. Tämä toimintahan ei enää olisi mahdollista, mikäli ajatus hiv-infektion saamisesta yleisvaarallisten tartuntatautien listalle toteutuisi kaiken kaikkiaan.

Kiinnittäisin huomiota vielä siihen, että fobioiden välttämiseksi ja taudin leviämisen estämiseksi on välttämätöntä valistaa ihmisiä jo riittävän pienestä pitäen, jotta tietämys aidsin vaikutuksista leviäisi niin, että ihmiset suhtautuisivat siihen valistuneemmin kaikin eri tavoin.

Ed. Ala-Harja: Rouva puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Paloheimo, että tässä on moraalinen elementti. Nyt kun yhä enemmän tavataan hiv-positiivisuutta myöskin heteroseksuaalisilla ihmisillä, onkin hyvin tärkeää moraalinen keskustelu. Hyväksytään se yhtenä sairautena muiden joukossa. Mutta se edellyttää, että sitä voidaan kohdella myöskin samanlaisena tautina eli potilaat voidaan tutkia.

Minä ihmettelen kyllä, miten ed. U. Anttila hoitoon hakeutuneiden testauksesta vain puhuu. Nythän on sellainen tilanne, että hyvin monet potilaat tulevat muun sairauden ja oireiden takia hoitoon. Heitä tutkitaan korkean kuumeen takia, tai heillä on pahat infektio-oireet. Ei tiedä, mistä se johtuu. Ei heillä ole diagnoosia poskessa, kun he tulevat. Täytyy tutkia. Kun tätä näytettä ei voida ottaa, tauti jää tunnistamatta. Siinä on se probleemi.

Tietysti aids-vastaisuuttakin esiintyy, mutta kyllä minusta juuri keskusteleminen ja asioista puhuminen niiden oikeilla nimillä on se, mikä vähentää aids-vastaisuutta, kun tauti voidaan todeta keneltä hyvänsä ja levittäjät voivat olla matkalla olleita aviopuolisoita. Mutta olen sitä mieltä, että fobiat ovat pahempia sellaisilla, joita ei voida tutkia. Jos partneri ei suostu tutkimuksiin, miten sinä varmistat, ettet saa jonain päivänä häneltä aidsia?

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin vielä huomiota oirekysymykseen. Uskon, että sellainen potilas, joka saapuu lääkärin vastaanotolle oireesta jos toisesta, on kiinnostunut tietämään diagnoosinsa. Edelleen toistan, että oireettomat ovat tämä suurempi ongelma. Uskon, että jos oirehtivat potilaat saapuvat lääkärin vastaanotolle ja saavat asianmukaista tietoa tai ovat aiemmin saaneet asianmukaista tietoa hiv:stä, he ovat valmiit hyväksymään sen, että hiv-testi tehdään. Mutta oireettomat ovat suurempi ongelma siinä tilanteessa, mikäli he pelkäävät pakkokeinoja ja karttelevat testejä. Näkisin, että tämä dilemma on se suurin koko tilanteessa.

Uskon, että nämä vapaaehtoiset keinot, joita Suomessa on toteutettu varsin menestyksellisesti, ovat järkevin tie. Se, että mahdollisimman suuri osa riskikäyttäytyjistä saataisiin testin piiriin, olisi tavoite. En usko, että pakkokeinojenkaan kautta saadaan kaikkia riskiryhmässä olevia kartoitetuksi ja hoidon piiriin. Edelleen jäisi mahdollisuus, että nämä yksilöt levittäisivät tautia täysin oireettomina. Tämä ongelma jäisi ratkaisematta, vaikka ed. Ala-Harjan aloiteidea hyväksyttäisiinkin.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Pitänee paikkansa, että koskaan ketään ei voida väkisin hoitaa. Minusta oli oikein hyvä, että ed. U. Anttilakin tuntee huolta oireettomista. Jos sairaalassa on todettu aids- tai hiv-positiivinen potilas eikä hän suostu ilmoittamaan näiden hänen kontaktiensa, oireettomien ihmisten, ni-

miä eivätkä he suostu menemään testeihin, niin siinähän se pelkokierre on sitten melko suurella porukalla. Kyllä ed. U. Anttilakin näyttää olevan periaatteessa samaa mieltä. Hän vain puhuu eri kieltä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

17) Ed. Paloheimon ym. lakialoite n:o 22 laiksi Suomen Hallitusmuodon 36 a §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Eduskunnan ja hallituksen työskentelyssä on monia rakenteellisia aukkokohtia. Eräitä niistä ovat seuraavat kaksi: Ensinnäkin eduskunta työskentelee mitä suurimmassa määrin reagoivasti, ei luovasti. Se pyrkii vastaamaan hallituksen esityksiin, ei itse tekemään esityksiä. Toiseksi eduskunta työskentelee lyhytjänteisesti päivänpoliittisten kysymysten parissa, jotka ohitetaan, sivuutetaan nopeasti, ja pitkän tähtäyksen ongelmiin ei koskaan paneuduta perusteellisesti tai edes pinnallisesti. Nykyaikana olisi erittäin merkityksellistä pystyä eduskunnassa puhumaan myös pitkän tähtäyksen ongelmista.

En halua esitellä asian hyviä puolia siitä syystä, että ne lienevät selviä kaikille, mutta esitän vertauksella sen, miten eduskunta työskentelee tällä hetkellä. Eduskunta työskentelee kuten romaanin oikolukija, joka lukee sanan kerrallaan unohtaen sanat heti luettuaan ja pyrkii tarkastamaan yksinomaan, ovatko sanat oikein kirjoitettuja, korkeintaan siten, että kokonaiset lauseetkin ovat vielä kielellisesti oikein. Sen sijaan romaanin sisältö jää tällaiselta oikolukijalta täysin huomaamatta.

Sama, mikä koskee eduskuntaa, koskee myös hallitusta. Tämän tyyppinen oikolukijamainen lähestymistapa maan merkittävimmän lainsäädännöllisen elimen työskentelyssä ei voi olla hyväksyttävää. Siitä syystä olen tehnyt aloitteen, joka liittyy hallituksen muodostamiseen ja siihen, että hallitus muodostettuaan jättää eduskunnalle ohjelmansa tiedonantona. Tämä asia ei suinkaan ole uusi.

Käsiini on eduskunnan kansliasta ensimmäisenä tämän tyyppisenä aloitteena tullut toivomusaloite n:o 477, joka on päivätty 12 päivänä helmikuuta 1971. En malta olla lukematta tästä joitakin pätkiä siitä syystä, että ne ovat erittäin ajankohtaisia vieläkin. Aloite alkaa näin:

"Ihmisen elinympäristöön oleellisesti vaikuttava tuotantotekniikan muuttuminen nopeutuu jatkuvasti. Tämän kehityksen johdosta myös yhteiskunnalliset ja sosiaaliset muutokset nopeutuvat.

Elleivät poliittiset päätöksentekijät ja ne viranomaiset, jotka joutuvat valmistelemaan lakiesityksiä tai toteuttamaan tehtyjä päätöksiä samoin kuin myös koko elinkeinoelämä ole hyvissä ajoin tietoisia odotettavissa olevista muutoksista tuotantotekniikassa, saattavat heidän pyrkimyksensä yhteiskunnan ja jokaisen yksilön elinolosuhteiden parantamiseksi osoittautua turhiksi. Pahimmassa tapauksessa voivat toimenpiteet jopa olla niin paljon ristiriidassa teknillisen kehityksen kanssa, että niillä aiheutetaankin epäkohtia silloin, kun pyritään parannuksiin."

Tämä oli toivomusaloitteen alku, ja sitten pikku pätkä vielä lopusta:

"Futurologia — tulevaisuustiede — tutkii sekä tekniikan että ihmisen arvostusten kehittymistä tulevaisuudessa. Näin pyritään kartoittamaan tulevaisuus ja tutkimusten perusteella ohjaamaan sen kehitystä suotuisaan suuntaan.

Useassa maassa toimii jo tällä hetkellä erityinen tulevaisuuden tutkimuslaitos. Nämä ovat joko erillisiä laitoksia tai toimivat korkeakoulujen yhteydessä. Myös suomalaisen yhteiskunnan tasapainoisen kehityksen vuoksi tulisi valtiovallan suunnittelun jatkuvasti lisääntyessä kiinnittää tulevaisuuden tutkimukseen kasvavaa huomiota.

Edelliseen viitaten ehdotamme - -."

Tämän ovat allekirjoittaneet sellaiset henkilöt kuin Ilkka Suominen, Jouni Mykkänen, Juha Vikatmaa ja Pertti Salolainen.

Aloitteen jättämisen jälkeen on useita kertoja puututtu eduskunnassa tulevaisuuden tutkimukseen, tulevaisuuden tutkimuslaitoksen perustamiseen ja pitkän tähtäyksen suunnitteluun yleensäkin.

Kaksi vaalikautta sitten jätettiin kirjallinen kysymys, joka oli erittäin perusteellisesti laadittu ja jonka oli allekirjoittanut 136 kansanedustajaa. Se loppuu seuraavaan ponteen: "Minkälaisia suunnitelmia hallituksella on kansaamme koh-

distuvia tai maailman laajuisia tulevaisuuden uhkia ja mahdollisuuksia koskevan selvitystyön aloittamisesta ja edistämisestä?" Siihen on vastannut silloinen pääministeri Kalevi Sorsa vastauksella, joka loppuu seuraavasti: "Valtioneuvoston kanslia on pyytänyt valtion tiedeneuvostolta lausunnon siitä, missä institutionaalisissa muodoissa tulevaisuuden tutkimusta olisi edullista kehittää ja miten sen yhteydet eduskuntaan ja hallitukseen järjestää." Konkreettisiin toimiin ei kuitenkaan näistä hyvistä yrityksistä huolimatta ole päästy.

Viime syksynä 23 kansanedustajaa esitti eduskunnan puhemiehelle kirjelmän, jossa toivottiin, että eduskunnassa järjestettäisiin kerran vuodessa tilaisuus, jossa voitaisiin keskustella pitkän tähtäyksen tulevaisuuden kysymyksistä. Tämä ei saavuttanut erityisempää menestystä. Puhemiesneuvosto siirsi asian takaisin vastaten, että tämä sopisi kaikkein parhaiten Tutkaksen hoidettavaksi kysymykseksi. Tutkas sen jälkeen yritti saada sovituksi, että voitaisiin kerran vuodessa istuntosalissa järjestää tilaisuus, jossa kaikki kansanedustajat osallistuisivat keskusteluun maan pitkän tähtäyksen tulevaisuudesta. Mutta puhemiesneuvoston vastaus oli sellainen, että eduskunnan istuntosalia ei voida tämän tyyppisiin tarkoituksiin käyttää, koska laissa ei ole mitään kohtaa, joka edellyttäisi tai oikeuttaisi tämän tyyppiseen istuntosalin käyttöön.

Lakialoite, jonka nyt olen tehnyt, pohjaa oikeastaan koko kehitykseen lähtien vuodesta 1971, silloisen kansanedustajan Ilkka Suomisen ym. esittämästä toivomusaloitteesta. Sen tarkoituksena olisi ei suinkaan kerran vuodessa vaan ainoastaan aina hallituksen muodostamisen jälkeen tuoda eduskuntaan suunnitelma, siis ei ohjelma vaan suunnitelma pitkän tähtäyksen tulevaisuudesta, joka liitettäisiin hallitusohjelmaan, joka esitettäisiin edelleen eduskunnalle tiedonannon muodossa.

Tällaisista pitkän tähtäyksen suunnitelmista ei tietysti voi ryhtyä äänestämään, mutta sen sijaan, kun tiedonannosta äänestetään, olisi erittäin hyvä, että tällainen tiedonantoon olisi kuitenkin kytketty, niin että se perustuisi johonkin pitemmän tähtäyksen visioon. Tällöin eduskunnalla olisi mahdollisuus keskustella, arvostella tai antaa kannustusta ensinnäkin tälle pitkän tähtäyksen visiolle ja toiseksi sen kytkennälle hallitusohjelmaan tai sitten esittää arvostelua siitä, että tämä kytkentä ontuu. Näin ollen kuitenkin päästäisiin eroon siitä tilanteesta, joka tällä hetkellä on vallitseva, jossa edetään päivä kerrallaan lukien aamun lehdet ja reagoiden niihin. Eduskunta käyttäytyy jossakin määrin samalla tavoin kuin yövahti, jonka tehtäväksi on annettu ampua kaikkea, mikä liikkuu, mutta jonka tehtävänä ei ole pohtia, mihin maa pitemmällä tähtäyksellä suuntaa kulkunsa.

Esittämäni lakialoite saavutti poikkeuksellisen kannatuksen kansanedustajien keskuudessa. Sen allekirjoitti 5/6 eduskunnan kansanedustajista, 167 kansanedustajaa, ja itse asiassa ne, jotka kieltäytyivät allekirjoittamisesta, kieltäytyivät lähinnä siitä syystä, että he ovat muodollisesti sellaisessa asemassa, että he eivät katsoneet sopivaksi allekirjoittaa tällaista lakialoitetta, tai sitten siitä syystä, että heidän mielestään perustuslakiuudistuksia pitäisi tehdä kokonaisuutena. Muistaakseni ainoastaan yksi kansanedustaja katsoi, että lakialoitteen asiasisältö ei ollut kannustettava. Huomattakoon myös, että perustuslakivaliokunnan kaikki jäsenet allekirjoittivat lakialoitteen lukuun ottamatta puheenjohtajaa, joka asemaansa vedoten kieltäytyi allekirjoittamasta lakialoitetta.

Näin ollen pidän toivottavana ja jopa todennäköisenä tai vähintään mahdollisena, että kun lakialoite menee valiokuntaan, se poikkeuksellisesti otettaisiin siellä käsittelyyn eikä sitä ainoastaan merkittäisi lakivaliokunnan tiedoksi. Tähän on lisäksi seuraavat perusteet.

Lakialoite sisältää ainoastaan yhden lauseen. Se ei liity mihinkään muuhun lakiin. Se ei aiheuta mitään suurempia muutoksia lainsäädäntöön yleensä. Tämän yhden lauseen muotoilu varmasti onnistuu lähettämättä sitä virkamieskoneiston muotoiltavaksi tai sitten kuulemalla asiantuntijoita. Kun tiedetään, että se voidaan lisätä perustuslakiin ilman, että sillä on vaikutuksia mihinkään muuhun lainsäädäntöön, se voidaan tällä tavoin kivuttomasti tehdä.

Lisäksi, kuten allekirjoittajien määräkin osoittaa, lakialoite ei sisällä mitään sellaisia poliittisia intohimoja, joissa pyrittäisiin ottamaan joltakulta jotakin pois. Sehän ei edes liity nykyiseen istuvaan hallitukseen vaan ainoastaan siihen tuntemattomaan tulevaan hallitukseen, jonka tehtäväksi tämä tulisi. Näin ollen vetoan kaikkiin kansanedustajiin, jotka sitten perustuslakivaliokunnassa asiaa käsittelevät, että asiaa ei saisi jättää pölyttymään.

Haluan kiinnittää vielä huomiota kahteen muotoiluun lakialoitteen lauseessa. Toinen on se, että kysymys on selonteosta eikä tiedonannosta. Se on tarkoituksellista siitä syystä, että tuntuisi hieman omituiselta lähteä äänestämään

luottamusta hallitukselle tämän pitkän tähtäyksen suunnitelmista. Tarkoitan tässä noin 30 vuoden mittaisia suunnitelmia.

Sitten toiseen sanaan, nimenomaan sanaan "suunnitelma", joka on valittu eikä "ohjelma" siitä syystä, että ohjelmat ovat sellaisia, jotka hallitus tietysti pyrkii myös toteuttamaan. Suunnitelma on sen sijaan ajatus vain pitemmän tähtäyksen tulevaisuudesta, johon lyhyen tähtäyksen toteutettavan ohjelman tulisi liittyä.

Arvoisa puhemies! Näillä sanoillani evästän tätä lakialoitetta jatkokäsittelyyn.

Opetusministeri U o s u k a i n e n: Arvoisa puhemies! Minä mielelläni kuuntelin ed. Paloheimon esitystä hänen lakialoitteensa saatteeksi. Totean, että jo nyt se on herättänyt sillä tavalla keskustelua ja ajatuksia, että mielestäni olisi varsin mahdollista jo tuolta pohjalta ryhtyä vaikkapa valmistelemaan tiedonantoa tai jotakin sen tyyppistä jo tämän hallituksen aikana, joka suuntautuisi tulevaisuuteen, erityisesti siitä syystä, että pohtisimme asioita tulevaisuushakuisesti ja miettisimme asioita pidemmälti kuin sitä, miten eletään suunnilleen aina kaudesta kauteen. Se on välttämätöntä, ja sillä tavalla, jos se vaikkapa tiedonantona tulisi, toivottavasti asia tulisi myös eduskunnassa keskustelluksi. Tällaisia mietteitä on jo näinä päivinä ollut esillä. Minä opetusministeriötä pidän sellaisena, että sen pitäisi olla tulevaisuusministeriö ja sen pitää olla sitä. Silloin esimerkiksi tällainen menettely olisi ymmärtääkseni hyvinkin mielekäs ja palvelisi samaa tarkoitusta.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan jäsenenä ja yhtenä aloitteen allekirjoittajana tervehdin todella tyydytyksellä, että ed. Paloheimo on paitsi miettinyt ja erittäin perusteellisesti valmistellut esityksen myös hankkinut sille hyvin laajan kannatuksen, joka ylittää kaikki vaadittavat määrävähemmistöt. Henkilökohtaisesti pidän hyvin erikoisena, jos nyt perustuslakivaliokunnan yksinkertainen enemmistö estäisi tämän asian etenemisen.

Opetusministeri Uosukaisen puheenvuorossa tuli hyvin esille eräs oikeussosiologinen tosiasia: Lait yleensä tulevat voimaan, ennen kuin ne tulevat voimaan. Kun osoitetaan hyvä ajatus, jolla on kantavuutta, se alkaa jo toteutua itsestään. Toivon, että nimenomaan opetusministerinkin puheenvuoron perusteella juuri hallituspuolueiden valiokunnan jäseniltä tulee tukea sille, että tämä tulee myös käsittelyyn. Luulisin, että opposition puolella tähän ei ole mitään estettä.

Ed. S a a s t a m o i n e n: Rouva puhemies! Itse myös kuulun tuon aloitteen allekirjoittajiin ja pidän asiaa erittäin tärkeänä. Yleensä kaikkialla muualla päätöksenteossa, kunnallishallinnossa jnp., meillä on aina pitkän tähtäyksen suunnitelmia. Kun eduskuntakausi on vain neljä vuotta, niin ilmeisesti siitä johtuu, että eduskuntatyöskentelyä ja valtioneuvoston työskentelyä vaivaa tietty lyhytjännitteisyys. Toivottavasti tämä asia todella etenee mahdollisimman pian, ja kun hallitukset vaihtuvat, niin tätä tietä voidaan ikään kuin viestittää tuleville hallituksille vähän pitkäjännitteisemmän politiikan linjoista.

Ed. P a l o h e i m o : Arvoisa puhemies! Halusin vain kiittää ministeri Uosukaista näistä rohkaisevista terveisistä. Minusta olisi erittäin hyvä, jos hallitus oma-aloitteisesti, vaikka tämä ei tietysti missään tapauksessa tulisi velvoittamaan tätä hallitusta, toisi eduskuntaan tämän tyyppisen selonteon. Selonteko saattaisi olla parempi kuin tiedonanto, ja eduskunta voisi silloin keskustella jo tällä vaalikaudella näistä kysymyksistä. Oletan siis, että hallitus istuisi vaalikauden loppuun. Muussa tapauksessa se saattaisi tulla aikaisemminkin kysymykseen.

Ed. Nikulaa muistutan siitä, että kanslia ei ole löytänyt mitään lakialoitetta toistaiseksi, jossa olisi näin monta allekirjoittajaa. Lähimmäksi on päässyt vuodelta 72 eräs lakialoite, jossa on 121 allekirjoittajaa, mikä merkitsee kyllä sitä, että tämän kannatus eduskunnassa on aivan poikkeuksellinen. Ellei tätä perustuslakivaliokunnassa otettaisi käsittelyyn, vaikuttaa siltä, että sitten ei kyllä mitään oteta. Tämä merkitsisi mielestäni sitä, että ylipäänsä tämän tyyppinen mahdollisuus kansanedustajien työskentelyssä olisi täysin tarpeeton.

Ed. L e h t i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Paloheimo perusteli erittäin hyvin aloitettaan. Myös ed. Saastamoinen toi vielä uudelleen esiin lyhytjänteisyyttä, jota meidänkin työssämme on liian usein. Paras puoli ed. Paloheimon aloitteessaan mainitsemassa menettelytavassa olisi todellakin se, että se pakottaisi meidät miettimään kokonaisuuksia, miettimään, millä tavalla meidän päätöksemme täällä ohjaavat sitä kehitystä, jota tulevaisuudessa myös Suomessa tapahtuu.

Ministeri Uosukainen otti jo hyvin positiivi-

sesti kantaa aloitteeseen. Toivoisin, että tämä menisi jo tässä vaiheessa tiedoksi myös hallituksen budjettiriiheen ja tavallaan siellä huomioon otetuksi, jotta säästöpäätökset ja muut päätökset, jotka budjetin yhteydessä tehdään, tehtäisiin kokonaisuuksina tarkastellen eri paikoissa ja eri asioissa tapahtuvien muutoksien yhteisvaikutusta. Näin me näkisimme myös hieman pitemmälle näissä asioissa kuin aivan seuraavaan päivään tai siihen yksittäiseen budjetin säästömomenttikohtaan.

Olen samaa mieltä ed. Paloheimon kanssa siitä, että tämä aivan poikkeuksellisen suuri kannatus osoittaa mitä selkeimmällä tavalla, että tällaista on kaivattu, tällaista tarvitaan, tämä on erittäin tarpeellinen.

Ed. A l a - H a r j a : Rouva puhemies! Itse en ole ed. Paloheimon aloitteen allekirjoittaja, mikä johtui varmaan siitä, etten ehtinyt lukea sitä kunnolla läpi enkä mielelläni pane nimeä sellaiseen, mitä en lue läpi. Sen takia nyt kerron, että olen tämän kannalla. Minusta tämä on hyvä siinä mielessä, että meillähän on eri hallinnonaloittain tehty viisivuotissuunnitelmia ja tällaisia suunnitelmia, ne ovat kukin sektorikohtaisia, mutta tarvittaisiin enemmän tällaista ristikkäistä eri hallinnonalojen yhteensovittamista. Luulisin, että tämän kautta voitaisiin saadakin jonkinlaista eri hallinnonalojen toimintojen yhteensovittamista ja sillä tavalla tuloksellisempaa toimintaa myös tulevaisuudessa. Kannatan ed. Paloheimon esitystä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

18) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 8 (PNE 3)

19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 29 (K 11 ja 13/1991 vp)

20) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 30 (K 1)

21) Talousvaliokunnan mietintö n:o 26 (K 2)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi maanantaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 16.52.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen